

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
EDUKOLOGIJOS FAKULTETAS
UGDYMO SISTEMŲ KATEDRA

Alina Grigaitė

Švietimo kokybės vadybos magistrantūros studentė

**PEDAGOGŲ PROFESINIO ĮVAIZDŽIO REIKŠMINGUMAS MOKINIŲ MOKYMO(SI)
KOKYBEI GIMNAZIJOSE**

Magistro darbas

Mokslinė vadovė
Doc. dr. Nijolė Bražienė

Šiauliai, 2015

Darbas originalus.....Alina Grigaitė

(studento parašas)

TURINYS

SANTRAUKA	2
SUMMARY	3
ĮVADAS	4
1. PEDAGOGŲ PROFESINIO ĮVAIZDŽIO REIKŠMINGUMO MOKINIŲ MOKYMO(SI) KOKYBEI TEORINIAI ASPEKTAI	9
1.1. Kokybės fenomenas švietimo organizacijose.....	9
1.1.2. Mokymo(si) kokybės samprata ir svarba.....	14
1.1.3. Pedagogo vaidmenys kokybiško mokymo(si) procese.....	17
1.2. Pedagogų profesinio įvaizdžio koncepcija.....	19
1.2.1. Pedagogų profesinio įvaizdžio struktūra ir svarba.....	21
1.2.2. Pedagogo profesinio įvaizdžio formavimąsi įtakojojantys veiksniai.....	27
1.2.3. Pedagogo profesinio įvaizdžio raiškos būdai.....	30
2. PEDAGOGŲ PROFESINIO ĮVAIZDŽIO REIKŠMINGUMO MOKINIŲ MOKYMO(SI) KOKYBEI EMPIRINIAI TYRIMAI	33
2.1. Tyrimo metodika ir organizavimas.....	33
2.2. Pedagogų ir mokinių sampratų apie pedagogo profesijos reikšmingumą analizė	35
2.3. Pedagogų profesinio įvaizdžio struktūros analizė pedagogų ir mokinių nuomonių aspektu.....	39
2.4. Pedagogų įvaizdžio struktūros elementų reikšmės mokinių mokymo(si) kokybei analizė.....	43
2.5. Reikšmingiausių pedagogų profesinio įvaizdžio struktūros elementų mokinių mokymosi kokybei analizė.....	47
IŠVADOS	60
REKOMENDACIJOS	62
LITERATŪRA	63
PRIEDAI	68

SANTRAUKA

PEDAGOGŲ PROFESINIO ĮVAIZDŽIO REIŠKŠMINGUMAS MOKINIŲ MOKYMO(SI) KOKYBEI GIMNAZIJOSE

Magistro darbas

Mokykla ir kokybė glaudžiai siejamos sąvokos. Kaip nurodo V. Indrašienė (2001) pagrindinė ugdymo tendencija tampa ne atkartojamų žinių gausinimas, o pastangos suvokti žmogų ir pasaulį, sudaryti mokiniui sąlygas pačiam patirti, išgyventi, kurti ir pačiam dalyvauti visuomenės ir pasaulio kaitoje. Mokinio ir mokytojo sąveika – jų tarpusavio bendravimas, bendradarbiavimas, tarpusavio supratimas ir pagarba lemia galutinį rezultatą, tai yra kokybišką išsilavinimą. Būtent nuo pedagogo profesinio įvaizdžio elementų priklauso mokinių žinių priėmimo, įsisavinimo kokybė ir tarpusavio santykiai.

Tyrimo objektas – pedagogų profesinis įvaizdis.

Tyrimo hipotezė – tikėtina, kad pedagogų profesinio įvaizdžio elementai yra reikšmingi mokymo(si) kokybei: kuo pedagogo profesinio įvaizdžio elementų reikšmė mokymo(si) kokybei stipresnė mokinių ir pedagogų vertinimu, tuo mokymas(iš) kokybiškesnis.

Tyrimo tikslas – išsiaiškinti pedagogų profesinio įvaizdžio reikšmę mokinių mokymo(si) kokybei. **Tyrimo metodai:** teoriniai: mokslinės literatūros analizė ir apibendrinimas, empiriniai: anketinė apklausa (pedagogams ir mokiniams); turinio (*content*) analizė. Statistiniai: aprašomosios statistikos metodas; tyrimo duomenys apdoroti Microsoft Office Excel 2007 kompiuterine programa.

Tyrimo dalyvavo 187 tiriamieji: 144 gimnazijų mokiniai (57 vaikinai ir 87 merginos) ir 43 (32 moterys ir 11 vyrų) juos mokantys mokytojai.

Tyrimo dalyvavusių mokytojų tiek ir mokinių teigimu, reikšmingiausi pedagogo profesinio įvaizdžio struktūros elementai yra: kompetencijos, vizualinės charakteristikos ir aplinkos poveikis. Pedagogams, kuriems pavyksta į mokymo(si) procesą integruoti mokinio ir mokytojo dialogą, dalyko mokymą, mokymo proceso organizavimą, bendradarbiavimą, patrauklios mokymo(si) medžiagos parengimą informacinių komunikacinių technologijų pagalba, sudominimą mokomuoju dalyku, kūrimą patrauklios mokymo(si) aplinkos, problemų sprendimą, dalijimąsi patirtimi, sąžiningumą, draugiškumą, tolerantiškumą, humoro jausmą, kūrybiškumą, komunikabilumą, pasitikėjimą savimi, karjeros siekimą, mokslą, išsilavinimą, būdingas sistemingas, nuoseklus kokybės siekimas.

Tyrimo rezultatai leidžia konstatuoti, kad magistro darbe formuojama hipotezė patvirtinta.

SUMMARY

THE IMPORTANCE OF TEACHERS PROFESSIONAL IMAGE FOR STUDENTS TEACHING (LEARNING) QUALITY

The Master's Degree Work

School and quality are wedded conceptions. According to V. Indrasiene (2001) the main teaching tendency is not reproducible knowledge increasing, but efforts to perceive the human being and the world, as well as to make conditions for learner to experience himself, to create and participate in the public and the world changing. Student's and teacher's interaction is their intercourse, collaboration, mutual understanding and respect decide the final result which is quality education.

From the teacher's professional image elements namely students knowledge acceptance, assimilation quality and relations between themselves depend.

Object of the research – pedagogues professional image.

Hypothesis of the research – it is possible that pedagogues professional image elements are important to teaching (learning) quality: as far as importance of the teachers professional image elements for teaching (learning) quality is stronger in value of students and teachers, the more teaching (learning) is better quality.

The goal of the research – To find out the importance of teachers professional image for teaching (learning) quality.

The methods of the research : theoretical : analysis and generalization of the science literature, empirical : questionnaire (for teachers and students) ; content analysis. Statistical : descriptive statistics method ; research data have been edited using Microsoft Office Excel 2007 .

The research sample: 187 researchers participated in a research: 144 gymnasium students (57 boys and 87 girls) and 43 (32 women and 11 men) teachers who teach them.

According to teachers and students who participated in the research the most important teachers professional image structure elements are competence, visual characteristic and setting influence. For those teachers who are able to integrate student- teacher dialogue, subject teaching, organization of teaching process, collaboration, attractive teaching (learning) material preparative using IT, attracting in subject, creation of attractive teaching (learning) setting, solution of the problems, experience sharing, honesty, friendliness, tolerance, sense of humor, creativity, sociability, assurance, career aspiration, science, education into teaching (learning) process systematic, consistent quality pursuit is specific

Research results allow to state that hypothesis which is formed in master's degree work was confirmed.

IVADAS

Temos aktualumas. Mokykla tai vieta, kurioje – tiesiogiai susitinka ugdymo paslaugų teikėjai (mokytojai) ir pirmaeiliai vartotojai besimokantieji (mokiniai), o ugdymo procesas vyksta konkrečioje istorinėje – kultūrinėje situacijoje, kolektyve arba mokytojui ir mokiniui individualiai bendraujant, dirbant su skirtingomis asmenybėmis, naudojant ugdymo turinį, metodus ir metodologinius būdus, šį procesą koreguojant, kryptingai valdant ir tobulinant. (V. Rajeckas, 2004).

Mokykla ir kokybė glaudžiai siejamos sąvokos. Kaip nurodo V. Indrašienė (2001), plėtojantis mokslui ir technikai, tobulėjant gamybai, pagrindinė ugdymo tendencija tampa ne atkartojamų žinių gausinimas, o pastangos suvokti žmogų ir pasaulį, sudaryti mokiniui sąlygas pačiam patirti, išgyventi, kurti ir pačiam dalyvauti visuomenės ir pasaulio kaitoje. Savarankiškai jaunas žmogus neįstengia suvokti ir suvaldyti greitai plintančios informacijos, todėl pastaruoju metu nemažai kalbama apie ugdymą ir ugdymosi kokybę.

Ugdymo(si) procesą anot R. Želvio (2001) lemia organizavimo, mokymosi motyvacijos, pedagogų kvalifikacijos, mokslo įstaigų aprūpinimo, besimokančiųjų pasiekimų ir vertinimo veiksniai. Akcentuojant mokymą(si) – integralią ugdymo(si) proceso dalį - ypatingai svarbus mokymosi motyvacijos veiksnys. Motyvus galima suskirstyti į dvi grupes: susijusius su mokymosi turiniu ir lemiančius santykį su aplinka. Paauglystėje mokymasis tampa ne toks reikšmingas, koks buvo pradinėse klasėse. Kaip teigia L. Rupšienė (2000) gyvenimo centras perkeliamas iš mokymosi veiklos, nors ji išlaiko savo poziciją kaip vyraujanti, į bendravimą.

Kalbant apie mokymą(si), didžiausias dėmesys skiriamas mokinio ir mokytojo sąveikai, konkrečiau, – jų tarpusavio bendravimui, bendradarbiavimui, tarpusavio supratimui ir pagarbai, nes tai lemia galutinį rezultatą – kokybišką išsilavinimą (Galkienė, 2011), be to, būtent nuo mokytojo veiklos, asmenybės ypatumų, vertybinių orientacijų, aplinkos, kurią jis sukuria, perteikdamas žinias, priklauso tiek pačių žinių priėmimo kokybė, tiek mokymo proceso subjektų santykiai (Lukauskienė, Gvildienė, 2012). Šiame kontekste aktualu tampa pedagogo profesinis įvaizdis, kuris nagrinėjamas kaip asmens įvaizdis, atkreipiant dėmesį į individo profesionalumą, nes šis fenomenas kaip socialinis-psichologinis reiškinys visų pirma siejamas su žmonių sąveika, suvokimu ir vertinimu (Drūteikienė, Mackelo, 2010).

Pasak G. Drūteikienės ir O. Mackelo (2010), visiems gerai žinomas posakis „Pagal išvaizdą sutinkama, pagal protą – palydima“ gali būti profesinio įvaizdžio formavimo koncepcijos pagrindu, nes profesinėje veikloje formuojamos tiek vizuali, tiek profesinė koncepcijos turi sutikti. Pedagogo įvaizdis turėtų atspindėti išsilavinusio, atsakingai atliekančio

pareigas, dažnai pasiaukojančio, aktyviai komunikuojančio, supratingo, nes jam tenka didžiausia atsakomybė už vaikų ateities formavimą, įtraukiant juos į visuomeninį gyvenimą, paruošiant gyventi ir veikti nuolat besikeičiančioje aplinkoje. Taigi, mokymo procesas suvokiamas kaip altruistinis ir reikalaujantis labai daug pastangų (Bilbokaitė, Bilbokaitė, 2010).

A. Galkienė (2011, p. 83), apibendrinusi užsienio autorių (Rouch, Kenedy, 1971; Mayberry, 1978; Appleton, Stanwyck, 1996) atliktų tyrimų rezultatus, priėjo prie išvados, kad egzistuoja akivaizdus ryšys tarp ugdymo organizavimo kokybės ir mokytojo asmenybės bei jo lyderiavimo stiliaus, tiesioginės arba netiesioginės kontrolės. Mokytojo asmenybės poveikis ugdymo rezultatams mažesnis, kai mokytojas yra gerai įvaldęs ir naudoja darnios lyderystės principus, be to, nustatytas labiau stiprus ryšys tarp mokytojo asmenybės, jo nuostatų ir mokinio pasiekimų. Tad pedagogų profesinis įvaizdis tampa itin aktualiu dalyku, reikalaujančiu atkreipti dėmesį tiek mokslininkus, tiek pedagogus.

Tyrimų apie pedagogų įvaizdžio fenomeną Lietuvoje nedaug. Pedagogų įvaizdį asociacijų aspektais nagrinėjusi I. Bilbokaitė (2010) nustatė, kad mokinių teigiamos asociacijos su sąvoka „mokytojas“ atskleidžia jų suvokimą apie pedagogus kaip kompetentingus, profesionalius specialistus, dėmesys sutelkiamas į ugdytojų švietėjiškas ir asmenines savybes. Neigiamas asociacijas apie pedagogus mokiniams žadina menkai materialiai atlyginamas ir itin sunkus mokytojų darbas. Išanalizavusios pedagogų įvaizdžio pateikimą žiniasklaidoje, I. Bilbokaitė ir R. Bilbokaitė (2009) daro išvadą, kad dienraščio „Lietuvos rytas“ skleidžiama informacija formuoja visuomenės nuomonę apie autoritetą prarandančius pedagogus. G. Drūteikienė ir O. Mackelo (2010), analizavusios dėstytojo įvaizdį ir jo įtaką studijų kokybei, nustatė, kad dėstytojų įvaizdžio formavimo pagrindas yra dėstomos disciplinos išmanymas, gebėjimas aiškiai perteikti žinias ir aktualios informacijos suteikimas. Pastebėta, kad studentai susiformuoja stereotipinį savo fakulteto dėstytojo paveikslą, kurio tikisi atėjęs į paskaitas.

Kaip matyti, atlikti tyrimai mažai nagrinėjo pedagogų profesinio įvaizdžio įtaką mokymo(si) kokybei. Jie atskleidė mokinių požiūrį į analizuojamą reiškinį, nustatė konceptualesnius įvaizdžio kūrimo modelius bei leido išskirti savybes, bruožus, kurie priskiriami teigiamam ar neigiamam pedagogo įvaizdžiui. Tačiau, kokios reikšmės turi profesinio įvaizdžio – teigiamo ar neigiamo – struktūros elementai mokinių mokymui(si), neįvertinta.

Šio tyrimo mokslinė problema formuluojama tokiais klausimais:

- Kaip pedagogai ir mokiniai vertina profesinio įvaizdžio reikšmę mokymo(si) kokybei?
- Kokią reikšmę pedagogų profesinis įvaizdis turi mokymo(si) kokybei?

Tyrimo objektas – pedagogų profesinis įvaizdis.

Tyrimo hipotezė – tikėtina, kad pedagogų profesinio įvaizdžio elementai yra reikšmingi mokymo(si) kokybei: kuo pedagogo profesinio įvaizdžio elementų reikšmė mokymo(si) kokybei stipresnė mokinių ir pedagogų vertinimu, tuo mokymas(is) kokybiškesnis.

Tyrimo tikslas – išsiaiškinti pedagogų profesinio įvaizdžio reikšmę mokinių mokymo(si) kokybei.

Uždaviniai:

- 1 Išryškinti pedagogų profesinio įvaizdžio reikšmės mokymo(si) kokybei teorinius aspektus.
- 2 Atskleisti, pedagogų ir mokinių sampratą apie pedagogų profesijos reikšmingumą.
- 3 Nustatyti, kaip pedagogai ir mokiniai supranta pedagogo profesinio įvaizdžio struktūrą.
- 4 Išsiaiškinti pedagogų ir mokinių nuomonę apie pedagogų profesinio įvaizdžio struktūros elementų svarbą mokinių mokymosi kokybei.
- 5 Nustatyti, pedagogams ir mokiniams reikšmingiausias pedagogų profesinio įvaizdžio struktūros elementus kokybiškame mokinių mokymo(si) kontekste.

Tyrimo metodologija

Tyrimas remiasi šiomis teorijomis:

- *Socialinio išmokymo teorija*, kuri padeda suprasti, kaip žmogus įgyja idealus ir vertybes. A. Bandura (1997), pristatydamas asmenybės mokymo ir mokymosi principus, žmogų akcentuoja kaip didžiulę potencinę galimybę, tačiau kurio elgesį tiesiogiai lemia išorinės aplinkos poveikis. Tarp žmogaus ir aplinkos egzistuoja abipusis priežastingumas, t. y. žmogus ir aplinka vienas kitą veikia. Daugelis žmogaus veiklos aspektų yra socialinės kilmės, svarbi tarpasmeninė sąveika, t. y. norint giliau pažinti asmenybę, reikia atsižvelgti į tą socialinį kontekstą, kuriame pasireiškia konkretus elgesys. A. Bandura teigia, kad žmogus mokosi stebėdamas kitų elgesį, aplinkos reakciją į tą elgesį ir arba jį perima, arba atsisako, arba bando kitus elgesio būdus. Pedagoginis procesas – žmonių bendravimas, kuriame įgyjama kultūra iš ją turinčio žmogaus (Juškienė, 2005). Ugdytinių įspūdis apie pedagogus ir ugdymo procesą gali lemti mokymo(si) motyvaciją bei moksleivių susidomėjimą mokomuoju dalyku, taipogi jų apsisprendimą pasirenkant ateities profesiją (Lukauskienė, Gvildienė, 2012).
- *Modernizacijos teorija*, kuri, remiantis K. Trakšeliu ir D. Martišauskiene (2013), leidžia įvertinti vykstančius visuomenės kaitos procesus, kurie turi įtakos švietimui ir pedagogams. Keičiantis visuomenei, pedagogai privalo nuolat atnaujinti turimas žinias, nes švietimo sistema turi tenkinti modernios visuomenės lūkesčius ir poreikius. Žmogaus požiūriai ir nuostatos negali būti perteikiami niekaip kitaip, kaip tik per gyvą pavyzdį,

kuriantį, naudojantį ir veikiantį tam tikroje vertybių sistemoje. Mokytojo vaidmuo ypač aktualizuojamas visuomenėje vertybinio virsmo momentais (Galkienė, 2011).

Tyrimo metodai:

- Teoriniai: mokslinės literatūros analizė ir apibendrinimas.
- Empiriniai: anketinė apklausa (pedagogams ir mokiniams); turinio (*content*) analizė.
- Statistiniai: aprašomosios statistikos metodas; tyrimo duomenys apdoroti Microsoft Office Excel 2007 kompiuterine programa.

Tyrimo imtis: tyrime dalyvavo 187 tiriamieji: 144 gimnazijų mokiniai (57 vaikinai ir 87 merginos) ir 43 (32 moterys ir 11 vyrų) juos mokantys mokytojai. Tyrimas atliktas trijose Šiaulių miesto gimnazijose pagal patogiają atranką lapkričio – gruodžio mėnesiais. Gimnazijų mokiniai pasirinkti dėl to, kad vyresnių klasių mokiniai jau geba kritiškai mąstyti bei atsakingai dėstyti savo mintis.

Tyrimo etapai :

Pirmajame etape, atlikus mokslinės literatūros analizę, teoriškai pagrįstas pedagogų profesinio įvaizdžio reikšmingumas mokinių mokymo(si) kokybei, išryškinti pedagogų profesinio įvaizdžio struktūros elementų reikšmės mokymo(si) kokybei teoriniai aspektai.

Antrajame etape parengtas tyrimo instrumentas, atlikta pedagogų ir mokinių anketinė apklausa.

Trečiajame etape analizuoti ir apibendrinti tyrimo duomenys, formuluotos išvados ir rekomendacijos.

Darbo naujumas, teorinis ir praktinis reikšmingumas.

Mokslininkai (Bilbokaitė, 2010; Bilbokaitė, Bilbokaitė, 2009; Drūteikienė, Mackelo, 2010; Galkienė, 2011 ir kt.) analizavo profesinio įvaizdžio koncepciją dėstytojo veiklos, žiniasklaidos, mokytojo reputacijos, asociacijų aspektais, tačiau apie pedagogų profesinio įvaizdžio reikšmę mokymo(si) kokybei neaptikta. Todėl atskleistos teorinės pedagogo profesinio įvaizdžio reikšmės mokymo(si) kokybei prielaidos. Sukurta metodika pedagogų profesinio įvaizdžio reikšmingumo mokymo(si) kokybei atskleisti. Pateiktos rekomendacijos.

Darbo struktūra. Baigiamąjį magistro darbą sudaro: santrauka lietuvių ir anglų kalbomis, įvadas, du skyriai, išvados, rekomendacijos, diskusija, literatūros sąrašas (iš viso 81 šaltinių). Darbe pateikiama 18 lentelių ir 1 paveikslas. Darbo apimtis – 66 puslapiai (be priedų).

1. PEDAGOGŲ PROFESINIO ĮVAIZDŽIO REIŠKINGUMO MOKINIŲ MOKYMO(SI) KOKYBEI TEORINIAI ASPEKTAI

1.1. Kokybės fenomenas švietimo organizacijose

Švietimas yra savita socialinė institucija, itin susijusi su tautos išlikimu ir kultūrinio tautos lygio kokybe. Todėl nuo to, kokia šalyje egzistuoja švietimo sistema, koks yra švietimo turinys ir jo kokybė, priklauso visos visuomenės tolesnis gyvavimas. Daugelis visuomenės pokyčių vyksta dėl švietimo raidos įtakos bei mokslo plėtotės (Butkevičienė, Rutkauskienė ir kt., 2008). Dialogas svarbus ieškant kokybės problemų sprendimo būdų ir nustatant prioritetus: kiekviena mokykla turi išsiaiškinti savo poreikius ir sukurti tuos poreikius plėtojančią strategiją, teikdama kokybiškas paslaugas klientams, konkuruodama švietimo rinkoje (Gedminienė, Gumuliauskienė, 2008).

Kokybės vadybos sistema švietime – tai yra kompleksinis sprendimas, kurio dėka mokyklos savo viduje išmoksta įvertinti savo gerąsias ir blogąsias puses, gauna išorinį ekspertų įvertinimą, pagal tai tobulina savo ugdymo metodus, o švietimo skyrių darbuotojai yra apmokomi spręsti švietimo problemas ir tobulinti mokyklas savo savivaldybėse, remdamiesi statistika, jos analize bei tyrimais (Juškienė, 2012).

Kaip teigia A. Valiuškevičiūtė ir I. Mikutavičienė (2006), švietimą taip pat galima pamąstyti kaip gamybinį procesą, kuriame švietimo institucija gali būti traktuojama kaip gamybinis padalinys, iš pradinės žaliavos gaminantis galinį produktą (specialistus, išsilavinusius žmones ar kt.) reikalingą šio produkto vartotojams (visuomenei, darbdaviams, šeimai ar kt.). Šiame gamybiniame procese, priklausomai nuo siekiamo produkto ir naudojamos pradinės žaliavos, parenkamos pedagoginės technologijos, galinčios užtikrinti gamybinio proceso vyksmą. Skirtingos technologijos reikalauja skirtingų išteklių (žmogiškųjų, materialųjų, finansinių ir laiko).

E. G. Bogue ir K. B. Hall (2003) išskiria tokias švietimo paslaugos kokybės sampratos prielaidas:

- 1) tik brangios švietimo įstaigos yra kokybiškos;
- 2) tik didelės ir visapusiškos (įvairų išsilavinimą teikiančios) švietimo įstaigos yra kokybiškos;
- 3) tik visuomenės pripažintos (turinčios gerą vardą) švietimo įstaigos yra kokybiškos;

- 4) tik valstybės pripažintos švietimo įstaigos yra kokybiškos;
- 5) tik kelios švietimo įstaigos gali būti kokybiškos;
- 6) tik „įspūdingus“ išteklius turinčios švietimo įstaigos gali būti kokybiškos.

Anot A. Valiuškevičiūtės A. ir I. Mikutavičienės (2006) dauguma mokslininkų, tyrinėdami švietimo paslaugos kokybę, pateikia skirtingus jos apibrėžimus. Vieninga nuomonė taip ir nerasta. Galima teigti, jog vienalytės kokybės sampratos, vienos definicijos nėra, nes kokybė – tai daugiasluoksnė dinaminė koncepcija, kuri turi formas, bet tos formos nuolat pasiduooda kaitai ir reikalauja gebėti daugiau nei tradicinių subjekto-objekto žinių demonstravimas. Autorės remdamasi mokslininkų (Harvey, Knight, 1996, Green, 1993, Sallis, 2002, Laužackas (2005), Barczyk, 1999, Van Damme, 2004 ir kt.) išskyrė aštuonis švietimo paslaugos kokybės apibrėžimus (1 lentelė).

1 lentelė

Švietimo paslaugos kokybės apibrėžimai (Valiuškevičiūtė, Mikutavičienė, 2006)

1. Kokybė kaip atitikimas fiksuotiems reikalavimams	Švietimo įstaigoje pasireiškia per kokybės užtikrinimo sistemą, garantuojančią paslaugų atitikimą iš anksto suformuluotiems reikalavimams – standartams. Mokyklos kokybės vertinimo sistemos kūrimas nukreiptas į suskaidytų mokyklos veiklos elementų atitikimo reikalavimams lygio nustatymą. Šiuo požiūriu kokybė yra nusakoma per objekto, t. y. studijų būsenos kokybę.
2. Kokybė kaip klaidų nedarymas	Šis požiūris reikalauja nepriekaištingo atitikimo aiškiai apibrėžtiems standartams. Juo vadovaujantis aukštos kokybės produktas bus tas, kuris pagamintas pagal vienodą visiems priimtina modelį ir be klaidų. Šis požiūris akcentuoja standartizuoto proceso vyksmą.
3. Kokybė kaip vartotojų/klientų poreikių patenkinimas ir/ar viršijimas	Kokybė švietimo įstaigoje apčiuopiama per klientų pasitenkinimą teikiama paslauga. Svarbus uždavinys – identifikuoti švietimo paslaugos klientus/vartotojus, jų poreikius bei lūkesčius, keliamus atžvilgiu teikiamos paslaugos bei sukurti sistemą, leidžiančią nustatyti poreikių patenkinimo laipsnį bei subjektyvų klientų pasitenkinimo faktą arba nepasitenkinimo priežastis.
4. Kokybė kaip paskirties tinkamumas	Skirtingos švietimo institucijos gali turėti skirtingas misijas ir tikslus ir jie gali būti nuolatos peržiūrimi ir keičiami. Tai inicijuoja organizacijos misijos ir tikslų nuolatinio apsvairstymo pasikeitimusis sąlygomis būtinybę.
5. Kokybė kaip tinkamumas paskirties išpildymui	Kokybė vertinama pagal tai, kaip švietimo institucijos veikla atitinka paskirtį. Instituciniame lygmenyje, paskirtis bendriausia forma atsispindi organizacijos misijoje, o veiklos kokybė yra nusakoma kaip tos paskirties atliepimo lygmuo, t.y. ar institucija atlieka savo paskirtį.
6. Kokybė kaip ekonominė vertė	Šis požiūris akcentuoja švietimo organizacijos veiklos produktyvumą bei efektyvumą; čia gautas rezultatas lyginamas su indėliu/investicija. Tai populiariausias investuotojo požiūris į kokybę. Vieną svarbiausių vietų šioje koncepcijoje užima švietimo įstaigos atskaitomybė visuomenei, valstybei ar privatiems švietimo paslaugos akcininkams; čia siekiama įvertinti lėšų panaudojimo tinkamumą bei efektyvumą.
7. Kokybė kaip transformacija	Šiuo požiūriu kokybė apima pokyčius iš vienos būklės į kitą, kaip vandens virtimą ledu. Šis požiūris akcentuoja mokymosi procesą kaip žinių, gebėjimų bei vertybių kaitos šaltinį. Mokinio/studento ir institucijos sąveikos rezultate vykta kokybiniai mokinio/studento pokyčiai. Taigi, kuo kokybiškesnė mokyklos teikiama paslauga, tuo esmingesnius pokyčius patirs mokiniai/studentai. Kokybės vertinimas šioje kokybės paradigmoje nukreiptas ir į procesą, ir į rezultatą – įgytas kompetencijas
8. Kokybė kaip vystymasis	Šiuo požiūriu akcentuojamas nuolatinis teikiamų švietimo paslaugų tobulinimo procesas. Pagrindinis dėmesys skiriamas kokybės kaip kultūros normos plėtrai visoje organizacijoje, nuolatiniam atsinaujinimui. Besimokanti organizacija tampa kokybės prielaida. Statiška ir nesivystanti paslauga jau nėra traktuojama kaip kokybiška

Nė vienas iš šių apibrėžimų negali būti laikomas vieninteliu teisingu, nes organizacijoje organizacijoje dažnai apibrėžiama apjungiant ir derinant kelis ar daugiau apibrėžimus. Kokybė

gali būti traktuojama įvairiai netgi toje pačioje organizacijoje, priklausomai nuo to, kas ją apibrėžia ir kokių tikslų. (Sallis, 2002).

Švietimo sistema – sudėtingas procesas, kuris nuolat siekia savo veiklos gerinimo, susikurdamas tikslus, reikalavimus, normas, standartus ir kitas priemones, kurių pagalba siekia tenkinti klientų poreikius bei nuolat vertinti pasiektus rezultatus. Kai kuriais požymiais švietimo veikla panaši į kitas organizacijas ir gali gerinti veiklą, taikydama bendrus vadybos principus, o kai kurie požymiai išskiria švietimo organizaciją iš kitų ir suteikia jai unikalumo. Egzistuoja daug požiūrių į švietimą, kaip vadybos objektą, tačiau viena esminių – švietimo paslauga yra nemateriali – jos negalima pamatyti, paragauti, pačiupinėti, sandėliuoti, vartotojai (moksleiviai) apie paslaugos kokybę išvadas daro remdamiesi savo asmeninėmis nuostatomis bei įspūdžiu (Lukauskienė, Gvildienė, 2012). Šiame darbe svarbu apsibrėžti kaip mokykla (švietimo sistemos dalis) įvardija mokymosi kokybę, kokiais būdais jos siekia ir kaip analizuoja, vertina rezultatus. R. Jucevičius, P. Jucevičienė, B. Janiūnaitė ir kt. (2003) pabrėžia, kad „mokyklos vystymas – tai mokyklos esminė kokybinė kaita.

Vadybos mokslo prasme organizacija – du ar daugiau žmonių, kurie kartu dirbdami siekia bendrų tikslų. Skiriamos dvi specifinės socialinės organizacijos formos: bendruomenė, arba tradicinė, ir visuomeninė šiuolaikinė. Bendruomeniškumas labai svarbus žmogaus gyvenimo vertės, prasmės išgyvenimui, draugiškumo, tarpusavyo supratimo, pareigingumo ugdymo ir saviugdai, vaikų auklėjimui, asocialumo prevencijai, tradicijų ir nacionalinės kultūros išsaugojimui, asmens saugumo poreikių patenkinimui. Šiuolaikinių bendruomenių savikūrai daro įtaką požiūris į bendrumą, realaus socialinio bendrumo būvis, bendravimo lygis, socialinių grupių moralinės vienovės ir socialinio aktyvumo ypatumai (Dobranskienė, 2004).

J. Guščinskienė (2004) išskiria du specifinius bruožus, būdingus organizacijoms: organizacija – tai visų pirma socialinė grupė, orientuota į tarpusavyje susijusių ir specifinių tikslų įgyvendinimą. Kiekvienoje organizacijoje narių veiksmai yra koordinuoti siekiant bendro tikslo konkrečioje veiklos srityje; organizacija – tai tokia grupė, kuriai būdinga normalizacija, nes taisyklės ir reglamentas apima beveik visą jos narių elgesį. Ji aiškiai ir tiksliai suformuota ir apima visus vaidmenis, numato žmonių elgesį, neatsižvelgiant į asmenines individo savybes, jo vietą organizacijos struktūroje.

R. Želvys (2003) pastebi, kad, lyginant mokyklą su kitomis organizacijomis, būtų galima skirti tris požiūrių grupes:

- 1) švietimo organizacijos yra tokios pačios organizacijos kaip ir visos kitos, ir todėl čia galioja visiems bendri vadybos dėsniai. Mokyklų vadovų veikla iš esmės nesiskiria nuo kitų tipų organizacijų vadovų veiklos: ugdymo įstaigos taip pat turi siūlyti savo

produkciją vartotojams, teikti paslaugas, konkuruoti švietimo rinkoje ir efektyviai dirbti tam, kad išliktų.

- 2) švietimo organizacijos iš esmės skiriasi nuo kitų tipų organizacijų. Mokyklose netaikytina pramonės ar verslo organizacijose įprasta vadyba, čia siekiama visai kitokio pobūdžio tikslų, ir vadovų autoritetas grindžiamas, ne vadybiniais sugebėjimais, o jų pedagoginiu meistriškumu.
- 3) švietimo organizacijos ir pramonės bei verslo organizacijos yra panašios pagal vienus kriterijus ir skirtingos pagal kitus.

R. Želvys (2003) taip pat nurodo, jog organizacija kaip sistema susideda iš keturių glaudžiai tarpusavyje susijusių sudėtinių dalių: žmonės, struktūra, kultūra, technologija. Nors tokia schema sukurta pramonės ir verslo organizacijoms, lygiai taip pat galima ją pritaikyti ir švietimo organizacijoms, kurias taip pat sudaro: žmonės, struktūra, kultūra, o švietimo organizacijų technologija – ugdymo procesas.

Mokyklos apibrėžimai įvairuoja; jie priklauso nuo visuomenės raidos, visuomenės kaitos procesų. Mokykla – tai institucija, susieta su edukacine praktika, kuri pagrįsta vertybėmis, vertybinėmis prielaidomis ir išankstiniais nusistatymais. Bendrojo lavinimo mokykla gali būti laikoma tokia mokykla, kuri atvira visiems besimokantiems, neatsižvelgiant į tokius skirtumus kaip religija, kultūra, etninė ar klasinė padėtis (Dobranskienė, 2004).

P. Dalin, H. G. Rolff, B. Kleekamp (1999) mokyklą suvokia kaip organizaciją, kurioje glaudžiai susiję penki kintamieji: aplinka, vertybės, struktūra, žmonių santykiai, strategija:

- 1) *aplinka*. Ji svarbi visoms mokykloms. Tai administraciniai ryšiai su mokyklų valdžia, taip pat daug neoficialių santykių su namais, organizacijomis, institucijomis ir bendruomenės verslininkais. Ji dar vaidina unikalų vaidmenį apibrėždama mokymosi kokybę. Naši mokykla palaiko su aplinka atvirus abipusius ryšius. Kad ryšiai būtų abipusiai naudingi, mokyklai reikia suvokti save: turėti savo nuostatas, viziją, žinoti pranašumus ir trūkumus; nustatydamas savo santykius su individualiais ir grupėmis, ji gali rinktis ir būti kryptinga;
- 2) *vertybės*. Jos apibūdinamos ideologijose, mokymosi ir auklėjimo teorijose, oficialiuose tiksluose, jos suprantamos kaip kasdieninės normos. Vertybes pateikia personalas, vadovai, moksleiviai. Mokyklą reprezentuoja kompleksinė vertybių struktūra;
- 3) *struktūra*. Tai matmuo, susijęs su tuo, kaip mokykla organizuota, kaip skirstomos užduotys ir pan.;

- 4) *santykiai*. Tai vidiniai santykiai mokykloje tarp moksleivių, mokytojų, vadovų. Organizacijos kokybę dažnai parodo įmonių santykiai, todėl labai svarbus mokyklų tikslas – kurti gerus, žmogiškus santykius;
- 5) *strategija*. Ji apibūdina lėšų skirstymo būdus, taip pat bendrą mokyklos programą, mokymo ir mokymosi pakraipas. Strategija atspindi ir vadovavimą, problemų sprendimą, išteklių plėtrą ir kt.

Švietimo organizacijų veiklos rezultatai priklauso nuo joje dalyvaujančių žmonių, kurių reakcija lemia sėkmę ar nesėkmę, nuo jų gebėjimo kūrybingai atsiskleisti ir inicijuoti pokyčius, nuo jų teorinio pasirengimo ir reikiamų įgūdžių, informacijos apie pokyčių valdymą ir ugdymo turinio kaitą. Anot N. McGinn ir T. Welsh (1999), švietimu suinteresuotų asmenų, grupių ir organizacijų labai daug, tačiau pagrindinės yra trys grandys:

- 1) *gamintojai*: statybos organizacijos, mokymo priemonės, vadovėlius tiekiančios įmonės, uniformas siuvančios, maistą gaminančios ir kitas mokyklai reikalingas prekes tiekiančios įmonės, draudimo kompanijos, programų ir vadovėlių autoriai, pedagogų rengimo įstaigos, metodinę bei techninę pagalbą teikiantys universitetai ir konsultavimo firmos, testus gaminančios ir taikančios firmos, nacionalinės ir tarptautinės agentūros, besirūpinančios sveikata bei gydymu švietimo įstaigose;
- 2) *teikėjai*: tėvų bendrijos, pedagogai ir jų profesinės organizacijos, švietimų organizacijų vadovai, steigėjai;
- 3) *vartotojai*: besimokantieji, tėvai, darbdaviai, profesinės grupės, valstybė, vyriausybė (Želvys, 2003).

Vartotojų identifikavimo eigoje išskiriami pagrindiniai ir antraeiliai (trečiaeiliai ir t. t.) vartotojai. Pirmaeiliais dažniausiai įvardijami besimokantieji (mokiniai, moksleiviai ar studentai), kurie tiesiogiai sąveikauja su paslaugos tiekėjais ir priima iš jų paslaugą. Už jų stovi antraeiliai vartotojai (tėvai, darbdaviai, įvairios valstybinės, visuomeninės ar konfesinės organizacijos), kurie suinteresuoti švietimo paslauga. Valstybė, darbo rinka ar plati visuomenė įvardijami kaip trečiaeiliai klientai (Valiuškevičiūtė, Mikutavičienė, 2006).

R. Jucevičius, P. Jucevičienė ir kt. (2003) teigia, kad įtakos grupės gali būti teigiamos arba neigiamos, išorinės ir vidinės. Cituodami B. Davies ir L. Ellison (1997), minėti autoriai nurodo tokias vidines interesų grupes: moksleivius, jų tėvus, mokymo ir pagalbinį personalą, vadovus. Išorinėms įtakos grupėms, priskiriami individai ir jų grupės, kurios yra švietimo sistemos ribose arba arti jų: buvę ir potencialūs mokiniai bei jų tėvai, vietos bendruomenė, išteklių ir paslaugų tiekėjai, kitos edukacinės institucijos, švietimo skyrius.

Poskyrio apibendrinimas. Kokybė švietime daugiasluoksni koncepcija. Todėl švietimo organizacijose susikuriami tikslai, reikalavimai, standartai ir kitos priemonės, kurios padeda siekti kokybės. Šio tipo organizacijas sudaro 4 sudėtinės dalys: struktūra, kultūra, žmonės ir ugdymo(si) procesas. Šiame darbe svarbūs žmonės (vartotojai – mokytojai ir mokiniai) ir ugdymo(si) procesas. Organizacijos vartotojų tarpusavio komunikavimas ir bendradarbiavimas sukuria kokybišką paslaugą – kokybišką ugdymą(si).

1.1.1. Mokymo(si) kokybės samprata ir svarba

XXI amžiaus bruožas yra įvairių gyvenimo sričių (socialinių paslaugų, technologijų) bei kokybės gerinimas. Keliami aukšti reikalavimai šiuolaikinio žmogaus, privalančio orientotis plačiame mokslo sričių kontekste, naujų veiklos rūšių ir būdų ugdymui. Žmogaus ugdymo kokybė turi atitikti kultūros kriterijus, kurie jau yra tapę realybe, todėl būtinybė įsisąmoninti ir išsaugoti pasiekimus kelia aukštesnius reikalavimus. Kokybė tampa kiekvieno organizacijos nario atsakomybe ir rūpesčiu, efektyviai įtraukiant į nuolatinio tobulėjimo procesą per edukacinę-tiriamąją veiklą, kokybės vadybos funkcijų optimizavimą įvairiais lygmenimis (Gedminienė, Gumuliauskienė, 2008).

S. Jankevičius (2008) teigimu ugdymas – išskirtinė žmogiškosios veiklos sritis dėl to, kad ši veikla yra pagrindinė tautos ir visos žmonijos egzistencijos bei progreso sąlyga. Ugdymo kokybės lygį lemia ir paties ugdymo samprata ir esmė, todėl vyrauja skirtingi požiūriai (skirtingos filosofinės srovės, psichologinės, sociologinės, kultūrinės koncepcijos, kuriomis yra grindžiami minėtieji požiūriai).

B. Bitinas (2000) ugdymo kokybę apibrėžia kaip socialinę kategoriją, nusakančią visuomenėje funkcionuojančios švietimo sistemos padėtį ir rezultatyvumą, jos atitikimą skirtingų visuomenės sluoksnių poreikiams, visuomenės lūkesčius papildyti savo gretas gero pilietinio, buitinio ir profesinio išsilavinimo asmenimis. Švietimo kokybė gali būti suvokiama kaip nacionalinių ar regioninių švietimo įstaigų kokybės požymių visuma, o ugdymo kokybė – kaip konkrečios švietimo įstaigos vertės laipsnis. Ugdymo kokybės terminas konkrečiame švietimo institucijos lygmenyje yra tikslesnis, nes juo apibūdinama švietimo įstaigose vykstančių socialinių bei kultūrinių procesų ir rezultatų kokybė (Bitinas, 2000).

Anot M. Barkauskaitės ir R. Bruzgelevičienės (2004), ugdymo kokybė – sutartinių vertės požymių visuma, rodanti, koku laipsniu, būdais bei priemonėmis švietimo įstaiga pasiekia savo paskirčiai būdingų nacionalinės švietimo sistemos ugdymo tikslų, tenkina ugdytinių poreikius, padeda pasiekti mokiniams asmenybės brandos, geba valdyti procesus ir sąlygas.

I. Harvey (1995) išskiria ir apibūdina tokias ugdymo kokybės sampratas:

- *Ugdymo kokybė kaip nuolatinės kaitos potencialas*: kokybiškas mokymas skatina pozityvius socialinius pokyčius;
- *Ugdymo kokybė kaip išskirtinumas*: tobulumas yra vizija, kuri „varo“ mokymą į priekį;
- mokyklose maksimaliai turi būti išnaudojami mokinių gebėjimai;
- *Ugdymo kokybė kaip nuoseklumas*: kokybei reikalingos lygios patirtys, mokyklos ir klasės, kurios mokiniams suteiktų lygias patirtis sistemoje;
- *Ugdymo kokybė kaip tinkamumas tam tikram tikslui*: rafinuotumas ir tobulybė specifinėse srityse, ruošiant mokinius specifiniams vaidmenims;
- *Ugdymo kokybė kaip veiksnyss „kiek moki, tiek gauni“*: ugdymas/mokymas atspindi kiek žmogus ir visuomenė apskritai linkusi investuoti į mokslą.

2 lentelė

Veiksniai, lemiantys ugdymo kokybę (sudaryta autorės pagal R. Želvį, 2001)

Veiksniai	Apibūdinimas
1. Ugdymo organizavimas	Orientuotas į šiuolaikinę visuomenę, kur sparčiai plėtojantis technologijoms, vykstant visuotinei globalizacijai, nuolat didėjant darbo jėgos judrumui vienu iš svarbiausių socialinio gyvenimo veiksnių tampa gerai organizuotas švietimas.
2. Mokymosi motyvacija	Grįsta veiksmų, elgesio skatinimu, vykstančiu žmogaus psichikoje. Ji paaiškina, kas elgesį gali pastiprinti, orientuoti į tikslą. Motyvacija priežastiniais ryšiais susieta su mokslo rezultatais. Ji – priemonė, padedanti siekti mokymosi pažangumo ir kartu galutinis mokymosi proceso rezultatas.
3. Pedagogų kvalifikacija	Orientuota į svarbiausius pedagogo gebėjimus: metodinį pasirengimą (gebėjimą parinkti tinkamiausią metodiką ir optimalų ugdymo turinį), profesinį, dalykinį pasirengimą, psichologinį pasirengimą (gebėjimą atvirai ir nuoširdžiai bendrauti, laiduojantį efektyvų mokymo procesą).
4. Mokslo įstaigų aprūpinimas	Orientuotas į racionalų materialinių išteklių paskirstymą, naujausių informacinių technologijų diegimą.
5. Besimokančiųjų pasiekimai ir vertinimas	Orientuoti į ugdymo vientisumą ir tikslą, užtikrinant mokymosi grįžtamąjį ryšį

Apibendrinant 2 lentelės duomenis, galima teigti, kad ugdymo kokybės siekimas taps efektyvesniu, jei bus orientuojamasi į šiuolaikinės visuomenės poreikius, išvelgiamos galimybės tinkamai skatinti mokymo(si) proceso dalyvius, nuolat tobulinamas pedagogų rengimas, užtikrinamas grįžtamasi ryšys. P. Gudyno ir E. Uginčienės (2005) nuomone, ugdymui aktualiausi šie trys kokybės aspektai:

- 1) *atsižvelgimas į švietimo institucijų darbingumą* (bendrų reikalavimų, planų, susitarimų vykdymas, vidinis kokybės užtikrinimas);
- 2) *atsižvelgimas į vartotojų* (mokinių, tėvų, pedagogų, darbdavių, mokymo institucijų) *poreikius*;

3) *atsižvelgimas į besikeičiančios visuomenės poreikius* (lygios galimybės, bazinis raštingumas, bendrosios kompetencijos, gyvenimo demokratinėmis sąlygomis sugebėjimai).

Mokymo(-si) kokybė dažnai suprantama kaip mokymo(-si) tikslų pasiekimo laipsnis, kuris priklauso nuo žmogaus gebėjimo įvertinti savo pažangą, laimėjimus, realius rezultatus. Tačiau pats mokymas(-sis) turi atitikti besimokančiųjų poreikius, būti inovatyvus, jame turi būti taikomos šiuolaikinės technologijos, naudotis mokymosi patirtimi, ištekliais, kūrybingai vertinti mokymosi rezultatus ir siekti kokybės (Kavaliauskienė, Anusienė, 2008).

Mokymo(si) procese susiduriama su mainų sistema, kurioje reikia įvertinti 3 elementus: pirmiausia – paslaugos gavėjo dalyvavimą, po to – suteiktos paslaugos poveikį ir jos kokybę, kurią nustato paslaugos vartotojas – moksleivis. Vartotojai (moksleiviai) daro išvadas apie mokymo proceso kokybę remdamiesi vieta, žmonėmis, įrengimais, informacine medžiaga. Mokymo procesas negali būti atskirtas nuo paslaugų teikėjų – žmonių. Šiuo atveju ypač svarbi teikėjo ir kliento sąveika (Почепцов, 2000).

V. Targamadzė (2010) teigia, kad mokymosi procese, kuris yra integrali ugdymo(si) proceso dalis, besimokantysis tampa aktyviu dalyviu. Jis, remdamasis savo unikalia patirtimi, anksčiau įgytomis žiniomis, formuojasi naujas sąvokas, prasmės. Taigi ugdymosi paradigmoje iš esmės kinta pedagogo ir besimokančiojo vaidmenys bei tikslai. A. Dumčienė ir Z. Bajoriūnas (2006) teigia, jog ugdymo proceso dalyvius (mokytoją – mokinį) ir jų santykį reikia vertinti kaip veiksmo subjektus. Autoriai nurodo, kad vykstant ugdymo procesui subjektyvumas banguoja, tačiau santykio pagrindas – dviejų veikėjų sąveika, bendravimas ir abiejų kaita.

R. I. Arends (1998) mano, kad tam, kad mokymas būtų veiksmingas, reikia gabių mokslui žmonių, kurie gerai išmano mokomąjį dalyką, kuriems rūpi vaikų ir jaunuomenės gerovė. K. Paterson (2002) teigimu, mokytojas turi sudaryti sąlygas veikti, vadovauti, nurodyti pavyzdžių ar pasidalyti patirtimi; siekti, kad būtų žinoma ir suprantama. Mokymo metu įgyjami žinių pagrindai, mokiniai mokosi jas taikyti praktikoje, savarankiškai plėtoti ir tobulinti, todėl reikia žmonių, kurie gali pasiekti rezultatų, svarbiausia, mokinių akademinį laimėjimų ir socialinių žinių.

Žinių, įgūdžių, gebėjimų ir vertybių įgijimas vyksta „per dinaminis santykius su mokytoju / dėstytoju ir pačiomis žiniomis“ (Barnett, Griffin, 1997). P. Jucevičienė ir kt. (2005) nurodo, kad mokiniai, sąveikaudami su juos supančia aplinka, nėra tik pasyvūs informacijos gavėjai, nes jie aktyviai kaupia žinias ir ugdomi įgūdžius. Tik toks mokymasis užtikrina pačių mokinių iniciatyvą ir įsitraukimą į mokymosi procesą. Jo metu didesnė atsakomybė tenka mokiniui, mažiau dėmesio skiriama žinioms perduoti, bet užtikrinama pačių mokinių veikla ir

tyrinėjimas. Mokinio patiriamos emocijos, jausmai laikomi svarbiais, nes jie lemia besimokančiojo savijautą ir įgyjamą patirtį. V. Gudžinskienės (2008) teigimu, besimokantysis yra aktyvus ugdymo proceso dalyvis, pats sau kelia tikslus, planuoja, organizuoja, kontroliuoja ir, esant reikalui, koreguoja savo mokymosi procesą, mąsto kritiškai, kūrybiškai, geba įgytas žinias pritaikyti praktiškai.

L. Šiaučiukėnienė, L. Visockienė, O. Talijūnienė (2006) teigia, kad mokytojas turi tapti mokymosi galimybių kūrėju, konsultantu, partneriu, padėjėju, gyvenimo tiesų liudytoju. Tokiam pedagogui būtinas multidisciplinis požiūris, plati erudicija įvairiose srityse.

Mokyklos veiklos efektyvumui labai daug reiškia nuoširdūs santykiai, todėl technokratinis mąstymas reformuojant mokyklą, siekiant tik ekonominio efekto, neįvertinant mokyklos, kaip bendruomenės, ypatumų sukelia daug destruktijos reiškinių ugdymo procese (Lukauskienė, Gvildienė, 2012).

Poskyrio apibendrinimas. Kokybės siekimas – ne tik pačios organizacijos (šiuo atveju – mokyklos) siekis, tai kiekvieno jos nario rūpestis ir atsakomybė. Ugdymosi kokybė priklauso nuo 5 kintamųjų: *ugdymo organizavimas* (orientavimasis į kaitą, technologijas), *mokymosi motyvacija* (nuo kurios tiesiogiai priklauso rezultatas), *pedagogo kvalifikacija* (visapusiškas pasirengimas, siekiant efektyvaus mokymosi proceso), *mokslo, įstaigų aprūpinimas* (racionalus išteklių paskirstymas), *besimokančiųjų pasiekimai ir vertinimas* (užtikrinamas grįžtamasis ryšys) (Želvys, 2001). Mokymosi procese (ugdymosi proceso dalis) būtina įvertinti 3 elementus: paslaugos gavėjo dalyvavimą, suteiktos paslaugos poveikį ir kokybę, kurią nustatė besimokantysis bei paslaugos teikėją – mokytoją (Почепцов, 2000).

1.1.2. Pedagogo vaidmenys kokybiško mokymo(si) kontekste

T. Raftery (2007) išryškina, kad mokytojo vaidmuo mokyklos valdyme yra labai svarbus, kad mokytojas, dalyvaujantis mokyklos valdyme, privalo būti sveikos psichikos, gebėti sveikai mąstyti, turėtų kantrybės ir, žinoma, gerą išsilavinimą. Mokytojas, padėdamas organizuoti mokyklos darbą privalo orientuotis į mokyklos tikslus, teigiamai veikti mokyklos darbą siekiant gerovės, nepataikauti valdžiai ar geram atlyginimui.

Pasak J. Kvedaravičiaus (2008), padėti susikalbėti bei pasiekti darnos ir aiškumo, galima naudojant vadybos ir vadybos sudedamųjų dalių – procesų– sąvokas. Vadybos procesą galima suvokti kaip atskirą gaubiančią sistemą, kurios vidinės sudedamosios dalys yra – vadovavimas, organizavimas ir valdymas:

- 1) *organizavimo funkcija* (paskirtis) yra sukurti tvarką, organizuotumą organizacijoje, t.y. paleisti visas reikalingas veiklas siekiant gauti reikalingus rezultatus;
- 2) *vadovavimo proceso funkcija* yra užtikrinti tos tvarkos išlaikymą laike ir erdvėje kasdien, kas savaitę ir pan.;
- 3) *valdymo proceso funkcija* yra valdyti visus procesus organizacijoje, iškeliant atitinkamus tikslus, parenkant priemones jų įgyvendinimui ir jas realizuojant, t.y. įvesti naują tvarką. Valdymo veikla, priešingai nei vadovavimas, vykdoma tais atvejais, kai objektai savarankiškai funkcionuoja, valdomieji objektai turi nuosavą funkcionavimą, savo tikslus.

L. Jovaiša (2001) pabrėžia, kad vadovavimas mokykloje – ne tik uždavinių numatymas, darbo planavimas ir organizavimas, bet ir techninių, socialinių, pedagoginių, psichologinių, biologinių procesų tikslingas nukreipimas, siekiant optimalių rezultatų, kartu atsižvelgiant į tų procesų ypatumus ir dėsningumus.

Anot I. Melinauskaitės (2009), mokytojas yra vadovas, nes darbo grupėje (t. y. klasėje) turi išskirtinę privilegiją – priimti sprendimus, kurie būtini planingam, efektyviam darbui. Visą darbo dieną mokytojas vadovauja: koordinuoja, derina kolegų/pavaldinių (t. y. mokinių) veiksmus, rengia tam tikras veiklos programas, priima sprendimus, siekdamas jų įgyvendinimo. Taip pat kiekvienam vadovaujamąjį darbą dirbančiam, o ypač mokytojui, svarbu atminti, kad skiriant užduotis pavaldiniams būtina laikytis šių kriterijų:

- 1) *realumo*: iš pavaldinių negalima reikalauti nerealių dalykų, kurių jie nepajėgūs įgyvendinti. Toks reikalavimas rodytų ne pavaldinių trūkumus, o vadovo kompetencijos stoką, nes iš kiekvieno galim reikalauti tik pagal jo išgales, o ne pagal savo įnorius. Mokytojas privalo žinoti savo mokinių išgales, gebėjimus ir į juos atsižvelgdamas skirti užduotis;
- 2) *aiškumo*: Pavaldiniui užduotys turi būti formuluojamos aiškiai, suprantamai, kad jis nesusidurtų su aiškinimo dviprasmiškumu, nes pavaldinys gali neišdrįsti vadovo paprašyti paaiškinimo. Mokytojui labai svarbu užduotis išdėstyti aiškiai ir suprantamai, nes klasėje gali būti nedrąšių vaikų, kurie nedrįs pasitikslinti. Užduoties nesupratęs mokinys nedirbs pamokos metu, bus nemotyvuotas ir turės pasiteisinimą „Nesupratau“. O jei nesupras namų užduoties, net neturės galimybės mokytojo pasiklausti. Todėl pedagogui itin svarbu gebėti aiškiai ir konkrečiai formuluoti;
- 1) *patikrinamumo*: užduotys turi turėti patikrinimo, vertinimo matą, nes tik įvertinus, patikrinus galima pagirti, motyvuoti. Mokytojas privalo susikurti vertinimo sistemą ir su

ja supažindinti mokinius, kad vertinimo būdas jiems nebūtų netikėtas, nesuprantamas. Visiems turi būti aišku, kaip ir už ką bus atlyginta, t. y. įvertinta.

Kaip teigia I. Mėlinauskaitė (2009), vadovas atlieka daug darbų ir įvairiais būdais, kurie pasirenkami pagal priimtina vadovavimo stilių, individualias asmenybės savybes, atsižvelgiant į konkrečias situacijas. Tačiau vadovo darbas negali būti atsitiktinis, nenuoseklus. Jis privalo būti organizuotas, sistemingas, nes tik taip yra rezultatyvus. Geras valdymas negali būti atsitiktinis, chaotiškas, stichinis, našus ir efektyvus valdymas yra sistemingas, apgalvotas, suplanuotas. Talentingas vadovas yra tas, kuris sugeba savo idėjomis įtikinti pavaldinius, ne įsakymo būdu, bet išaiškinimo būdu, taip, kad pavaldiniai patikėtų idėjų prasmingumu, naudingumu, kad jiems idėjos, kurių įgyvendinimui jie dirbs, neatrodytų primestos, svetimos, bet pačių pripažintos geromis ir naudingomis. Tada dirbančiųjų motyvacija bus stipresnė, darbo našumas didesnis, o vadovavimo rezultatai sėkmingesni. Autorė I. Mėlinauskaitė (2009) teigia, kad kiekvieno mokytojo pareiga derinti mokinių veiklą, stebėti, kad ji būtų tinkamai bei laiku atlikta, ir priimti sprendimus. Vadovų darbui bendra tai, kad jų veiksmai trumpalaikiai, įvairialypiai ir fragmentiški – nėra visiškai vienodų. Kiekvienas mokytojas atlieka vaidmenį, kuriam savo charakteriu ir asmeninėmis savybėmis suteikia specifikos, todėl mokytojų vadovavimo būdai gana skirtingi. Valdžios santykį tarp mokytojo ir mokinio formuoja ir informacijos, didesnio patyrimo, žinių sukaupimas, t.y. mokinys gerbia ir vertina mokytoją, nes šis turi daugiau žinių, tam tikrus dalykus išmano giliau ir išsamiau, geba elgtis teisingai. Mokytojas savo kompetentingumu gali susikurti patikimo žmogaus įvaizdį, o tai mokinį ragina jam paklusti, jį gerbti, vykdyti jo nurodymus, reikalavimus (Mėlinauskaitė, 2009),

Poskyrio apibendrinimas. Pedagogas siekdamas kokybiško mokymosi proceso atlieka vadybines funkcijas: organizuoja (sukuria, tam tikrą tvarką, siekiant rezultatų), vadovauja (tvarkos užtikrinimas) ir valdo (procesų kuravimas, tikslų iškėlimas, priemonių parinkimas, vertinimo sistemos sukūrimas). Vadybinės funkcijos padeda socialinius, pedagoginius, psichologinius procesus nukreipti tinkama linkme (Jovaiša, 2001). Pedagogas vadybines funkcijas taiko pagal savo individualias savybes, vertybines nuostatas, motyvaciją, profesines kompetencijas ir kt. aspektus, kurie atskleidžia profesinį įvaizdį.

1.2. Pedagogų profesinio įvaizdžio koncepcija

Įvaizdžio kūrimas laikomas vienu iš svarbiausių strateginės vadybos ir rinkodaros tikslų. Teigiamas organizacijos įvaizdis tampa aktualus konkurencinėje kovoje, siekiant didinti pardavimus, pritraukiant ir išlaikant darbuotojus, įveikiant krizę bei rengiant viešas iniciatyvas.

Sukurti ir valdyti teigiamą organizacijos įvaizdį pavyksta ne visiems ūkio subjektams ir ne iš karto. Teigiamas organizacijos įvaizdis nėra atsitiktinis, jis yra sukuriamas, pasiekiamas, o kartu ir valdomas (Čereška, 2004).

Pasak G. Drūteikienės ir O. Mackelo (2010) personalas yra vienas iš esminių organizacijos įvaizdžio dedamųjų. Nuo jo atitikties bendrajai perteikiamai įvaizdžio koncepcijai priklauso, kaip įtakos grupės vertins pačią organizaciją. Sąlyčio taškas šioje situacijoje yra profesinis įvaizdis, kurio nešėjas tampa kiekvienas darbuotojas kaip profesijos ir organizacijos atstovas. Ši įvaizdžio kategorija apibūdinama vizualinių, asmeninių ir profesinių individo savybių atitinkamą interpretaciją atsižvelgiant į darbinio gyvenimo kontekstą.

Organizacijos darbuotojai yra tiesiogiai organizacijos įvaizdžio kūrėjai (Drūteikienė, 2007). Personalo įvaizdis yra bendras organizacijos personalo vaizdas, kuris formuojamas tiesiogiai kontaktuojant su darbuotojais. Kiekvienas darbuotojas bendraudamas su klientu, prisideda prie bendro organizacijos įvaizdžio ir organizacijos darbuotojai tampa įtakos grupe, galinčia užtikrinti konkurencinį pranašumą (Baršauskienė, Janulevičienė, 1999).

A. V. Matulionio (2002) teigimu, profesijos sąvoka yra labai svarbi ir, apibūdinant profesiją, turima galvoje, jog žmonės jungiasi į profesijas, kad galėtų atlikti vienodą ar panašų darbą. Išskiriamos tokios pagrindinės profesijos charakteristikos: 1) specializacija ir atsiribojimas nuo kitų užsiėmimų darbo pasidalijime, 2) sąlygiškai ilgas užduoties atlikimo laikas, 3) pajamų šaltinis. R. Laužackas (2005), aiškindamas profesijos sąvoką, pabrėžia, jog „profesija – tai atitinkamomis žiniomis, gebėjimais (mokėjimais ir įgūdžiais) pagrįstos žmonių veiklos kombinacijos, teikiančios jiems materialinio apsirūpinimo ir aktyvaus įsijungimo į visuomeninio gyvenimo struktūras prielaidas“ (p. 34).

Profesinė veikla – tai ne tik gebėjimas kokybiškai atlikti tam tikras veiklos funkcijas, bet jas derinti tarpusavyje. Vadinasi, darbuotojas, norėdamas kokybiškai atlikti savo darbą turi pasižymėti tam tikrais funkciniais gebėjimais, kurie vadinami kompetencijomis, įgalinčiomis jį sėkmingai atlikti minėtas veiklos funkcijas (Laužackas, 2005).

Išskiriamos tokios pagrindinės pozityvaus profesinio įvaizdžio sąlygos: kompetencija, pasitikėjimas savimi, patikimumas, pastovumas, savikontrolė, dorovingumas, lyderio savybės, optimizmas, adaptyvumas, konfliktų sprendimo bei komunikaciniai gebėjimai (Почепцов, 2000).

Mokytojo profesijos apibūdinimų įvairiuose šaltiniuose ypač gausu. Dažniausiai pasikartojantys: pagalbininkas, vedlys, šauklys, tautos kalba, raidė, išmintis, sąžinė, globotojas, mokantis savarankiškai ugdytis, pavyzdys mokiniams (regis, ir visai visuomenei), mokymosi organizatorius, kūrybiškas ugdytojas, galimybių kūrėjas, kultūros laukų artojas, talkininkas,

mokinio ir įvairių šiuolaikinių informacijos šaltinių tarpininkas, jaunosios generacijos auklėtojas ir t.t. (Pranskevičienė, 2011).

Pedagogine profesija sudaro mokytojo – auklėtojo profesija. Pedagoginę profesija iš esmės apima žmogaus pasauli. Mokytojas moko ne tuo ką jis sako, o tuo kas jis yra. Ugdytojas yra tikras ir pirmasis ugdymo veikėjas. Jo veikimas siekia pačias ugdytinio prigimtinės gelmes apibendrina Maceinos (1991) mintis V. Juškienė (2005, p. 27).

Pedagoginė veikla yra kiekvienam gerai žinoma. Tačiau ši veikla turi specifinių bruožų. Pedagogas neturi galimybės rinktis savo veiklos objekto – vaikų ar jų grupės, jam dažnai tenka prisitaikyti prie jau esamų sąlygų. Visiems bendrą mokymo medžiagą kiekvienas mokinys suvokia individualiai, nevienodu intensyvumu ir platumu, todėl galime išgirsti prieštarų pedagogo profesijos vertinimų ne tik darbo vietoje, bet ir žiniasklaidoje, o tai apsunkina mokymo(si) procesą, menkina mokytojo ir moksleivių sąveiką. Ugdytinių išpūdis apie pedagogus ir ugdymo procesą gali lemti mokymo(si) motyvaciją bei moksleivių susidomėjimą mokomuoju dalyku, bei jų apsisprendimą pasirenkant ateities profesiją (Lukauskienė, Gvildienė, 2012). Pedagoginio darbo priemonės labai sudėtingos – pedagogo asmenybė ir visa ji supanti tikrovė, o pedagoginio darbo rezultatas – žmogus, asmenybė. Pedagoginis procesas – žmonių bendravimas, kuriame įgyjama kultūra iš ja turinčio žmogaus (Juškienė, 2005).

Poskyrio apibendrinimas. Organizacijų darbuotojai yra tiesioginiai įvaizdžio kūrėjai ir atspindėtojai. Įvaizdį sudaro vizualinės, asmeninės ir profesinės savybių interpretacija atitinkamos profesijos kontekste (šiuo atveju pedagogo profesija). Pedagogo profesija unikali tuo, kad jis moko ne tuo ką sako, o tuo kas jis yra. Mokytojo profesija turi tam tikra specifinę vertę – niekada neduodama pelno, ji kuria ir auklėja didžiausia vertybę – žmogų (Juškienė, 2005).

1.2.1. Pedagogų profesinio įvaizdžio struktūra ir svarba

Mokytojas yra svarbiausias švietimo paslaugų teikėjas. Nuo jo kvalifikacijos, sociokultūrinio pasirengimo priklauso ne tik teikiamų paslaugų kokybė, bet ir konkrečios švietimo institucijos realios galimybės deramai atlikti savo funkcijas. Niekas kitas taip gerai nejaučia, kuo gyvena, kaip auga, vystosi ir bręsta mokinys mokykloje, kaip jo mokytojas. Niekas kitas taip objektyviai negali įvertinti reformuojamo ugdymo proceso tėkmės, numatyti jo pasekmių, rezultatų, kaip tas, kuris betarpiškai dalyvauja to proceso kūrimo ir įgyvendinime. Tik mokytojas gali objektyviai įvertinti mokinio poreikius ir gebėjimą įsisavinti ugdymo turinio

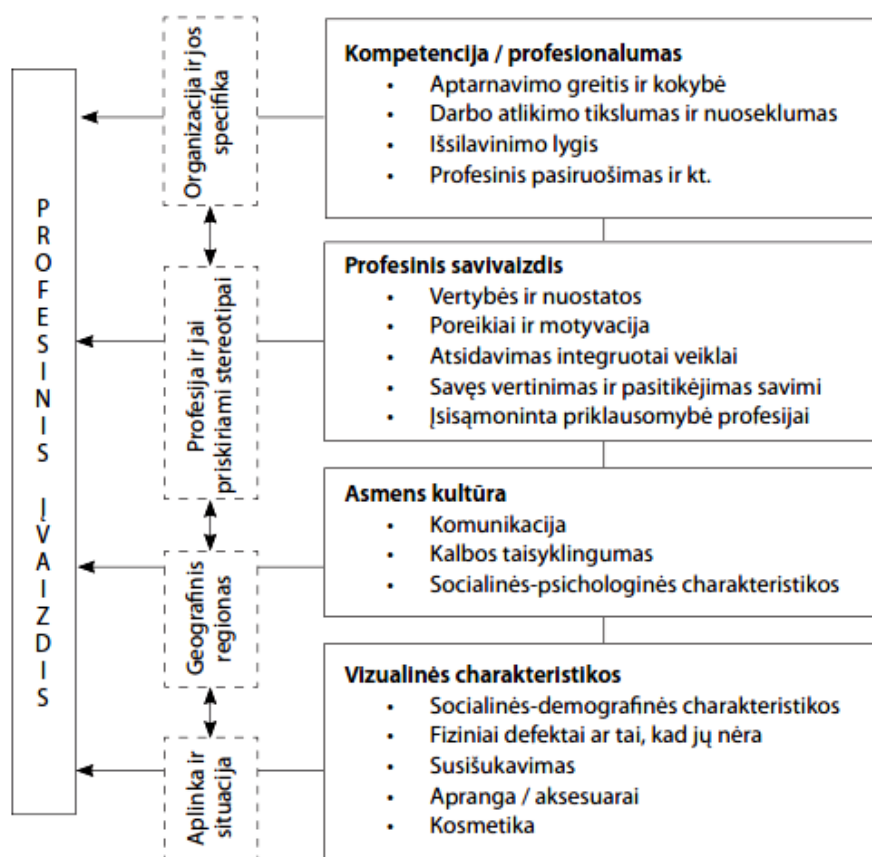
naujoves, gali tinkamai įvertinti, parinkti ir įdiegti naujus ar patobulintus mokymo metodus, labiausiai tinkamus ir daugiausiai naudos duosiančius jo mokiniams (Žukovskaja, 2007).

Pedagogo įvaizdis turėtų būti nepriekaištingas, nes jis kiekvieną dieną bendrauja su vaikais, suaugusiais, ir pastarasis įvaizdis turėtų būti pavyzdinis įvaizdžio tipas (Smilgienė, Masiliauskienė, 2011).

Anot M. Čeikauskienės (1997), norėdamas tikslingai formuoti savo įvaizdį, pedagogas turi nuspręsti, kokio įvaizdžio jis pats pageidauja. Pagal tai įvaizdį galima grupuoti į atitinkamus tipus:

- *universalų* (toks pedagogo įvaizdis turi tikt tiek visuomenei, tiek kolektyvui, kuriame dirba pedagogas);
- *neutralų* (tai toks įvaizdis, kuris atitinka tiesą);
- *palankų* (kai pedagogas atitinka visus visuomenės reikalavimus);
- *nepalankų* (jis atsiranda tuomet, kai pedagogas nepateisina visuomenės keliamų reikalavimų).

Profesinio įvaizdžio struktūrą detaliai ir aiškiai pateikė G. Drūteikienė, O. Mackelo, (2010) (1 pav.):

1 pav. Profesinio įvaizdžio struktūra (Drūteikienė, Mackelo, 2010)

Viena iš pagrindinių profesinio įvaizdžio dedamųjų vis dėlto yra profesinė kompetencija, kuri apibūdinama kaip individo bazinė kokybė, lemianti geresnę ir efektyvesnę darbo atlikimą (Spencer, Spencer, 2005). Moderniai visuomenei aktualu, kad mokykloje dirbančio pedagogo kompetencijos visapusiškai apimtų jo aukštą pedagoginę, dalykinę, mokslinę, vadybinę, socialinę, psichologinę, mokymosi, informacijos kultūros bei etinę kompetencijas, todėl šiuolaikinėje mokykloje pedagogas – ne tik geras savo dalyko žinovas (Trakšėlys, Martišauskienė, 2013).

Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2007 m. sausio 15 d. įsakymu patvirtintas mokytojo profesijos kompetencijos aprašas. Jame nurodomos tokios pedagogo profesinės kompetencijos:

- *bendrakultūrinė kompetencija* – žinios, įgūdžiai, gebėjimai, vertybinės nuostatos ir kitos asmeninės savybės, sąlygojančios sėkmingą žmogaus veiklą konkrečioje (-se) kultūroje(-se);
- *profesinės kompetencijos* – mokytojo žinios, įgūdžiai, gebėjimai, vertybinės nuostatos, požiūriai ir kitos asmeninės savybės, reikalingos sėkmingai bendrajai ugdymo veiklai, jos nespecifikuojant pagal ugdymo turinio koncentrus/sritis;
- *bendrosios kompetencijos* – žinios, įgūdžiai, gebėjimai, vertybinės nuostatos, požiūriai, kitos asmeninės savybės, reikalingos mokytojo veiklai ir galimos perkelti iš vienos rūšies veiklos į kitą;
- *specialiosios kompetencijos* – mokytojo žinios, įgūdžiai, gebėjimai, vertybinės nuostatos, požiūriai ir kitos asmeninės savybės, sąlygojančios sėkmingą jo veiklą konkrečiame ugdymo turinio konkure / srityje.

Kaip teigia P. Jucevičienė ir D. Liepaitė (2000), kompetencija – tai žmogaus kvalifikacijos raiška arba gebėjimas veikti, sąlygotas žinių, mokėjimų, įgūdžių, požiūrių, asmenybės savybių bei vertybių. Anksčiau minėtų autorių nuomone, dažniausiai yra atskleidžiamas dviprasmiškas kompetencijos fenomenas: pirma – tai elgsena, sudaryta iš atskirų dalių ir kurią galima stebėti, vertinti darbo vietoje; antra – tai holistinis gebėjimas įvertinti naują situaciją, pasirinkti tinkamus veiklos metodus ir nuolat integruoti profesines ir dalykines žinias.

P. Jucevičienės ir D. Liepaitės (2000) nuomone, kvalifikacija tai įgūdžiai, leidžiantys atlikti ribotas užduotis, struktūrizuotoje aplinkoje, o kompetencija – gebėjimas tinkamai, įvertinus situaciją, pasirinkti veiklos metodus, integruoti dalykines ir profesines žinias. R. Laužackas (2005) teigia, kad kvalifikacija nėra amžinas dalykas. Nebūdama sąveikoje su tam tikra veikla (profesija), kvalifikacija savaime pradeda „tirpti“. „Toku būdu žmogus visuomet turi

rasti tam tikrus kvalifikacijos praradimą kompensuojančius svetus, t.y. jis privalo nuolat tobulinti savo turimą kvalifikacinį potencialą“ (Laužackas, 2005, p. 38). Kvalifikaciją, autoriaus nuomone, galima įvardyti kaip tam tikrų žinių, mokėjimų, sugebėjimų, įgūdžių, vertybinių nuostatų ir praktinio patyrimo visumą, užtikrinančią žmogaus profesinį aktyvumą ir meistriškumą.

G. Merkio, D. Bubelienės (2010) nuomone, nėra efektyvių pagalbinių instrumentų, kurie išplėstų profesines mokytojo galias ir dar taptų sąjungininkais bei talkininkais. Pats mokytojas yra „instrumentas“, planuojantis, organizuojantis, vykdomas ir įgyvendinantis ugdymo procesą. Svarbiausia, išsiugdyti gebėjimą žvilgsnį į tolį, tai yra įvertinus situaciją bei atsižvelgus į konkrečias aplinkybes, pasirinkti tinkamą kaitos strategiją, išsaugant turimą patirtį.

Mokytojas – ne tik žinių perteikėjas ir mokinių vertintojas. Jis „užleidžia lyderio pozicijas tapdamas patarėju, metodininku, tyrėju, mokymosi skatintoju, konsultantu“ (Čiužas, 2007). Autoriaus nuomone, mokytojo veikla tampa plati, įvairiapusė (...), sukuriama savita ir nauja mokytojo veiklos aplinka, kurioje ypač reikšmingas paties mokytojo sistemingas ir nuolatinis mokymasis.

Pasak R. Vasiliausko (2010), mokytojo veiklos sritys yra labai plačios, jos apima poveikį mokiniui nuolatinį teikimo ligi asmenybės ugdymo lygmenis. Dėl tokio didelio mokiniui daromo poveikio mokytojas privalo žinoti kokie yra jo ugdymo prioritetai, kokia ugdymo bei mokymo strategija yra efektyviausia. Šalia visų kitų jo darbui reikalingų komponentų tampa svarbios jo vertybinės orientacijos nulemiančios veiklos kryptingumą bei ugdymo tikslų įgyvendinimą. Mokytojo vertybinės orientacijos apsprendžia jo elgesį (Alaškevičienė, 2010).

V. Aramičiūtės ir E. Martišauskienės (2009) atliktas tyrimas „Mokytojų vertybinės nuostatos ir jų sklaida pedagoginėje veikloje“ parodė, kad pedagogai svarbiausia vertybe laiko sveikatą, po to seka laiminga šeima, vidinė harmonija, išmintingumas ir aktyvus gyvenimas. Mažiausiai dėmesio pedagogai skyrė malonumui, nacionaliniam saugumui, patogiam gyvenimui ir grožiui. Galima pastebėti, jog dvasinių vertybių sklaidai įtakos turi lytis, tačiau nuostatos to neįtakoja. Išvadose autorė teigia, kad mokytojų vertybinės nuostatos stokoja brandos. Būdamos savo lygmeniu arčiau jaunesnių paauglių vertybinių požiūrių, jos „negali sudaryti reikiamo lauko mokinių vertybių internacionalizacijai“

Pedagogų vertybinė orientacija yra paslėptasis ugdymo turinys, kuris nepriklauso nuo dėstomo dalyko, o persmelkia visą pedagoginį procesą. Jos tiesiogiai nefiksuoja ugdymo tiksluose, tačiau formulavimui daro esminį poveikį, nes atskleidžia požiūrio į mokinį ir dėstomą dalyką horizontą, kuris įgalina apibrėžti, diferencijuoti tiek ugdymo turinį, tiek numatomas jo pasiekimo technologijas. Tačiau jei pedagogui svarbiausia vertybė dėstomo dalyko žinios, jis

sieks, kad mokiniai atsimitų informaciją. Tokiu atveju asmenybės ugdymas liks tik antraeilis dalykas, geriausiu atveju vien tik suformuluotas, o ne siekiamas tikslas (Martišauskienė, 2007).

Pedagogo darbo sėkmė priklauso ne tik nuo profesinių kompetencijų (pedagoginių žinių, gebėjimų, asmenybės savybių). Teigiamą nuostatą į ugdymą, pedagoginio darbo motyvaciją būtina turėti kiekvienam profesionaliam mokytojui. Pasak R. Adamonienės (2002), motyvacija – tai, kas skatina žmogų kryptingai veikti. I. Kaffemanienė ir Ž. Šadbaraitė (2005) aiškina, kad darbo motyvaciją, elgesį darbe lemia tiek asmeninės savybės (t. y. žmogaus amžius, darbo stažas, gebėjimai, profesinis pasirengimas, charakteris, gyvenimiška patirtis, įsitikinimai), tiek darbo grupė, jos normos, bendravimo stilius, nusistovėjusios vertybės ir santykiai, tiek organizacijos kultūra, socialinė, ekonominė, technologinė aplinka.

R. I. Arends (1998) teigimu, pedagogams svarbiausi yra laimėjimo motyvai, kurie labiausiai skatina profesijai reikšmingų pedagoginių kompetencijų tobulinimą; priklausymo motyvai, kurie verčia mokytojus vertinti savo bendradarbius už paramą, draugiškumą; įtakos motyvai – tai mokytojų siekis įgyti svaresnį balsą mokyklos valdyme, karjeros siekime. R. Kontautienė (2002) mano, kad pedagogai savo darbu realizuoja asmenybės augimo poreikį, bet laimėjimo motyvas, kaip pasitenkinimo darbu veiksnys, veikia nepakankamai, nes dėl įvairių priežasčių, pedagogai negali realizuoti visų savo gebėjimų. Didžiausią rūpestį pedagogams kelia atlyginimo ir saugumo poreikių tenkinimas.

S. Šalkauskis (1991) akcentuoja svarbų mokytojo vaidmenį visuomenėje ir pabrėžia, koks turėtų būti mokytojas. Pirmiausia jis akcentuoja mokytojo pedagoginį pašaukimą. Reikia paisyti mokytojo prigimties polinkių tiek į lavinimą, tiek i auklėjimą. Auklėjimo atžvilgiu svarbu, kad mokytojas iš prigimties pasižymėtų tais polinkiais, kurie turi sprendžiamosios reikšmės auklėtojo asmenybei susidaryti. Tai yra, pirma, tam tikras visuomeninis pobūdis, antra tam tikra dvasios giedra, kuri perdisponuoja jį į džiaugsmingumą ir optimizmą, reikalingas pedagogo pašaukimui, trečia tam tikra intuicija, kuri padėtų jam intuityviniu būdu orientotis pedagoginėje erdvėje, ir, ketvirta, tam tikras faktas, kuris leistų jam elgtis pagal pedagoginių principų reikalavimus.

Naujos žinios bei procesai skatina naują mąstymą ir kūrybiškas idėjas, t. y. kaitą mokykloje. Pedagogai siekdami kokybiško ugdymo, turėtų nuolat vertinti savo veiklos pobūdį, o atsižvelgus į rezultatus planuoti savo profesinės kvalifikacijos tobulėjimą. Tradiciškai pedagogo profesionalumas siejamas su jo / jos saviugda ir tobulėjimu. Priešingu atveju galimas sąstingis. Bet kokia žmogaus patirtis yra pritaikoma, jei ji analizuojama, vertinama ir yra sąžininga. Todėl itin svarbus yra pedagogų profesinės savigarbos didinimas ir konstruktyvi savianalizė. Pedagogas, kuris gerai išmano savo pedagoginės veiklos kriterijus, konstruktyviai panaudoja

galimybes profesinių įgūdžių tobulinimui (Lace, 2010). Klaidų ieškojimas tampa pozityvia užduotimi, skatinančia atsinaujinti ir tobulėti, tad vertinimas orientuotas į mokinį, turėtų būti skirtas rezultatų gerinimui bei sėkmės garantui. Mokytojo vaidmuo tarsi sustiprinamas, nes jis tampa ne vien informacijos teikėju, o – „kompetentingu mokymosi orkestro dirigentu, kuris nuolat plečia repertuarą ir kiekvienos repeticijos metu tobulina savo veiklą“ (Longworth, 2007, p. 45).

Empatija, arba įsijautimas į mokinio reakcijas, emocinę būseną. Mokytojo emocinė būsena parodo kelią mokinio apatijai. Mokytojas turi sąmoningai suvokti ir priimti mokinio jausmus, pasitikėti mokinio asmenybe, atsižvelgti į mokinio nuomonę, jausmus. Pagal M. Fullan (1998) mokytojas suvokia ir priima mokinių baimę, abejones, nerimą, pasitenkinimą, džiaugsmą, asmenines problemas. Toks užsimezgęs santykis ir atveria galimybę asmenybei ugdyti asmenybę.

Svarbus mokymo proceso komponentas – mokytojo ir mokinių bendravimas keičiantis informacija, ją kontroliuojant bei vertinant. Mokymo procesas – tai ilgalaikė mokytojų ir mokinių sąveika. L. Jovaiša (2001) pedagogo ir ugdytinio sąveiką apibūdina kaip bendravimo ir bendradarbiavimo abipusiškumą veikiant vienas kito sąmonę ir elgesį. Sąveika yra glaudus bendravimo padarinys, formuojantis tam tikrus tarpusavio santykius. Santykiai savo ruožtu stiprina arba silpnina sąveiką, bendravimą.

Asmenybės formavimo procese reikšminga ugdytojų ir ugdytinių asmenybių interakcija. Šiuo požiūriu aktualizuojamas mokytojo asmenybės veiksnys. L. Kremer, J. E. Hofman (1979) apibrėžia tris mokytojo asmenybės tipų dimensijas, kurios yra reikšmingos individualizuojant mokytojų rengimą: a) kognityvinis arba emocinis orientavimasis į klasėje vykstančius procesus; b) vidinis arba išorinis procesų kontroliavimo stilius; c) įsitikinimų sistemos uždarumas arba atvirumas. Mokslininkai teigia, kad mokytojų rengimo kokybė būtų kur kas aukštesnė, jei programose būtų atsižvelgiama į būsimųjų mokytojų asmenybės tipus ir individualizuojamas mokymas.

L. Rupšienė ir A. Skarbaliene (2013) išskyrė septynis mokytojų lyderystės elementus, kurie traktuojami kaip mokytojų lyderystės savybės:

- 1) aukšti asmeniniai standartai ir troškimas būti geriausiu susiję su asmenybės bruožais. Lyderiai yra ambicingi ir nustato reiklius savo pačių darbo tikslus. Jų netenkina lengvai pasiekti rezultatai, todėl jie siekia aukštos profesinės kokybės ir tobulumo. Jie pripažįsta mokymo poreikius ir noriai dalyvauja mokymo kursuose bei nori įgyti naujų įgūdžių;
- 2) stipri vizija, koks turi būti mokytojas ir mokykla, lojalumas bei ištikimybė profesijai, organizacijai, kolektyvui ir mokiniams;

- 3) baimių ir streso įveikimas, savitvarda, sugebėjimas susivaldyti ir atsisipirti negatyvioms emocijoms;
- 4) realus situacijos vertinimas – gebėjimas objektyviai vertinti savo darbą, jo rezultatus; išvelgti pranašumus ir trūkumus;
- 5) atsakomybės jausmas – moralinė, socialinė ir dorovinė atsakomybė už savo darbą, už ugdytinį, už mokyklą ir švietimo sistemą;
- 6) ryžtingi veiksmai, ryžtas siekti rezultato;
- 7) komandos motyvacija ir įkvėpimas – gebėjimas įkvėpti mokinius mokytis, taip pat gebėjimas motyvuoti mokinius ir kolegas dalyvauti įvairioje veikloje, o darbus ir užduotis vykdyti maksimaliai kokybiškai.

G. Drūteikienė, O. Mackelo (2010) teigia, kad daugelis elgsenos aspektų, kaip antai: laikysena, kalbos maniera bei taisyklingumas ir apskritai asmens kultūra nulemia pirmąjį įspūdį. Anksčiau minėtų autorių nuomone, remdamiesi šia logika daugelis individų stengiasi užpildyti informacijos spragas bei sudaryti tam tikrą nuomonę apie žmogų atsižvelgdami į vizualią informaciją. Tam tikri nepageidaujami pozicionuojamam profesiniam įvaizdžiui fiziniai elementai gali būti nublankinami pasirinkta apranga, aksesuarais, šukuosena, net moterų makiažu (Мещанинов, 2001).

Poskyrio apibendrinimas. Pedagogas svarbiausias švietimo paslaugų teikėjas, nes betarpiškai dalyvauja švietimo procese ir gali numatyti ugdymo proceso pasekmes, rezultatus. Pedagogo įvaizdis turėtų būti nepriekaištingas: per visapusiškų kompetencijų (bendrakultūrinės, profesinės, bendrąsias ir specialiąsias), vertybinių nuostatų (šeima, sveikata, harmonija, išmintingumas), asmeninių savybių (bendravimas, tolerancija, empatija,), teigiamas nuostatas (į mokinį, mokomą dalyką), išorinio vaizdo (aprranga, laikysena, kalba ir kt.) demonstravimą. Nors tiesioginė pedagogo profesinio įvaizdžio įtaka mokymo(si) procesui nefiksuoja, tačiau ji daro esminį poveikį, atskleidžia požiūrį į mokinį ir dėstomą dalyką. Galima teigti, kad mokytojo profesinis įvaizdis – tai paslėptas mokymo(si) procesas.

Išanalizavus, kokia pedagogo profesinio įvaizdžio struktūra ir svarba, būtina apsibrėžti, kas lemia įvaizdžio susiformavimą.

1.2.2. Pedagogo profesinio įvaizdžio formavimąsi įtakojantys veiksniai

Anot E. Masiliauskienės ir J. Smilgienės (2011), vykstant spartiems socialiniams ir ekonominiams pokyčiams visuomenėje, vis sudėtingesni reikalavimai keliami švietimui, ypač pedagogams, o tai neišvengiamai turėjo įtakos profesijos prioritetų, tradicinių vertybių kaitai.

Kitoks ir pedagogo profesijos prestižas, susiformavęs profesinis įvaizdis. Autorių nuomone, dėl profesinio įvaizdžio formavimo(si), visų pirma, iš dalies yra atsakingi patys pedagogai, kurie itin dažnai viešai diskutuoja apie smukusį profesijos prestižą, nepakankamai įvertinamą jų darbą.

V. Būdienės (2009) nuomone, daugelis Lietuvos švietimo kaitos rodiklių leidžia teigti, kad švietimas eina visuomeninių procesų priekyje, švietimo sistema yra vienas iš kultūrą kuriančių veiksnių ir, nors mokykla veikia dabartyje, jos rezultatai nukreipti ir į ateitį. R. Želvys (2003) pabrėžia, kad švietimas anaipol nėra krizinės būsenos, tiesiog pasikeitė švietimo aplinka; pakito kontekstas, kuriame vertiname švietimo kaitą. Akivaizdu, koks svarbus yra mokytojo, kaip kaitos veiksnio, skatinančio supratimą ir toleranciją, vaidmuo. Dėl švietimo sistemos ir visuomenės pokyčių mokytojo profesijai keliami nauji reikalavimai (Būdienė, 2009). ES Tarybos išvadose dėl mokytojų ir mokyklų vadovų profesinio tobulinimosi (2009) akcentuojama, jog „itin svarbu ne tik užtikrinti, kad būtų įdarbinami aukščiausios kvalifikacijos ir skirtoms užduotims atlikti tinkami mokytojai ir mokyklų vadovai, bet ir suteikti aukščiausio lygio pirminio rengimo bei nuolatinio profesinio tobulinimosi galimybes visų lygių mokymo personalui. Tai savo ruožtu padės stiprinti šios profesijos statusą ir patrauklumą“.

L. Duoblienė (2009) atkreipė dėmesį, kad didėjančią ugdymo turinio kontrolę rodo smulkiai ir aiškiai apibrėžti mokymo(-si) pasiekimų standartai, arba įvairiausi gebėjimų ir įgūdžių skaidymo konstruktai, kurie „neleidžia ugdytojui ištrūkti iš jam apibrėžtų darbo rėmų ir reikalauja įsprausti ugdytinį į konkrečių reikalavimų rėmus, nepaliekant laisvės kūrybai“. Mokslininkė patikslina, kad prie to prisideda įvairūs dokumentai, apibrėžiantys konkrečius reikalavimus, pvz., pasiekimų kompetencijų aprašai, metodinės priemonės, žinių ir gebėjimų testai (Duoblienė, 2009, p. 120).

K. Trakšelio (2008) atliktas tyrimas atskleidė, kad mokytojai supranta profesinius reikalavimus, tačiau dažnai juos ignoruoja dėl socialinių, ekonominių ir psichologinių priežasčių (pvz., per mažas atlyginimas, laiko stoka, neatsakingas požiūris į veiklos rezultatus, nepasitikėjimas savimi, nemokėjimas planuoti savo laiko ir kt.). Daugelis supranta ir pritaria, kad labai svarbūs beveik visi reikalavimai, keliami mokytojui, tačiau net 59 proc. respondentų pažymėjo, kad vadybiniai sugebėjimai jų darbe nėra svarbūs, kaip ir nelabai svarbu mokėti užsienio kalbas (52 proc.) ar gebėti dirbti kompiuteriu (32 proc.).

D. Sadeckienė (2006) teigia, kad sėkminga pedagogo profesinė veikla priklauso ne vien nuo įgytos kvalifikacijos, bet ir nuo asmeninių savybių. Sugebėjimas bendrauti palengvina keitimąsi informacija, reikalinga mokymosi procese. Bene svarbiausias pedagogo motyvas pedagoginėje veikloje – tai pagarba ir meilė žmogui, kuris siekia specialybės ir meistriškumo. Šis motyvas grindžia humaniškus mokytojų ir mokinių santykius. Didelę reikšmę mokinių

aktyvumui bei norui mokytis pedagogiškas mokytojo charakteris. Profesijos pedagogas turi mandagiai elgtis, saikingai reikalauti iš mokinių, taip pat turi būti jautrus, gebantis įsijausti, suprasti mokinį, kai jį slegia nesėkmės, paslaugus, geranoriškas, bendradarbiaujantis. Dažniausiai pedagogo veiklos sėkmę nulemia jo asmeninės savybės, savęs pažinimas, turimų vidinių galių tinkamas ir adekvatus panaudojimas, saviugdosa perspektyvos realus suvokimas.

Dar vienas svarbus aspektas pedagogo profesinėje veikloje – patiriamas stresas (Bagdonas, 2004). Specifinis mokytojo darbo pobūdis, sąlygojamas griežtai nustatytų programinių reikalavimų, tėvų bei moksleivių siekių kuo geriau išlaikyti egzaminus, moksleivių motyvacijos stoka, mokyklos administracijos bei visuomenės reikalavimų, sudaro palankias sąlygas atsirasti mokytojų nesaugumui organizacijoje. L. Bulotaitės ir V. Lepeškienės (2006) nuomone, mokytojų sveikatos, emocinės būklės sutrikimai atsiliepiama mokiniams, jų savijautai mokykloje bei pažangumui.

Svarbu pabrėžti, jog profesinio įvaizdžio formavimas bei vertinimas tiesiogiai priklauso ir nuo visuomenėje nusistovėjusių stereotipų (Smilgienė, Masiliauskienė 2011). Svarbus faktorius, kurį nagrinėjo R. Bilbokaitė ir I. Bilbokaitė (2009), – pedagogų įvaizdis žiniasklaidoje. Autorių atlikta analizė išryškino, kad viename iš populiariausių Lietuvos dienraščių per pusę metų publikuotas tik vienas straipsnis, kuriame buvo akcentuojama pozityvioji pedagogo profesijos pusė, o visi kiti – skleidžia negatyvią informaciją apie pedagogus, išryškindami jų profesines klaidas. Autorių teigimu, žiniasklaida būdama didžiausia visuomenės informavimo priemone, nuolat pranešdama Lietuvos piliečiams apie pedagogus, formuoja nuomonę apie juos ir konstruoja tam tikrą požiūrį. Vadinasi, jei visuomenės dauguma apie pedagogus yra geros nuomonės ar stengiasi ją grįsti mokyklose egzistuojančią realybę, tai neigiami faktai virsta to įvaizdžio destrukcija. Neigiami faktai apie pedagogus, tikėtina greitai virsta negatyviu visuomenės vertinimu, dėl to mokytojų įvaizdis žmonių sąmonėje stipriai menkėja. D. Bubelienė ir G. Merkys (2010) teigia, kad mokytojus psichologiškai traumuoja tokia mokytojo profesijos prestižo ir įvaizdžio krizė.

Poskyrio apibendrinimas. Pedagogas atsiduria kaitos sūkuryje, jam nuolat keliami nauji reikalavimai. Todėl tampa ypač svarbus pedagogų profesinis pasirengimas, nuolatinis kvalifikacijos tobulinimas. Pedagogo veiklą gana aiškiai apibrėžia standartai, kompetencijų aprašai, metodinės priemonės. Dėl šių veiklos apibrėžimų dažnai atsiranda pedagogų pasipriešinimas reikalavimam (akcentuojama laiko stoka, mažas atlyginimas, nemokėjimas planuoti ir kt.) (Trakšelis, 2008). Kai kuriais atvejais asmeninės savybės padeda siekti kokybės, o kai kuriais gali ir trukdyti (nepasitenkinimas, irzlumas stipriai menkina mokinių motyvaciją mokytis). Pedagogo darbe patiriamas stresas taip pat įtakoja jo profesinį įvaizdį – L. Bulotaitės ir

V. Lepeškienės (2006) nuomone, mokytojų sveikatos, emocinės būklės sutrikimai atsiliepią mokiniams, jų savijautai mokykloje bei pažangumui. Būtina paminėti visuomenėje nusistovėjusius stereotipus, žiniasklaidoje, pateiktų faktų, kurie akcentuoja pedagogų klaidas, netinkamus poelgius (Bilbokaitė, Bilbokaitė, 2009).

1.2.3. Pedagogo profesinio įvaizdžio raiškos būdai

Anot R. Čiužo (2007), pedagoginį darbą atliekančiam asmeniui būtina turėti teigiamą nuostatą į savo pareigas, nes tai veikia darbo motyvaciją, ugdymo kokybę bei siektinus rezultatus. A. Galkienė (2011, p. 83) atkreipia dėmesį, kad egzistuoja akivaizdus ryšys tarp ugdymo organizavimo kokybės ir mokytojo asmenybės bei jo lyderiavimo stiliaus, tiesioginės arba netiesioginės kontrolės. Mokytojo asmenybės poveikis ugdymo rezultatams mažesnis, kai mokytojas yra gerai įvaldęs ir naudoja darnios lyderystės principus. Be to, yra nustatytas labiau stiprus ryšys tarp mokytojo asmenybės, jo nuostatų ir mokinio pasiekimų.

Bet kuri veikla bus sėkminga tik tuo atveju, jei aiškiai bus žinoma, ko siekiama. Todėl prieš planuodami ar vykdydami planą būtina tiksliai ir aiškiai suformuluoti tikslus (Gedminienė, Gumuliauskienė, 2008). Anot V. Gudžinskienės (2008), tikslo išsikėlimas arba aiškus jo suvokimas mokiniams padeda prasmingai mokytis. Prieinama išvada, kad gero mokymo(si) įrodymas – tai mokinys, gebantis suformuluoti mokymosi tikslus.

Nuo motyvacijos (vidinės arba išorinės) ir nuo jos nebuvimo, priklauso mokymosi sėkmė. K. Paterson (2002, p. 9) teigia, kad galima turėti geriausių ketinimų ir mokymo įgūdžių, bet jei mokiniai nebus tinkamai moraliai nusiteikę, jie neparodys noro mokytis. Mokytojas kaip motyvatorius, E. Kjergaardo ir R. Martinėnienės (1999) teigimu, organizuodamas moksleivio tikslus atitinkančią veiklą, sustiprina vidinę jo motyvaciją. Moksleivis ima jausti, kad rezultatai priklauso nuo jo paties, jis prisiima atsakomybę, ir tai skatina moksleivį išmėginti ir geriau suvokti savo galimybes. Jis pradeda labiau pasitikėti savimi, tai keičia jo elgseną ir santykius su kitais žmonėmis. taigi sulaukiama ir kito pageidaujamo poveikio – stiprėja moksleivių bendradarbiavimas klasėje. Mokymosi metu labai svarbu atkreipti dėmesį į teksto, kalbos sudėtingumą, medžiagų ar informacijų sistemingumą, ar ją lengva suvokti ir išmokti. Nes plečiant moksleivių protines galimybes ir lavinant gebėjimus, svarbu jų nepervarginti, nesutrukdyti normalios jų raidos. Viena iš sąlygų moksleivių nuovargiui mažinti bei protiniam darbingumui išlaikyti – pedagoginio proceso įdomumas, lankstumas, patrauklumas. Tinkamai suplanavus protinį darbą bei sukūrus palankią mokymosi aplinką, galima tikėtis veiksmingesnių mokymosi rezultatų (Gudžinskienė, 2008).

Remdamosi S. Brookfield (2004) nurodytais principais, A. Ruzgienė ir S. Petružienė (2005) pateikia svarbiausius teiginius, į kuriuos reikėtų atsižvelgti mokant vaikus:

- Mokymasis priklauso nuo motyvacijos. Kokiais būdais galima sukurti motyvuotą mokymo(si) situaciją ir sudaryti palankią aplinką, skatinančią motyvacijos faktorius?
- Mokymasis priklauso nuo gebėjimų mokytis. Kokiais metodais galima suformuoti mokymosi įgūdžius ir įpročius?
- Mokymasis priklauso nuo patyrimo. Kokiais būdais galima panaudoti besimokančiųjų patirtį?
- Mokymasis priklauso nuo aktyvaus įsitraukimo į mokymosi procesą. Kokiais būdais galima skatinti geriau pažinti aplinką?
- Mokymasis priklauso nuo pagarbos besimokančiajam ir palankaus mikroklimato. Kokiomis priemonėmis galima sukurti saugią, optimistišką mokymosi aplinką?
- Mokymasis yra efektyvus, kai besimokantieji patys praktiškai veikia, yra savarankiški. Kaip skatinti savarankiškumą ir norą daugiau sužinoti?
- Mokyti praktiškai pažinti aplinką, atskleisti dėsniumus ir pokyčius joje. Kokiomis priemonėmis galima pritaikyti turimas žinias praktiškai sprendžiant problemas?
- Mokant reikėtų kiek įmanoma derinti pažinimo būdus su individualiomis ypatybėmis. Kokiais būdais galima individualizuoti mokymą, parenkant tinkamiausią mokymo metodą?

Atsižvelgdamas į anksčiau minėtus teiginius, pedagogas gali tinkamai organizuoti mokymosi procesą. R. Čiužas (2007) teigia, kad šiuolaikinis mokytojas mokymo procese skatina savo mokinius atsiverti, dalytis idėjomis, o mokiniai, nors ir pripažįsta mokytojo partnerystę, tačiau į mokytoją žiūri kaip į instruktorių. Mokytojui svarbu sukurti situacijas ir taip organizuoti veiklą, kad mokiniai jaustųsi saugiai, būtų kūrybiški, pajustų atradimo džiaugsmą, pajustų mokymo(si) prasmingumą, t. y. patys išsikeltų mokymosi tikslą ir kryptingai jo siektų.

G. Petty (2008) mokytojui siūlo taikyti tokius metodus, kurie tiktų visos klasės mokiniams, bei išbandyti naujus mokymo būdus, net jei ugdytiniais jie ir nepatiks. Šiuo atveju mokytojo užduotis – išmokyti jais naudotis. Pažymima, kad mokiniams reikia pažiūrėti į medžiagą iš daugiau nei vieno požiūrio taško ir daugiau nei vieną kartą. J. Pudanaitė (2007) nurodo, kad tinkamai parinkti mokymo(si) metodai padeda pasiekti ugdymo tikslus, pagerina mokytojo ir mokinio sąveiką.

L. Šiaučiukėnienė, O. Visockienė, P. Talijūnienė (2006) atskleidžia šiuolaikiniams mokymo(si) metodams būdingus bruožus: orientacija į mokymąsi, sukuriama skatinanti aplinka, įgalinanti veikloje remtis kuo gausesniais pojūčiais, bendravimo ir bendradarbiavimo, savo veiklos įsivertinimo skatinimas, individualaus mokymosi stiliaus atskleidimas, kritinio mąstymo, savarankiškumo ugdymas, pagalba mokytojui pažinti ugdytinius, visų mokinių savarankiškos mokymosi veiklos skatinimas, mokinių amžiaus tarpsnių ypatumų atitikimas, sąlygų stipresnių ir silpnesnių mokinių saviraiškai sudarymas, mokytojo ir mokinio teisė laisvai kurti, išreikšti savo individualybę veikloje, mokymo ir mokymosi procesas yra kūrybinis procesas abiem dalyviams.

A. Galkienė (2011, p. 83) analizuodama D. Strakšienės (2004) atliktą tyrimą akcentuoja mokytojo asmenybės tipo reikšmingumą mokymo organizavimo kokybei ir teigia, kad tie mokytojai, kurių profesiniai tipai sudaryti pagal palankias profesines nuostatas, drąsiai mokymo procese naudoja įvairias mokymo organizavimo formas, papildomas priemones, demonstruoja savo gebėjimus.

Didelę įtaką mokinių nuostatomis ir elgesiui turi mokymo(si) bei edukacinė aplinka. L. Šiaučiukėnienės, O. Visockienės, P. Talijūnienės (2006) teigimu, mokymo(si) aplinka – tai erdvė, kurioje mokomasi padedant įvairioms mokymo priemonėms, metodams ir būdams, naudojantis įvairiais informacijos šaltiniais, atsirenkant ir interpretuojant informaciją, ir sąmoningos, konstruktyvios veiklos būdu, grindžiamu refleksija, įgyjama žinių, gebėjimų ir vertybių. Geras mokytojas stengiasi, kad ši aplinka būtų jauki ir patraukli mokiniams. Mokymosi atmosferą veikia ir tinkamai panaudojamas laikas bei erdvė. G. Butkienės, A. Kepalaitės (1996) teigimu, klasės atmosferą sąmoningai ar nesąmoningai gali formuoti mokytojo bendravimo su mokiniais stilius, elgesys, priimami sprendimai. Mokytojai, įsisąmonindami savo įtaką klasės atmosferai, gali pasirinkti tokius būdus ir priemones, kad sukurtų norimą sau ir mokiniams klasės atmosferą.

Poskyrio apibendrinimas Mokytojas turi nuolat derinti vidinį ir išorinį mokymąsi, nes profesinis tobulumas ir įsipareigojimas nieko neduos, jeigu tarp jų nebus ryšio. Mokytojas gali pasiekti, kad mokiniui mokymas(is) būtų malonus ir produktyvus, bet tai pasiekti pavyks tik tada jeigu ir pats pedagogas nuolat mokysis ir tobulės. Siekdamas kokybiško mokymo(si) proceso pedagogas turėtų pradėti nuo tikslų ir aiškių tikslų įsikėlimo, organizuoti moksleivių tikslus atitinkančią veiklą, pasitelkti atitinkamą kalbos sudėtingumą, nuosekliai pateikti informaciją, sudominti mokomąja medžiaga, išryškinant jos praktiškumą, taip pat turėtų taikyti efektyvius metodus, bei kurti mokymuisi palankią aplinką.

2. PEDAGOGŲ PROFESINIO ĮVAIZDŽIO REIŠMINGUMO MOKINIŲ MOKYMO(SI) KOKYBEI EMPIRINIAI TYRIMAI

2.1. Tyrimo metodika ir organizavimas

Tyrimas, kuriuo numatyta išsiaiškinti pedagogų profesinio įvaizdžio reikšmę mokinių mokymo(si) kokybei, atliktas trijose Šiaulių miesto gimnazijose pagal patogiają atranką 2014–2015 mokslo metų lapkričio–gruodžio mėnesiais, gavus vadovų, mokytojų ir mokinių sutikimus. Tyrimo imtis apskaičiuota pagal formulę $n = z^2 * s^2 / \Delta^2$. Pasirinktas patikimumas 95% ir tikslumas 1%. Siekiant statistiškai reikšmingų tyrimo duomenų, išdalinta 212 anketų.

Tiriamiesiems, prieš pateikiant anketas, buvo aiškiai ir suprantamai paaiškintas tyrimo tikslas, primenant, kad dalyvavimas apklausoje yra savanoriškas, garantuojamas konfidencialumas bei paliekama laisvo apsisprendimo galimybė atsisakyti dalyvauti tyrime arba pasitraukti iš jo. Iš 212 (158 mokinių ir 54 mokytojų) anketų grąžinta 189 (mokinių – 144, pedagogų – 43), iš kurių 2 – sugadintos. Taigi pristatomoje tyrimo ataskaitoje apibendrinti 144 (I, II, III, IV klasių) gimnazijų mokinių ir 43 pedagogų anketinės apklausos rezultatai.

Tyrimo instrumentas – anketa (1 priedas) parengta remiantis teorinėje darbo dalyje išskirtais pedagogų profesinio įvaizdžio struktūros elementų reikšmės mokymo(si) kokybei teoriniais aspektais. Anketą sudaro tokie blokai:

- pirmasis: įvadinė dalis (kreipimasis į tyrimo dalyvius, tyrimo tikslo pristatymas, anketos pildymo instrukcija) ir demografiniai duomenys (tyrimo dalyvių lytis, amžius, darbo stažas, pedagoginė kvalifikacija, materialinė padėtis).
- antrasis: atviri klausimai (7–9) skirti išsiaiškinti, kaip tyrimo dalyviai suvokia pedagogo profesijos unikalumą, kaip supranta sąvoką „profesinis įvaizdis“ ir koks profesinis įvaizdis, jų nuomone, turėtų įtakos kokybiškam mokinių mokymui(si) ir
- trečiasis: klausimai (10–18), skirti išsiaiškinti, kaip tyrimo dalyviai vertina pedagogų profesinio įvaizdžio struktūros elementų įtaką mokinių mokymo(si) kokybei.

Trečiasis klausimų blokas sudarytas, taikant penkių balų skalę (ranginę skalę). Skalės sudarytos iš teiginių, į kuriuos tyrimo dalyviai galėjo atsakyti pasirinkdami vieną iš penkių pateiktų

variantų: *labai didelę įtaką, nemenką įtaką, silpną įtaką, neturi įtakos, neturi nuomonės.*

Kiekybinė anketinės apklausos duomenų statistinė analizė atlikta, skaičiuojant tyrimo dalyvių nuomonių procentines išraiškas. Tyrimo duomenys apdoroti Microsoft Office Excel 2007

kompiuterine programa. Kokybinių tyrimo duomenų apdorojimui buvo naudojamas turinio (*content*) analizės metodas. Kiekvieno tyrimo dalyvio atsakymai buvo analizuojami ir išskiriami atsakymų prasminiai vienetai, kurie leido tiriamųjų atsakymus suskirstyti į vis labiau apibendrintus prasminius vienetus – *subkategorijas* ir *kategorijas*.

3 lentelė

Mokinių pasiskirstymas pagal demografinius duomenis (N=144)

Eil. Nr.	Demografiniai duomenys		N
1.	Lytis	Vaikinai	57
		Merginos	87
2.	Amžius	16 metų	28
		17 metų	39
		18 metų	67
		19 metų	10

Tyrime dalyvavusių mokinių amžius – nuo 16 iki 19 metų (3 lentelė). Vėlyvasis paauglystės tarpsnis pasirinktas dėl to, kad tiriamieji jau geba kritiškai mąstyti ir atsakingai dėstyti savo mintis. Be to, šis perėjimo iš vaikystės į suaugusiojo gyvenimą tarpsnis yra kupinas konfliktų kylančių dėl būtinų identifikacijos procesų vėlavimo ir nesutapimo su savarankiškos asmenybės prisiėmimo pradžia (Dereškevičius, Rimkevičienė, Targamadzė, 2000). Pedagogas praleidžia daug laiko su mokiniais, aktyviai dalyvauja besimokančiųjų „savęs atradime, dėl to svarbu ne tik pedagogo profesinis pasirengimas, bet ir jo asmeninės savybės, vizualinės charakteristikos, skatinimas tobulėti, mokymo(si) motyvacijos pastiprinimas. Nuo motyvacijos priklauso mokinių elgesys, energingumas. Motyvacija nėra įgimta bei nesikeičianti mokinio savybė. Motyvacija yra ir priemonė siekti mokslo pažangumo, ir kartu yra galutinis mokymosi proceso rezultatas (Gage, Berliner, 1994).

Išradingai dirbantis mokytojas savo vadovavimo stiliumi sukuria procesus ir struktūras, kurios formuoja produktyvią klasės aplinką, atmosferą (Butkienė, Kepalaitė, 1996). Dėl to šiame darbe siekta atskleisti pedagogams reikšmingus jų profesinio įvaizdžio aspektus. Tyrime dalyvavo gimnazijų pedagogai, turintys ne mažesnę, kaip 5 metų stažą ir mokinantys šio darbo tyrime dalyvavusius mokinius. Tikėtina, kad pedagogai, dirbantys daugiau nei 5 metus turi susiformavusį profesinį įvaizdį mokinių sąmonėje (taiko savitus metodus, priemones, atlieka tam

tikrus vaidmenis, turi tik jam būdingas vizualines charakteristikas, dažnai išreiškiamas asmenines savybes, vertybines nuostatas .

4 lentelė

Pedagogų pasiskirstymas pagal demografinius duomenis (N=43)

Eil. Nr.	Demografiniai duomenys		N
1.	Lytis	Moterys	32
		Vyrai	11
2.	Amžius	iki 30 metų	1
		31–40 metų	8
		41–50 metų	23
		51 ir daugiau	11
3.	Kvalifikacija	Mokytojas	4
		Vyr. mokytojas	18
		Mokytojas metodininkas	19
		Mokytojas ekspertas	4
4.	Darbo stažas	6–10 metų	5
		11–15 metų	13
		16–20 metų	7
		Daugiau nei 20 metų	18
5.	Materialinė padėtis	„Gyvenu pasiturinčiai“	1
		„Kasdieninėm reikmėm užtenka“	18
		„Gyvenu pasiturinčiai, be prabangos“	15
		„Gyvenu nuo algos iki algos“	9
6.	Kvalifikacijos kėlimas	Kelia	34
		Nekelia	2

Tyrimo daugumą – 32 – sudarė moterys. Didesnioji dalis tiriamųjų 32 priklauso 41–50 metų amžiaus grupei. Beveik visi apklausoje dalyvavę pedagogai įgiję aukštas kvalifikacines kategorijas – vyr. mokytojas (18) ir mokytojas metodininkas (19). Daugiau nei trečdalis tyrimo dalyvių pedagogų turi daugiau nei 20 metų stažą (18) (4 lentelė). Įvertindami savo materialinę padėtį 18 pedagogų teigė, kad „kasdieninėm reikmėm užtenka“, 15 - „gyvenu pasiturinčiai, be prabangos“, o 9 tiriamieji „Gyvenu nuo algos iki algos“.

2.2. Pedagogų ir mokinių sampratų apie pedagogo profesijos reikšmingumą analizė

Remiantis daugelio autorių teiginiais, apie pedagogo profesijos specifiškumą (Bilbokaitė, Bilbokaitė, 2010, (Bilbokaitė, Bilbokaitė, 2009, Sadeckienė, 2006) altruistinis, reikalaujantis daug pastangų, išskirtinis išsilavinimas, kompetencijos, kurios nuolat tobulinamos atsižvelgiant į

aplinkoje vykstančią kaitą, atsakomybę už vaikų mokymą ir auklėjimą, komunikabilumas, bendravimo menas.

Tyrimo visų pirma siekta išsiaiškinti, kaip pedagogai ir mokiniai – tiesioginiai mokymo(si) proceso dalyviai – suvokia pedagogo profesijos reikšmingumą, išskirdami pedagogo profesijos specifiškumą.

5 lentelė

Pedagogų profesijos specifiškumas (pedagogų nuomonė)

Kategorijos	Subkategorijos	Argumentuojančių teiginių pavyzdžiai	Teiginių skaičius
Pedagogo gebėjimai	Nuolatinis mokymasis	„Ji neleidžia apsnūsti, nuolat verčia mokytis, skaityti, ieškoti įvairios informacijos“; „Visų pirma tai sunkus darbas, nuolatinis stresas, tai taip pat nuolatinio tobulėjimo reikalaujantis darbas.“; „Nes tai nuolatos tobulėjanti ir į priekį žengianti profesija, pedagogas visada turi būti pasitempęs ir siekiantis naujovių ir kūrybinių tikslų“; „Nuolat besimokanti, besidominti naujovėmis.“	9
	Bendravimas	„Komunikavimas. Grįžtamasi ryšys. Rezultato stebėjimas.“	3
Ateities formavimas	Įtaka ateities kartoms	„Prisidedame prie ateities kūrimo, formuodami vaikų požiūrį į įvairias situacijas, gyvenimo klausimus“; „Jau sunku ateityje pakeisti, kas buvo išmokyta pradžioje – ugdomas žmogus“; „Auklėti jaunąją kartą“; „Pedagogas moko ateities kartą. Nuo jo priklauso kokie žmonės išeis į darbo rinką“.	8
	Darbas su jaunais žmonėmis	„Darbas su jaunais žmonėmis. Kiekviena diena vis kitokia“; „Ugdo jaunimą, formuoja visuomenės narius“; „Unikali tuom, kad darbas su kitais žmonėmis, jaunais ir tai darbas tiesiogiai veikiant juos“; „Jaunimas + kaita = ateitis.“ Ugdo mokinių doroves, pilietines nuostatas.“	6
Kaita	Amžiaus faktorius	„Visada vertinamas (+/-), matomas, visą gyvenimą mokaisi, ilgiau lieki jaunatviškas“; „Neleidžia pasenti.“	3
	Reakcija į kaitą	„Verčia pasitempti, tobulėti, galimybė bendrauti su jaunais žmonėmis, domėtis naujovėmis“; „Mokytojo darbo objektas yra augantis ir kas akimirka beiškeičiantis žmogus, todėl mokytojas turi spėti keistis kartu, kad sugebėtų įvertinti jo būsenas, lūkesčius, pateikti žinias, formuoti įgūdžius.“;	6

5 lentelėje respondentai pabrėžė, kad „Mokytojas – tai ne tik profesija, bet ir gyvenimo būdas“, „Mokytojas – titulas“. Vadinasi šiame darbe pedagogo profesija analizuojama, kaip struktūra, susidedanti iš elementų (kaip jau buvo analizuota darbo teorinėje dalyje, psl. 22). Tyrimo rezultatų analizė išryškino tiriamiesiems reikšmingus pedagogo profesijos elementus: labiausiai pedagogo darbe reikalingi, nuolatinio mokymosi, bendravimo gebėjimai, ateities kartų formavimas, reakcija į aplinkoje vykstančius pokyčius.

Pirmoje kategorijoje, kaip galima spręsti iš tyrimo dalyvių atsakymų, reikšmingiausias – „nuolatinis mokymasis“. Anot pedagogų, profesija reikalauja: „mokyti, skaityti, ieškoti įv. informacijos“; „nuolat tobulėti“; „pasitempti“. Mokykloje dirbančio pedagogo kompetencijos turi visapusiškai apimti jo aukštą pedagoginę, dalykinę, mokslinę, vadybinę, socialinę, psichologinę, informacijos kultūros bei etinę kompetencijas (Trakšelis, Martišauskienė, 2013). Galima teigti, kad esamų kompetencijų atnaujinimas, naujų įgijimas įgyvendinamas per nuolatinį mokymąsi.

Taip pat šiai kategorijai priskiriama „*bendravimo*“ subkategorija (5 lentelė), kuri iliustruoja pedagogo gebėjimą laisvai bendrauti su mokiniais, juos išklaudyti. Bendravimas svarbus mokytojų ir mokinių sąveikai, nes formuojasi tarpusavio santykiai, vyksta bendradarbiavimas (Jovaiša, 2001). Vadinasi pedagogai bendravimą laiko pakankamai reikšmingu profesijai.

I. Bilbokaitės (2010) atliktame tyrime „Pedagogų įvaizdžio: asociacijų aspektai mokinių vertinimu“, išryškinta pedagogo įvaizdžio asociacija: „mokytojo *ruošiančio mokinius gyvenimui*“. Ši asociacija atskleidžia antrosios kategorijos turinį: „*darbą su jaunais žmonėmis*“ ir „*įtaką ateities kartoms*“. D. Sadeckienė (2006) išskiria atsakomybę už vaikų mokymą ir auklėjimą. Vadinasi mokytojas laiko save atsakingu už besimokančios visuomenės atstovų (mokinių) parengimą ir įtraukimą į visuomeninį gyvenimą, turinčiu nukreipti mokinius tinkama linkme.

„*Kaitą*“ pedagogai reikšmingą laiko, nes mokymas(is) turi atitikti besimokančiųjų poreikius, būti inovatyvus, taikyti šiuolaikines technologijas, naudotis mokymosi patirtimi, ištekliais, kūrybingai vertinti mokymosi rezultatus ir siekti kokybės (Kavaliauskienė, Anusienė, 2008). Subkategoriją „*reakcija į kaitą*“ atspindi teiginys: „*Mokytojo darbo objektas yra augantis ir kas akimirka beiškeičiantis žmogus, todėl mokytojas turi spėti keistis kartu, kad sugebėtų įvertinti jo būsenas, lūkesčius, pateikti žinias, formuoti įgūdžius*“. Vadinasi kaita reikšminga pedagogo profesijai dėl to, kad mokymo(si) procesas ir pats pedagogas siektų nuolatinio atsinaujinimo (5 lentelė). Kaitos kategorijos turinį taip pat detalizuoja „*amžiaus faktorių*“ subkategorija, kurios reikšmė atsiskleidžia per darbą su jaunais žmonėmis: „*ilgiau lieki jaunatviškas.*“; „*Neleidžia pasenti*“. Galima teigti, kad pedagogo profesijos specifiškumas, pedagogų nuomone, išryškėja nuolatinio mokymosi, bendravimo gebėjimų taikymo ir kaitos procesuose.

Analizuojant mokinių nuomonę apie pedagogo profesijos specifiškumą, pastebėta tendencija, kad pedagogų ir mokinių nuomonės labai panašios. Todėl mokinių nuomonė apie pedagogo profesijos specifiškumą atskleidžiama per „*pedagogų gebėjimo*“ ir „*ateities formavimo*“ kategorijas.

Pedagogų profesijos specifiškumas (mokinių nuomonė)

Kategorijos	Subkategorijos	Argumentuojančių teiginių pavyzdžiai	Teiginių skaičius
Pedagogų gebėjimai	Nuolatinis mokymasis	„Mokytojai turi mokytis ir patys, ne tik mokyti vaikus, nes keičiasi įvairios aplinkybės, kurių turi paisyti ir mokytojai“; „Įpareigoja nuolat tobulėti, visapusiškai šviestis“; „Mokytojas vis tobulėja – daugiau ar mažiau kažką naujo sužino.“; „Mokytoja visuomet mokosi ir mokosi kartais net iš mokinių“;	24
	Bendravimas	„Visą laiką reikia būti pasitempus, pasiruošus bendrauti ir padėti“; „Daug komunikavimo, darbas tęsiasi ir po darbo valandų“; „Mokytojas turi bendrauti su mokiniais. Jis turi suprasti, kas domina juos, kuo jie gyvena. Mokytojas turi būti tolerantiškas naujoms idėjoms, galėti keistis, priimti iš kitų nuomones“; „Mokytojas turi nuolatos bendrauti“; „Labai daug bendrauja su mokiniais, jie lyg ir psichologai.“	22
	Kantrumas	„Reikalauja labai daug kantrybės.“; „Reikia mokinti kitus, o tai sugeba ne kiekvienas, nes reikia labai gerbti kitą, priimti kiekvieną, būti maloniam“; „Mokytojo profesija reikalauja daug kantrybės“; „Mokytojo darbas sudėtingas, nes turi būti kantrus, mokytojas visad yra įsipareigojęs duot mokiniams savo turimas žinias apie tam tikrus dalykus. Taigi mokytojo darbas labai sunkus, nes yra įvairių mokinių, kurie nenori mokytis“;	26
Ateities formavimas	Įtaka ateities kartoms	„Nes mokytojas moko ateities kartą, kuri gali pasiekti aukštumą“; „Moko žmogų prieš išleidžiant į gyvenimą“; „Mokytojai lemia ateities kartų išprusimą, daro didelę įtaką jaunuoliams“; „Mokytojas turi galimybę ugdyti naująją kartą, ko neturi kitos specialybės atstovai“; „Mokytojas pastoviai turi ryšį su vaikais, teikia žinių augančiai kartai, galima sakyti, kad kuria ateitį nes ugdo kitus ir siek tiek prisideda prie vaikų ateities“; „Mokytojų. Jų pagalba yra protingų žmonių pasaulyje“; „Nuo mokytojų darbo kokybės priklauso visos tautos ateitis“.	34
	Darbas su jaunais žmonėmis	„Nes mokytojas ugdo jaunąją kartą ir ugdo jaunimo moralines vertybes“; „Kuriam jauną kartą“; „Mokytojas turi glaudžiausią ryšį su mokiniais – vaikais. Jie antri po tėvų labiausiai pažįsta vaiko asmenybę“; „Tuo, kad ši profesija atlieka labai svarbų vaidmenį moksleivių gyvenime“; „Nes jie turi tiesioginę įtaką jauniems žmonėms, jų besiformuojančiai pasaulėžiūrai“; „Mokytojo profesija turi pačią didžiausią įtaką jaunų žmonių mokymui“;	26

Kaip galima spręsti iš tyrimo dalyvių atsakymų 6 lentelėje labiausiai pedagogo profesijos specifiškumas pasireiškia per pedagogų kantrybę, tai atskleidžia subkategorija „kantrumas“. Subkategorijos turinį apibūdina teiginiai: „Reikalauja labai daug kantrybės“; „Reikia mokinti kitus, o tai sugeba ne kiekvienas, nes reikia labai gerbti kitą, priimti kiekvieną, būti maloniam“; „Nes turi būti kantrus, mokytojas visad yra įsipareigojęs duot mokiniams savo turimas žinias“; „Taigi mokytojo darbas labai sunkus, nes yra įvairių mokinių, kurie nenori mokytis“. Pasak D. Lukauskienės ir A. Gvildienės (2012) visiems bendrą mokymo medžiagą kiekvienas mokinys suvokia individualiai, nevienodu intensyvumu ir platumu. Vadinasi mokiniams labai reikšmingas pedagogo kantrumo gebėjimas mokymo(si) procese, nes sužadina mokinių norą gilintis į mokomąją medžiagą ir ją suprasti bei tarpusavio santykiuose (nesutarimais kylančiais dėl besiformuojančių mokinių asmenybių, poreikių, lūkesčių neatitikimo).

Mokiniai kaip mokytojo profesijos išskirtinumą mato „nuolatinį mokymąsi“, kuris siejamas su tobulėjimu, visapusišku švietimusi, kažko naujo sužinojimu. Akcentuojamas ir „bendravimas“ – trečioji subkategorija. Mokiniai bendravimą išskiria, nes jiems aktuali mokytojo pagalba, empatija.

„Ateities formavimo“ kategorijos turinys suskirstytas į subkategorijas: „įtaka ateities kartoms“ bei „darbas su jaunais žmonėmis. Priskyrimas pirmajai subkategorijai atskleidžia, kad mokiniai tarp pedagogo profesijų apibūdinimų didžiausią reikšmę skiria „įtakai ateities kartoms“: „mokytojas moko ateities kartą“; „moko žmogų prieš išleidžiant į gyvenimą“; „mokytojai lemia ateities kartų išprusimą“. Šią atsakomybę išryškina subkategorija „Darbas su jaunais žmonėmis“.

D. Pranskevičienė (2011) išskyrė mokytojo profesiją dažniausiai apibūdinančius teiginius: pagalbininkas, tautos kalba, išmintis, sąžinė, pavyzdys mokiniams, galimybių kūrėjas. Tyrime dalyvavusių mokinių išskirtas pedagogo profesijos apibūdinimas siejamas su jaunosios kartos ugdymu, jaunimo moralinių vertybių ugdymu, tiesiogine įtaka jauniems žmonėms bei jų besiformuojančiai pasaulėžiūrai. Plačiausiai subkategoriją argumentuojantis teiginys: „kuria jauną kartą“; „mokytojas turi glaudžiausią ryšį su mokiniais – vaikais. Jie antri po tėvų labiausiai pažįsta vaiko asmenybę“.

Kaip galima spręsti iš tyrimo dalyvių atsakymų, suvokimas apie pedagogo profesijos specifiškumą skiriasi nežymiai. Šiai profesijai būdingi nuolatinio mokymosi, bendravimo gebėjimai. Mokinių tyrimo duomenų analizė atskleidė, kad gebėjimams priskiriamas ir kantrumas. Atlikus tyrimą mokytojai išskyrė pokyčių svarbą - kaitą, kaip reikšmingą pedagogo profesijai. Kaita detalizuojama kaip amžiaus faktorius ir reakcija į kaitą pedagogo profesijoje.

2.3. Pedagogų profesinio įvaizdžio struktūros analizė pedagogų ir mokinių nuomonių aspektu

Profesinis įvaizdis nagrinėjamas kaip įvaizdis atsižvelgiant į asmens profesionalumą, kuris siejamas su žmonių sąveika, suvokimu ir vertinimu (Drūteikienė, Mackelo, 2010). Nuo mokytojo kvalifikacijos, sociokultūrinio pasirengimo, gebėjimo vertinti ugdymo proceso tėkmę, numatyti pasekmes, rezultatus, ugdymo turinio naujovių įsisavinimo priklauso pedagogo profesinis įvaizdis. Todėl tyrime siekta nustatyti, kaip pedagogai ir mokiniai supranta pedagogo profesinio įvaizdžio struktūrą.

Pedagogų išskirti reikšmingiausi profesinio įvaizdžio elementai (pedagogų nuomonė)

Kategorijos	Subkategorijos	Argumentuojančių teiginių pavyzdžiai	Teiginių skaičius
Kompetencijos	Išsilavinimas	„Išsilavinęs, apsiskaitęs žmogus.“; „išsilavinęs, apsiskaitęs žmogus, pastoviai besitobulinantis.“; „išsilavinimas, tobulėjimas“	4
	Dalykinės žinios	„Apsišvietęs, gerai išmanantis savo dalyką, mokinantis vaikus“; „kaip pedagogas atrodo ir elgiasi darbe, kaip sugeba išdėstyti savo mokomąjį dalyką.“	5
	Gebėjimai	„Gebėjimas bendrauti, geras specialistas“	2
	Profesinė etika	„Na manau jo išprusimas, kaip jis save parodo, pateikia.“	2
Profesinis savivaizdis	Vertybinės nuostatos	„Pagarba mokiniui, nuolat besimokantis mokytojas“	2
	Motyvacija	„Tai pedagogo išvaizda, meilė darbui.“	2
	Pedagoginis pašaukimas	„Žmogus atsakingas už jaunimo ugdymą“	2
	Pasitikėjimas savimi	„Apsiskaitęs, specialistas, išprusęs, pasitikintis savimi.“	2
Kultūra	Komunikacija	„Pedagogo perduodamos žinios ir patirtis“;	2
	Sociologinės-psichologinės charakteristikos	„Turėtų būti nepriekaištingas, nes jis kiekvieną dieną bendrauja su vaikais ir suaugusiais, tad turėtų būti pavyzdys įvairiose situacijose“; „Iš visų pusių nepriekaištingas“; „Turi būti nepriekaištingas visapusiškai“;	4
Vizualinės charakteristikos	Išvaizda	„Tai pedagogo išvaizda, elgesys, mąstymas.“; „Tvarkingas padorus“; „Kaip atrodo, kaip rengias, elgias pedagogas pamokoje ir už mokyklos ribų.“	2
	Kalbos taisyklingumas	„Išvaizda, kalbos maniera, pasitikėjimas savimi“	2
Aplinkos poveikis	Visuomenės nuomonė	„Šiuo metu beveik neigiamas“; „Prastas, visuomenė negerbia“; „Visuomenės požiūrio atspindys“; „Pedagogo profesinis įvaizdis atspindi kitų žmonių požiūrį į pedagogą, kaip į profesijos atstovą, jo meistriškumą ir kvalifikaciją.“	4
	Stereotipai	„Visų pirma tai yra autoritetas, manau profesinis įvaizdis turi būti nepriekaištingas“; „Tai autoritetas visuomenei, kuriuo sekama ir žengiama toliau“; „Tai yra tai kaip tave kiti mato darbe, kaip vertina tavo atliekamą darbą ir kaip pats save pateiki bei vertini.“	3

Tyrimo duomenų analizė atskleidė, kad reikšmingiausiais pedagogai laiko šiuos profesinio įvaizdžio elementus: „kompetencijos“, „profesinis savivaizdis“, „kultūra“, „vizualinės charakteristikos“, „aplinkos poveikis“ (7 lentelė). Kaip teigia G. Drūteikienė ir O. Mackelo (2010), tinkamai suderintas darbuotojo gebėjimų, pažiūrų, žinių ir kitų kompetencijų derinys užtikrina norimą jo profesionalumo lygį ir pageidaujamo įvaizdžio perdavimą. Subkategorija „išsilavinimas“ iliustruoja respondentų suvokimą apie pedagogą: „išsilavinęs, apsiskaitęs žmogus.“; „pastoviai besitobulinantis.“. Ne mažiau svarbios „dalykinės žinios“, kurios apibūdina pedagogą kaip: „gerai išmanantis savo dalyką“; „sugeba išdėstyti savo mokomąjį dalyką“. Mokytojas moko ne tuo ką jis sako, o tuo kas jis yra (Juškienė, 2005), todėl svarbu, kokius profesinio savivaizdžio elementus pedagogai išskiria. Tyrimo duomenys atskleidė, kad reikšmingais laikomi: „pagarba mokiniui“; „meilė darbui“; „atsakingumas už jaunimo ugdymą“; „pasitikėjimas savimi“; „buvimas pavyzdy įvairiose situacijose“. Kategorijos „kultūra“ turinys leidžia išskirti sociologinių – psichologinių charakteristikų reikšmingumą. Respondentų nuomone profesinis įvaizdis „turėtų būti nepriekaištingas, tad turėtų būti pavyzdys įvairiose situacijose“. Subkategorija „komunikacija“ antrina pavyzdžio svarbumui, nes, anot

respondentų, pedagogas perduoda ne tik žinias, bet ir „patirtį“. Kalbant apie vizualines charakteristiką, reikšmingiausias – „aprasa“: *tvaringas padorus*; „*kaip atrodo, kaip rengias*“ ir „*kalbos taisyklumas*“ („*kalbos maniera*“) (7 lentelė). Anot G. Drūteikienės ir O. Mackelo (2010), kiekviena profesija ir jai atstovaujančių asmenų įvaizdis turi būti vertinami atsižvelgiant į veiklos specifiką, aplinką, susiformavusius stereotipus ir nuostatas. Kategorija „aplinkos poveikis“ detalizuoja pedagogo profesinį įvaizdį įtakančius veiksnius. Respondentai itin reikšminga išskiria „visuomenės nuomonę“: „*visuomenės požiūrio atspindys*“; *pedagogo profesinis įvaizdis atspindi kitų žmonių požiūrį į pedagogą*“ bei stereotipus: „*autoritetas, manau profesinis įvaizdis turi būti nepriekaištingas*“.

Apibendrinant tyrimo duomenų analizę, buvo nustatyti elementai, kurie mokytojų suvokimu sudaro profesinį įvaizdį: kompetencijos, profesinis savivaizdis, kultūra, vizualinės charakteristikos ir aplinkos poveikis. Pasak respondentų pedagogo profesiniam įvaizdžiui reikšmingiausi (didžiausias teiginių skaičius) šie: išsilavinimas, dalykinės žinios, sociologinės – psichologinės charakteristikos, visuomenės nuomonė, stereotipai.

Tyrimo metu siekta nustatyti mokinių suvokimu reikšmingiausius profesinio įvaizdžio elementus (8 lentelė).

8 lentelė

Reikšmingiausi profesinio įvaizdžio elementai (mokinių nuomonė)

Kategorijos	Subkategorijos	Argumentuojančių teiginių pavyzdžiai	Teiginių skaičius
Kompetencijos	Išsilavinimas	„Tai pedagogo išsilavinimas, kokia yra mokytojo kvalifikacija, kaip mokytoja moka išaiškinti temas, ar moka sudominti mokinius su savo dalykais“;	4
	Dalykinės žinios	„Sugebėjimai mokyti įtikinamai, pateikti žinias, kad mokiniams būtų įdomu“; „Tai kaip jis moka išaiškinti ir pateikti pamokos temą“; „Kaip pedagogas moko mokinius“; „Kaip jis gali sudominti dėstomu dalyku, priklauso kaip išaiškina tema ir t.t.“; „Jo gebėjimas ruošti pamokas, jas organizuoti ir suvaldyti klasę“; „Darbo kokybė“;	21
	Gebėjimai	„Gebėjimai savoje srityje, pasiekimai, bendradarbiavimas“; „Gebėjimas sutramdyti savo emocijas“; „Gebėjimas komunikuoti su įvairiais žmonėmis, mokėjimas palaikyti drausmę“; „Jo kompetencija ir gebėjimas dirbti su mokiniais/studentais“; „Tai jo gebėjimai paruošti vaiką, išmokyti jį“; „Jo sugebėjimas perteikti informaciją, perteikti save bei mokėti profesionaliai komunikuoti su žmonėmis“; „Pedagogo sugebėjimas vesti pamokas, išdėstyti dalykus, tema bendrauti, komunikuoti su mokiniais, kolegomis, gebėjimas priimti sprendimus, analizuoti“;	24
	Profesinė etika	„Būti profesionaliu darbo vietoje, nesikeikti, būti geranorišku, mylėti mokinius“; „Inteligentiškas, mandagus, tolerantiškas“; „Pedagogas turi atrodyti ir būti griežtas, tačiau tuo pačiu metu žmogiškas bei supratingas“; „Pagarba sau ir mokiniams, iš klausymas nuomonių ir objektyvus atsakymų vertinimas“;	13
	Sociologinės-psichologinės charakteristikos	„Kokį charakterį mokytojas susikuria per pamokas bendraudamas su mokiniais“; „Kaip jis atrodo, elgiasi, bendrauja“;	5

8 lentelės tęsinys 42 puslapyje

8 lentelės tęsinys

Vizualinės charakteristikos	Išvaizda	„Pedagogas darbo metu turi atrodyti oficialiai ir susitvarkęs. Pedagogas turi atrodyti puikiai išmanantis savo sritį“; „Išsilavinusio, kultūringo, pavyzdį rodančio žmogaus“;	6
	Apranga	„Atitinkama apranga, kuria rengiasi tos profesijos atstovai“; „Tvarkinga apranga, gera nuotaika, sutvarkytas įvaizdis“; „Solidi apranga“; „Tvarkinga apranga, šukuosena, makiažas, nerėžianti ir per daug nekrintanti į akis išvaizda“; „Oficialiai apsirengę, visada pavyzdingai atrodantys“; „Kostiumas ir protingas žvilgsnis“; „Kad pedagogas rengtųsi, kaip savo amžiaus ir profesijos atstovas“;	11
	Kalbos taisyklingumas	„Itin geras oratorius, puikiai išmanantis savo dalyką ir nesudėtingai gebantis tai paaiškinti“; „Žodynas, kalbos kultūra, elgesys su aplinkiniais, mokėjimas dirbti su vaikais“; „Aiški, taisyklinga kalba, santūrumas“;	7
Aplinkos poveikis	Visuomenės nuomonė	„Kaip atrodo kitiems“; „Tai kaip jį mato žmonės“; „Toks įvaizdis, kurį mato mokiniai pamokų metu ir ne tik. Jį sudaro mokytojo charakterio savybės ir elgesys su mokiniais“; „Tai kaip mokytoją suvokia aplinkiniai. Pradedant turimomis žiniomis gebėjimų jas įdomiai perduoti baigiant paprasčiausia tvarkinga pedagogo išvaizda“; „Mano nuomone mokytojas yra gerbtina specialybė“; „Stereotipas (standartas) kurio visuomenė tikisi iš mokytojo“.	17
	Stereotipai	„Tai yra tam tikras įvaizdis kaip pedagogas turi atrodyti arba kaip elgtis“; „Stereotipinė nuomonė apie pedagogo profesiją“; „Sunkus darbas mokytojo ir daug dirbantis, bet mažai uždirbantis“; „Mokytojas yra reiklus, griežtas“; „Galvoja, kad jie yra pikti, ir panašiai“; „Pedagogo profesinis įvaizdis – tai, kaip pedagogai sukuria nuomonę visuomenėje, grupėje klasėje“.	14
	Mokymosi aplinka	„Išvaizdis gimnazijos bendruomenėje, sukuriamas pagal tai, kokius akademinis pasiekimus pasiekia mokytojo mokiniai ir pan“;	9

Analizuojant pedagogų profesinio įvaizdžio elementus sudarytos kategorijos: „kompetencijos“, „vizualinės charakteristikos“, „aplinkos poveikis“. L. Spencer ir S. Spencer (2005) teigia, kad profesinė kompetencija yra viena iš pagrindinių profesinio įvaizdžio dedamųjų dalių. Kategoriją „kompetencija“ sudaro: „dalykinių žinių“, „gebėjimų“ ir „profesinės etikos“ subkategorijos (8 lentelė). Mokinių suvokimu „Dalykinės žinios“ subkategorija atspindi pamokos temos išaiškinimą, sudominimą dėstomu dalyku, pamokų organizavimą. Subkategoriją „Gebėjimai“ reikšmę atskleidžia respondentų teiginiai: „sutramdyti savo emocijas“; „komunikuoti su įvairiais žmonėmis“; „dirbti su mokiniais/studentais“; „gebėjimai paruošti vaiką, išmokyti jį“. Subkategoriją „Profesinė etika“ respondantai detalizuoja teiginiais: „nesikeikti“, „būti geranorišku“, „inteligentiškas, mandagus“, „žmogiškas“, „objektyvus“, „pagarba sau ir mokiniams“. Mokinių suvokimu reikšmingiausi pedagogo kompetencijos elementai – dalykinės žinios ir gebėjimai. Galima teigti, kad pedagogo dalyko išmanymas ir gebėjimas perteikti žinias mokiniams yra svarbiau už pedagogo išsilavinimą.

Pasak G. Drūteikienės ir O. Mackelo (2010), visiems gerai žinomas posakis „Pagal išvaizdą sutinkama, pagal protą – palydima“ gali būti profesinio įvaizdžio formavimo koncepcijos pagrindu, nes profesinėje veikloje formuojamos tiek vizuali, tiek profesinė koncepcijos turi sutikti. Todėl šiame darbe detalizuoti pedagogų profesiniam įvaizdžiui reikšmingą elementą „vizualines charakteristikas“ pasirinktos „išvaizdos“ ir „aprangos“ subkategorijos. „Išvaizdą“ respondantai sieja su oficialumu, susitvarkymu, pavyzdžio rodymu.

„Aprangai“ keliami solidumo, atitikimo amžiui ir profesijai, tvarkingumo reikalavimai (8 lentelė). Tam tikri nepageidaujami pozicionuojamam profesiniam įvaizdžiui fiziniai elementai gali būti nublankinami pasirinkta apranga, aksesuarais, šukuosena, net moterų makiažu (Мещанинов, 2001).

Kategoriją „aplinkos poveikis“ apibūdina subkategorijos: „visuomenės nuomonė“, „stereotipai“ ir „mokymosi aplinka“. Kiekviena profesija ir jai atstovaujančių asmenų įvaizdis turi būti vertinami atsižvelgiant į veiklos specifiką, aplinką, susiformavusius stereotipus ir nuostatas (Drūteikienė, Mackelo 2010). Šioje kategorijoje reikšmingiausi elementai (pagal teiginių skaičių): „visuomenės nuomonė“ ir „stereotipai“. Subkategoriją „visuomenės nuomonė“ reikšmingumą patvirtinantys teiginiai: „Kaip atrodo kitiems“; „tai kaip jį mato žmonės“; „toks įvaizdis, kurį mato mokiniai pamokų metu ir ne tik“; „tai kaip mokytoją suvokia aplinkiniai“. O subkategorija „stereotipai“ iliustruoja respondentų apibūdinimai: „sunkus darbas mokytojo ir daug dirbantis, bet mažai uždirbantis“; „mokytojas yra reiklus, griežtas“. Tyrime dalyvavusių mokinių suvokimu visuomenės nuomonė bei susidarę stereotipai apie mokytoją yra svarbesni pedagogo profesinio įvaizdžio elementai, nei mokymosi aplinka.

Tyrimo dalyvių nuomonių analizė atskleidė, jog suvokimas apie pedagogo profesinį įvaizdį skiriasi nežymiai. Tyrime dalyvavusių mokytojų tiek ir mokinių teigimu, reikšmingiausi pedagogo profesinio įvaizdžio struktūros elementai yra: kompetencijos, vizualinės charakteristikos ir aplinkos poveikis. Pedagogai, kaip reikšmingą profesinio įvaizdžio struktūros elementą išskiria kultūrą.

2.4. Pedagogų įvaizdžio struktūros elementų reikšmės mokinių mokymo(si) kokybei analizė

Tarp ugdymo organizavimo kokybės ir mokytojo asmenybės bei jo lyderiavimo stiliaus, tiesioginės ir netiesioginės kontrolės, kaip teigia A. Galkienė (2011), egzistuoja akivaizdus ryšys. Mokytojo asmenybės poveikis mokymo rezultatams mažesnis, kai mokytojas naudoja darnios lyderystės principus, taip pat nustatytas labiau stiprus ryšys tarp mokytojo asmenybės, jo nuostatų ir mokinio pasiekimų. Todėl tyrime siekta atskleisti pedagogų profesinio įvaizdžio elementų svarbą mokymo(si) kokybei.

Reikšmingiausi pedagogų profesinio įvaizdžio elementai mokymo(si) kokybei pateikti 9 lentelėje.

Reikšmingiausi mokinių mokymo(si) kokybei profesinio įvaizdžio elementai (pedagogų nuomonė)

Kategorijos	Sukategorijos	Argumentuojančių teiginių pavyzdžiai	Teiginių skaičius
Asmeninės savybės	Reiklumas	„Griežtas, bet empatiškas, tiksliai žinoti, ko reikalauja iš mokinių, kantrus, susitvardantis, stiprių nervų. Pamištantis nuoskaudas. Nuolatos besidomintis savo mokoma sritimi“; Gebėjimas bendrauti, reiklumas tiek sau, tiek mokiniui“; „Reikia reiklumą derinti su bendravimu“;	5
	Inovatyvumas	„Prisitaikantis prie naujovių“; „Pedagogas turi būti atviras naujovėms“; „Nuolat atsinaujinanti tiek medžiaga, tiek metodai“;	4
	Pasitikėjimas	„Manau, mokytojas visų pirma turi pasitikėti, tuo, ką daro“;	2
	Autoritetingumas	„Nepriekaištingas ir žinoma autoritetingas pedagogas, kad būtų gerbiamas mokinių, tėvų ir žinoma kolegų“; „Bloga nuotaika ir nepasitenkinimas turi likti už mokyklos ribų, turi išlikti, dalykiškas, tvarkingas ir diplomatiškas“; „Turi žinoma būti autoritetingas ir vertas pagarbos“;	6
	Tolerantiškumas	„Mokytojas laisvas, nekompleksuojantis, puikios dalykinės žinios, srities specialistas“; „Tolerantiškas, pasitikintis savimi, išmanantis savo dalyką, puikiai bendraujantis ir bendradarbiaujantis.“	4
Profesinis pasirengimas	Dalyko žinios	„Geras specialistas“; „Turi būti geras dalyko žinovas ir gebantis dirbti su žmonėmis“; „Mokytojas turėtų būti kompetentingas, komunikabilus“; „Aukšta kvalifikacija, tolerantiškas, gerai išmanyti psichologiją, būti kantriam“; „Stiprus dalykiškai, bendraujantis“; „Savo profesijos žinovas, neieškantis žodžio kišenėje“;	7
	Informacijos pateikimas	„Turėtų tinkamai planuoti, perteikti mokymo medžiagą ir gebėti bendrauti su mokiniais ir kolegomis, būti sąžiningas“;	3
Darbo rezultatų įvertinimas	Atlygis	„Noras dirbti. Galimybės dirbti. Atlygis už darbą“; „Mokymo procesas ir yra kokybiškas, tačiau mokytojų darbo krūvis nepilnai apmokamas, sąskaita. Valytoja, pardavėja ir mokytoja gauna panašų atlyginimą, o išsilavinimas, kategorijos tik mokytojui“;	6
	Materialinis saugumas	„Turėtų normaliai pragyventi šeimos Lietuvoje, tada visų įvaizdis pagerės“; „Pedagogas turėtų būti kompetentingas ne tik profesine prasme, bet ir materialiai saugus“;	3

Analizuojant pedagogo profesinio įvaizdžio reikšmingumo mokymo(si) kokybei pedagogų pateiktus apibūdinimus sudarytos trys kategorijos: „*asmeninės savybės*“, „*profesinis pasirengimas*“ ir „*darbo rezultatų įvertinimas*“ (9 lentelė). Didžiausia reikšmė suteikiama kategorijai „*asmeninės savybės*“, todėl galima teigti, kad kokybiško mokymo(si) procese akcentuojama mokytojo asmenybė. Išskiriama subkategorija „*reiklumas*“ tiek sau, tiek mokiniams, pažymint, kad reiklumas turi derėti su „*empatija*“ ir „*bendravimu*“. Reikšminga subkategorija „*inovatyvumas*“, kurią patvirtinantis teiginys yra „*nuolat atsinaujinanti tiek medžiaga, tiek metodai*“. Tikėtina, kad pedagogas būdamas atviras naujovėms ir priimdamas nuolatinį mokymąsi kaip būtina sąlygą, teiks kokybiškesnes mokymo(si) paslaugas. Subkategoriją „*autoritetingumas*“ pagrindžiantys teiginiai: „*gerbiamas mokinių, tėvų ir žinoma kolegų*“, „*išlikti, dalykiškas, tvarkingas ir diplomatiškas*“. Šiuo atveju respondentai autoritetą sieja su pagarba, ką ir įrodo teiginys: „*gerbti save ir kitus, tikėti žmonių gerumu*“. Anot A.

Galkienės (2011), būtent mokinių ir mokytojų tarpusavio bendravimas, bendradarbiavimas, tarpusavio supratimas ir pagarba lemia galutinį rezultatą – kokybišką išsilavinimą. Tyrimo duomenys atskleidė „tolerancijos“ reikšmingumą mokymo(si) kokybei. Subkategoriją „toleranciją“ respondentai iliustruoja „laisvės“ ir „nekompleksavimo“ teiginiais (9 lentelė).

Kategorijos „Profesinis pasirengimas“ turinį atskleidžia šios subkategorijos: „dalyko žinios“ ir „informacijos pateikimas“. Antroji subkategorija detalizuoja pirmąją, galima teigti, kad pedagogas, siekdamas kokybės mokymo(si) procese turėtų siekti veiklos sričių derinimo perteikiant dalyko žinias per informacijos pateikimą (9 lentelė).

Apibendrinant mokytojų atsakymus, mokinių mokymo(si) kokybei reikšmingi šie profesinio įvaizdžio elementai: asmeninės savybės, profesinis pasirengimas, darbo rezultatų įvertinimas. Pedagogų suvokimu mokinių mokymo(si) kokybei labiausiai reikšmingi reiklumo, autoritetingumo, dalyko žinių ir atlygio už darbą elementai (elementus apibūdinančių teiginių skaičius didžiausias).

Mokiniams reikšmingiausi profesinio įvaizdžio elementai mokinių mokymo(si) kokybei pateikti 10 lentelėje.

10 lentelė

Reikšmingiausi profesinio įvaizdžio elementai mokinių mokymo(si) kokybei (mokinių nuomonė)

Kategorijos	Sukategorijos	Argumentuojančių teiginių pavyzdžiai	Teiginių skaičius
Asmeninės savybės	Reiklumas	„Elgtis griežtai, be ne per griežtai“;	4
	Inovatyvumas	„Mokytojas. Kad jo vedamos pamokos būtų įdomios turi visada tobulėti, nebūti atsilikęs“;	3
	Pasitikėjimas	„Natūraliai ir nesivaržant, turėtų žiūrėti, į mokinius kaip į lygiaverčius žmones“; „Būti labiau atsipalaidavęs“; „Išdidi bet kokiomis situacijomis ramios būsenos“; „Taip, kad jam pačiam būtų įdomu bendrauti, neatskirti savęs nuo mokinių“;	9
	Autoritetingumas	„Turi laikyti visą valdžią savo rankose“; „Nereiktų kartoti, kad mokiniai nieko nežino, tai tikrai neskatina mokinių dirbti“;	8
	Tolerantiškumas	„Mokytojas turi gerbti mokinį kaip žmogų, nes dauguma mokytojų neįstengia gerbti mokinių“;	4
	Humoras	„Juokauti, esant galimybei padiskutuoti su mokiniais, laisvai jaustis“; „Rimtas, bet sarkastiškas, turintis humoro jausmą“; „Naudoti humorą, susiejant su pačiomis pamokomis“; „Manau, jog turėtų „pamoką vesti linksmiau, kaip sakant, paprikolinti“, o ne būti pastoviai piktai, griežtai ir panašiai“; „Daug ką turėtų daryti įtraukdamas humorą, nes tada mokiniai mokytus noriau“; „Mokytojas ne klounas, kad juokintų mokinius ir įkalbinėtų juos mokyti“;	17
	Empatija	„Mokytojas turėtų būti jaunas, emocionalus, nes seni žmonės dažniausiai nevaldo savo nervų, nuobodžiai dėsto“; „Jis turi būti kultūringas, bendraujantis, suprantantis ir užjaučiantis“; „Daugiau bendrauti, užjausti“; „Tarp mokytojo ir mokinio turėtų būti artimas ryšys, tokiu būdu darbas yra daug efektyvesnis“; „Susiliesti su aplinka ir būti toks kaip mokiniai“; „Bendrauti su mokiniais, juos pažinti ieškoti bendrų interesų“; „Mokytojas turėtų užmegzti ryšį su mokiniais“; „Mokytojai privalo atsisakyti visų formalumų, suprasti, kad mokiniai visų pirma yra žmonės, o ne avelių banda, kurią jie prišeria.“	27

10 lentelės tęsinys 46 puslapyje

10 lentelės tęsinys

Dalyko išmanymas	Dalyko žinios	„Mokytojui pačiam turėtų būti įdomus jo mokomas dalykas. Per pamokas turėtų būti geros nuotaikos, ramiai aiškinti naujas temas“; „Išaiškinti temą bendrauti su mokiniais visokiomis temomis, labiau kalbėti iš savo patirties“; „Daryti tai, kas jam pačiam atrodo įdomu, naudinga“; „Entuziastingai, pats mokytojas turėtų „degti“ tuo, ką daro, kad gebėtų uždegti ir kitus“; „Gerai atrodyti ir kalbėti, suprasti apie ką šneka, išmanyti dėstomą dalyką“;	22
	Informacijos pateikimas	„turėtų padėti visiems mokiniams, pamokų, kad būtų įvairesnėse aplinkose, taip pabandyti aiškinti pasitelkiant technologijos naujovėmis“; „Sunku mokinius sudominti, neperteikti „sausos informacijos“; „Pamokos, turi būti originalumo, daug diskutavimo ir pavyzdžių“; „Turi daryti pamoką įdomią, kad mokinys norėtų klausytis ir jam būtų įdomu“; „Pamokos turi būti paremtos praktika, mokomasis dalykas pateikiamas suprantama kalba“; „Naudotis projektorium, filmus žiūrėti“; „Mokytojas turi išklausti visų mokinių nuomones, pasistengti suformuluoti klausimus, kurie kuo labiau atskleistų pamokos temą, sugalvoti palyginimus, kad informacija kuo geriau įsimintų“; „Mokytojas turi elgtis originaliai, parodyti įdomios papildomos medžiagos, bendrauti su visais mokiniais, pasivadinti po pamokų“; „Pamoka turi būti struktūrizuota ir aiškiai suplanuota, naudojant įvairius mokymo metodus: vaizdinė, garsinė medžiaga, diskusija“; „Nesakyti visko monologu ir nenaudoti nuobodžių ir tekstu perkrautų prezentacijų“; „Diferencijuoti mokymą, keisti metodus, daugiau pasakoti savais žodžiais bei bendrauti su mokiniais kaip pokalbyje su be kuo, neiškelti savęs aukščiau mokinių“;	36

Pedagogų profesinio įvaizdžio reikšmingumas mokymo(si) kokybei atsiskleidžia per išskirtas kategorijas: „*asmeninės savybės*“ ir „*dalyko išmanymas*“ (10 lentelė). Pirmoje kategorijoje reikšmingiausi elementai „*humoras*“ ir „*empatija*“. Subkategoriją „*humoras*“ argumentuoja teiginiai: „*juokauti, esant galimybei*“; „*rimtas, bet sarkastiškas*“; „*pamoką vesti linksmiau*“. Subkategoriją „*empatija*“ mokiniai greitina su pedagogo emocionalumu, supratimu, užuojauta, susiliejimu su aplinka, mokinių pažinimu, bendrų interesų ieškojimu. Profesijos pedagogas turi ne tik mandagiai elgtis, saikingai reikalauti iš mokinių, bet ir būti jautrus, gebantis įsijausti, suprasti mokinį, kai pastarąjį slegia nesėkmės, paslaugus, geranoriškas, bendradarbiaujantis. (Sadeckienė, 2006). Vienas ryškiausių empatiją argumentuojančių teiginių: „*mokytojai privalo atsisakyti visų formalumų, suprasti, kad mokiniai visų pirma yra žmonės, o ne avelių banda, kurią jie priešeria*“. Galima teigti, kad pedagogas siekdamas kokybės mokymo(si) procese negali likti abejingas mokinių teigiamoms ar neigiamoms emocijoms, patiriamoms sėkmėms arba nesėkmėms. Tikėtina, kad pedagogo empatija didina mokymo(si) motyvaciją ir gerina tarpusavio sąveika, dėl to gerėja mokymo(si) kokybė (10 lentelė).

Kategorijos „*dalyko išmanymas*“ turinį atskleidžia dvi „*dalyko žinių*“ ir „*informacijos pateikimo*“ subkategorijos (10 lentelė). „*Entuziastingai, pats mokytojas turėtų „degti“ tuo, ką daro, kad gebėtų uždegti ir kitus*“ – teiginys apibūdinantis „*dalyko žinių*“ subkategoriją. Mokinių suvokimu dalyko žinios yra ramus aiškinimas, kalbėjimas iš patirties. Sukategorija „*informacijos pateikimas*“ pagal respondentų pateiktų argumentuojančių teiginių skaičių reikšmingiausia. Bendrą mokymo medžiagą kiekvienas mokinys suvokia individualiai, nevienodu intensyvumu ir platumu (Lukauskienė, Gvildienė, 2012). Galima teigti, kad pedagogas siekiantis

kokybiško mokymo(si) turi atsižvelgti į mokinių individualias savybes, suvokimo ir dėmesio išlaikymo ypatumus. Tikėtina, kad tinkamas informacijos pateikimas, pagerina žinių įsisavinimą bei leidžia jas naudoti praktinėje veikloje.

Tyrimo duomenų analizė apie pedagogo profesinio įvaizdžio reikšmingiausius elementus mokymo(si) kokybei atskleidė, kad mokinių suvokimu pedagogo asmeninės savybės ir dalyko išmanymas reikšmingas jų mokymo(si) kokybei. Kaip galima spręsti iš tyrimo dalyvių atsakymų, empatija, humoras, dalyko žinios ir informacijos pateikimas yra reikšmingiausi pedagogo profesinio įvaizdžio elementai.

Tyrimo duomenų analizė atskleidė, jog pedagogų ir mokinių suvokimas apie reikšmingiausius pedagogo profesinio įvaizdžio elementus mokymo(si) kokybei skiriasi nežymiai. Mokymo(si) kokybės kontekste respondantai išskyrė šiuos reikšmingiausius pedagogų profesinio įvaizdžio elementus: asmeninės savybės ir profesinis pasirengimas. Pedagogų teigimu materialinis darbo rezultatų įvertinimas taip pat labai reikšmingas profesinio įvaizdžio elementas mokinių mokymo(si) kokybei. O mokiniai labiau reikšmingais jų mokymo(si) kokybei laiko humoro ir empatijos elementus.

2.5. Reikšmingiausių pedagogų profesinio įvaizdžio struktūros elementų mokinių mokymosi kokybei analizė

Pedagogo asmeninės asmeninės savybės, kompetencijos, vertybinės nuostatos, kvalifikacijos kėlimas, sociologiniai – psichologiniai veiksniai, atliekamos funkcijos ir vizualinės charakteristikos, tai elementai sudarantys profesinio įvaizdžio struktūrą (Žukovskaja, 2007, Smilgienė, Masiliauskienė, 2011 ir kt.). Todėl šiame darbe svarbu kaip respondantai ranguoja pedagogų profesinio įvaizdžio elementus pagal reikšmingumą mokymo(si) kokybei.

Kad būtų galima atskleisti pedagogo profesinio įvaizdžio elementus mokinių mokymo(si) kokybės aspektu, respondentų visų pirma prašyta suranguoti atskiras mokymo(si) proceso dalis, kurios atskleidžiamos per mokytojo profesinį įvaizdį.

Kaip mokiniai vertiną pedagogo profesinio įvaizdžio reikšmingumą savo mokymo(si) organizavimui pateikta 11 lentelėje.

**Pedagogų profesinio įvaizdžio įtakos mokinių mokymo(si) proceso organizavimui
vertinimų pasiskirstymas (N=187)**

Pedagogo profesinio įvaizdžio įtakos vertinimas mokymo(si) proceso organizavimui (%)	Mokinių vertinimas (N=144)					Mokytojų vertinimas (N=43)				
	Labai didelę įtaką	Nemažą įtaką	Silpną įtaką	Neturi įtakos	Neturiu nuomonės	Labai didelę įtaką	Nemažą įtaką	Silpną įtaką	Neturi įtakos	Neturiu nuomonės
1. Mokymo(si) tikslams ir uždaviniams	20%	42%	21%	9%	7%	21%	63%	13%	4%	0%
2. Mokymo(si) metodams	27%	41%	19%	8%	5%	25%	58%	13%	4%	0%
3. Mokymosi proceso diferencijavimui ir individualizavimui	26%	35%	18%	8%	14%	46%	46%	8%	0%	0%
4. Mokinių motyvavimui	46%	30%	9%	10%	5%	25%	42%	25%	4%	4%
5. Kontrolei	28%	49%	10%	6%	7%	67%	29%	4%	0%	0%
6. Mikroklimate sukūrimui	24%	36%	13%	12%	15%	50%	42%	8%	0%	0%
7. Problemų sprendimui	22%	46%	17%	7%	8%	50%	33%	13%	4%	0%
8. Skatinimui savarankiškai mokytis	20%	37%	20%	12%	11%	50%	42%	8%	0%	0%
9. Kūrybingumo skatinimui	29%	35%	16%	8%	12%	50%	38%	13%	0%	0%
10. Mokytojo ir mokinio dialogui	38%	36%	12%	6%	7%	54%	42%	4%	0%	0%

Iš 11 lentelėje pateiktų duomenų atsiskleidžia, kad pedagogų (42%) ir mokinių (63%) vertinimu profesinis įvaizdis daro „nemažą įtaką“ mokymosi tikslams ir uždaviniams. Todėl galima teigti, kad mokymo(si) proceso dalyviams pedagogo profesinio įvaizdžio raiška per aiškius ir tikslus tikslus ir uždavinius yra svarbi. Tikėtina, jog mokiniai suvokdami, ko siekia ir numatydami būsimą rezultatą, sugebės prasmingai mokytis.

Pedagogo profesinis įvaizdis mokymo(si) metodams, tiriamųjų (41% mokinių ir 58% pedagogų) manymu, daro taip pat „nemažą įtaką“ (11 lentelė). Mokytojui siūlomi naudoti tokie metodai, kurie tinka visos klasės mokiniams, bei siūloma išbandyti naujus (Petty, 2008). Taigi, galima pabrėžti, kad tinkamai parinkti mokymo(si) metodai padeda pasiekti ugdymo tikslus, pagerina mokytojo ir mokinių sąveiką.

Apie pedagogo profesinio įvaizdžio svarbą mokymo(si) proceso diferencijavimui ir individualizavimui mokinių ir pedagogų vertinimai nesutapo. Mokiniai vertina, kad mokymo(si) proceso skirstymui daro „nemažą įtaką“ (35%). Tačiau net 14% anksčiau minėtų tiriamųjų nuomonės šiuo klausimu neturi (11 lentelė). Lyginant tikslų ir uždavinių bei mokymo(si) metodų reikšmingumą mokinių mokymo(si) kokybei, proceso diferencijavimas ir individualizavimas

mažiaus reikšmingas mokinių vertinimu. Pedagogų vertinimų pasiskirstymas tarp turi „*labai didelę įtaką*“ ir turi „*nemažą įtaką*“ vienodas (po 46%). Tikėtina, kad išskirtas reikšmingumas mokymo(si) proceso diferencijavimui ir individualizavimui pedagogų profesinio įvaizdžio kontekste skiriasi dėl mokytojų ir mokinių sąveikos trūkumo. Mokiniai mokymo(si) procese tikisi įdomių temų, įvairių aplinkų, dažnesnio technologijų panaudojimo, praktiškai pritaikomų žinių (10 lentelė), o pedagogas ne visada geba suprasti mokinių lūkesčius ir juos integruoti į mokymo(si) procesą.

Mokinių vertinimu, pedagogo profesinis įvaizdis turi „*labai didelę įtaką*“ (46%) mokymo(si) motyvacijai. Tuo tarpu pedagogai savo vertinimu mokinių mokymo(si) motyvacijai neteikia ypatingai didelės reikšmės. Jų vertinimu (46%), profesinis įvaizdis daro „*nemažą įtaką*“ mokinių motyvavimui. Galima teigti, kad mokiniai mokymo(si) motyvacijos reikšmingumą išryškina pedagogo profesinio įvaizdžio kontekste dėl to, kad mokytojo asmeninėmis savybėmis, deklaruojamomis vertybinėmis orientacijomis, išvaizdos ypatybėmis grįstas mokymo(si) procesas skatina arba stabdo mokinių iniciatyvumą aktyviai veikti mokymo(si) procese.

Vertinant profesinio įvaizdžio svarbą kontrolei, išsiskyrė pedagogų vertinimas – net 67% teigia, kad turi „*labai didelę įtaką*“, mokinių vertinimu (49%) turi „*nemažą įtaką*“. Taigi, galima spręsti, kad kontrolė kokybiško mokinių mokymosi kontekste yra būtina. Tikėtina, kad pedagogai siekdami kokybiško mokymo(si) proceso turi kontroliuoti mokinių elgesį, emocijas, veiklą.

Tyrime dalyvavę mokiniai pažymėjo, kad pedagogo profesinis įvaizdis turi „*nemažą įtaką*“ mikroklimato sukūrimui (36%), problemų sprendimui (46%), skatinimui savarankiškai mokytis (37%) ir kūrybingumo skatinimui (35%). Pusė (50%) tyrime dalyvavusių pedagogų anksčiau išvardintų mokymo(si) proceso elementų svarbą įvardija kaip turinčius „*labai didelę įtaką*“ (11 lentelė). Tikėtina, kad pedagogai mokymo(si) procese labai didelę reikšmę teikia mikroklimato sukūrimui, problemų sprendimui, savarankiško mokymo(si) ir kūrybingumo skatinimui, dėl to, kad siekia teigiamos mokymo(si) aplinkos, efektyvaus ir visapusiško bendradarbiavimo orientuojantis į galutinį tikslą – kokybišką mokymą(si). Pedagogas yra kokybės siekiančios mokyklos narys, taigi jo atsakomybe ir rūpesčiu tampa K. Paterson (2002) išskirtos tokios funkcijos, kaip sąlygų veikti sudarymas, vadovavimas, pavyzdžių ir patirties pasidalijimas.

Tiriamųjų (38% mokinių ir 54% pedagogų) nuomone, profesinis įvaizdis turi „*labai didelę įtaką*“ mokytojo ir mokinių dialogui (11 lentelė). Mokytojo ir mokinių bendravimas keičiantis informacija, ją kontroliuojant bei vertinant yra svarbus mokymo komponentas (Jovaiša, 2001). Iš tyrimo dalyvių vertinimų galima spręsti, kad pedagogams ir mokiniams labai reikšmingas

tarpusavio bendravimas, kuris respondentų (5 ir 6 lentelės) siejamas su grįžtamoju ryšiu, pagalba, bendravimu ne tik darbo valandomis, taip pat ir su psichologine parama.

Remiantis 11 lentelėje pateikta tyrimo duomenų analize, profesinio įvaizdžio kontekste, pedagogai didžiausią reikšmę teikia mokinių mokymo(si) organizavimo dalims: diferencijavimui ir individualizavimui, kontrolei, mikroklimato sukūrimui, problemų sprendimui, skatinimui savarankiškai mokytis ir kūrybingumo skatinimui. Mokiniai didžiausią reikšmę teikia tik mokymo(si) motyvacijai. Taigi, abi grupės tiriamųjų didžiausią reikšmę teikia mokytojo ir mokinio dialogui.

Profesinio įvaizdžio kontekste, pedagogai kaip nemažą reikšmę turinčią, mokinių mokymo(si) organizavimui, išskiria mokymo(si) motyvaciją. Mokiniai nemažą reikšmę skiria mokymo(si) diferencijavimui ir individualizavimui, kontrolei, mikroklimato sukūrimui, problemų sprendimui, skatinimui savarankiškai mokytis bei kūrybingumo skatinimui. Taigi, mokymosi proceso dalyviai (mokytojai ir mokiniai) nemažą reikšmę teikia mokymo(si) tikslams ir uždaviniams, mokymo(si) metodams.

Apibendrinant, galima teigti, kad pedagogo profesinį įvaizdį apibūdina ne tik kompetencijos, asmeninės savybės, vertybinės nuostatos, vizualinės charakteristikos, bet ir aplinkos poveikis. Vykstant spartiems socialiniams, ekonominiams pokyčiams visuomenėje, vis sudėtingesni reikalavimai keliami pedagogams, o tai neišvengiamai keičia profesinius prioritetus, tradicines vertybes, pedagogo profesijos prestižą, susiformavusį įvaizdį (Smilgienė, Masiliauskienė, (2011).

12 lentelė

Socialinių – psichologinių veiksnių pedagogo veikloje vertinimų pasiskirstymas (N=187)

Socialiniai-psichologiniai veiksniai	Mokinių vertinimas (N=144)					Mokytojų vertinimas (N=43)				
	Labai didelę įtaką	Nemažą įtaką	Silpną įtaką	Neturi įtakos	Neturiu nuomonės	Labai didelę įtaką	Nemažą įtaką	Silpną įtaką	Neturi įtakos	Neturiu nuomonės
1. Globalizacija	25%	38%	26%	1%	10%	21%	53%	21%	0%	5%
2. Mokinių skaičiaus mažėjimas	19%	36%	33%	9%	3%	23%	44%	19%	12%	2%
3. Pedagogo veiklą reglamentuojantys dokumentai	14%	26%	35%	7%	18%	16%	47%	23%	12%	2%
4. Mažas atlygis	24%	40%	17%	7%	13%	33%	42%	14%	12%	0%
5. Darbo krūvis	36%	42%	11%	2%	8%	40%	44%	9%	7%	0%
6. Neigiami stereotipai	14%	37%	35%	8%	6%	21%	51%	14%	9%	5%
7. Darbe patiriamos nesėkmės	22%	46%	21%	5%	6%	21%	51%	19%	9%	0%
8. Mokinių motyvacijos stoka	32%	47%	13%	3%	6%	44%	35%	9%	7%	5%
9. Vadovų ir tėvų spaudimas	24%	49%	18%	2%	6%	40%	28%	14%	12%	5%

Vertindami pedagogo veikloje socialinių – psichologinių veiksnių įtaką mokymo(si) kokybei tiek mokiniai, tiek pedagogai sutiko, kad globalizacija (mokiniai 38%, mokytojai 53%), mokinių skaičiaus mažėjimas (mokiniai 36%, mokytojai 44%), neigiami stereotipai (mokiniai 37%, mokytojai 51%) ir darbe patiriamos nesėkmės (mokiniai 46%, mokytojai 51%) turi „*nemažą įtaką*“ (12 lentelė). Vienas iš tiriamųjų išskirtų socialinių – psichologinių veiksnių yra globalizacija. Šį veiksnių galima sieti su pedagogų profesijos specifiškumo analizėje (5 lentelė) mokytojų išskirta reakcija į kaitą, kuri siejama su tobulėjimu, naujovių domėjimusi, kaita atsižvelgiant į mokinių būsenas, lūkesčius. Šie panašumai leidžia teigti, kad pedagogai siekdami mokymo(si) kokybės turi reaguoti į aplinkoje vykstančius pokyčius, juos priimti ir integruoti į mokymo procesą. Literatūroje analizuojamų autorių teiginiai pritaria kaitos reikšmei pažymėdami, kad mokytojai turi nuolat atsinaujinančią vertybių hierarchiją, internalizuoti į savo mokinių pasaulėžiūrą ir pasaulėjautą, taip pat keičiasi mokytojų vaidmenų pasiskirstymas, reikalavimai jo kompetencijai, motyvacijai, socialinę gerovę ir sveikatą (Bubelienė, Merkys, 2010, Galkienė, 2011).

Pedagogai (40%) kaip „*labai didelę įtaką*“ turintį vertina darbo krūvį, o didžioji dalis mokinių (42%), kaip „*nemažą įtaką*“ turintį. Mokytojai taip pat, kaip „*labai didelę įtaką*“ turinčius vertina mokinių motyvacijos stoką (44%) ir vadovų bei tėvų spaudimą (40%). Taigi, anot tiriamųjų mokymo(si) proceso kokybei reikšmingi šie socialiniai – psichologiniai veiksniai: mažas atlygis, darbo krūvis, darbe patiriamos nesėkmės.

Pedagogas mokymo(si) procese atliekamos funkcijos gali būti priskiriamos tam tikram vaidmeniui. Funkcijos įtakojamos aplinkos nuolat kinta, atsiranda naujos. Todėl svarbu, kokioms pedagogo veikloje atliekamoms funkcijoms tiriamieji teikia reikšmę mokymo(si) kokybės kontekste.

Pedagogų atliekamų funkcijų (vaidmenų) reikšmės vertinimų pasiskirstymas (N=187)

Pedagogų funkcijos (vaidmenys)	Mokinių vertinimas (N=144)					Mokytojų vertinimas (N=43)				
	Labai didelę įtaką	Nemažą įtaką	Silpną įtaką	Neturi įtakos	Neturiu nuomonės	Labai didelę įtaką	Nemažą įtaką	Silpną įtaką	Neturi įtakos	Neturiu nuomonės
1. Motyvacijos skatinimas	44%	36%	13%	5%	2%	40%	51%	9%	0%	0%
2. Vadovavimas mokymo(si) procesui	24%	47%	24%	3%	3%	51%	40%	9%	0%	0%
3. Pagalba mokiniams, konsultavimas	54%	33%	10%	2%	1%	37%	53%	9%	0%	0%
4. Mokymo(si) proceso kontroliavimas, vertinimas	31%	49%	10%	8%	3%	44%	40%	16%	0%	0%
5. Instrukavimas	31%	40%	17%	7%	6%	21%	60%	16%	2%	0%
6. Dalyko mokymas	51%	37%	3%	6%	3%	56%	42%	2%	0%	0%
7. Inovacijų diegimas	33%	34%	19%	3%	10%	37%	53%	7%	0%	2%
8. Refleksijos inicijavimas	22%	33%	27%	8%	9%	30%	49%	19%	2%	0%
9. Mokymosi aplinkos sukūrimas	37%	40%	17%	3%	3%	35%	47%	14%	5%	0%
10. Mokymo proceso organizavimas	47%	35%	11%	4%	3%	53%	42%	5%	0%	0%

13 lentelėje mokiniai akcentuoja kaip „*labai didelę įtaką*“ mokymo(si) kokybei turinčias motyvacijos skatinimo (44%), pagalbos mokiniams, konsultavimo (54%), dalyko mokymo (51%) ir mokymo proceso organizavimo (47%) funkcijas. Kaip „*labai didelę įtaką*“ turinčias funkcijas pedagogai vertina: vadovavimas mokymo(si) procesui (51%), mokymo(si) proceso kontroliavimas (44%), dalyko mokymas (56%) ir mokymo proceso organizavimas (53%). Taigi, mokinių ir pedagogų vertinimu dalyko mokymo, ir mokymo proceso organizavimo funkcijos, mokymo(si) kokybei yra labai reikšmingos. Dalyko mokymas taip pat atsiskleidė analizuojant reikšmingiausius mokytojų ir mokinių profesinio įvaizdžio elementus. Tiriamieji šį profesinio įvaizdžio elementą apibūdina kaip mokomo dalyko žinojimą, kompetenciją, komunikabilumą, aukštą kvalifikaciją, naudingą ir praktišką informaciją. Tikėtina, kad dalyko mokymas pedagogų veikloje labai reikšmingas, dėl to, kad ne tik perduoda žinias ir patirtį, bet ir planuoja, organizuoja, vykdo ir įgyvendina mokymo procesą, tapdamas, kaip teigia R. Čiužas (2007), patarėju, metodininku, tyrėju, mokymosi, skatintoju, konsultantu.

Tyrimė dalyvavę mokiniai vadovavimą mokymo(si) procesui (47%), mokymo(si) proceso kontroliavimą, vertinimą (49%), instruktavimą (40%), mokymo(si) aplinkos sukūrimą (40%) funkcijas vertina, kaip „*nemažą įtaką*“ turinčias mokymo(si) kokybei. Pedagogai prie „*nemažą įtaką*“ turinčių funkcijų priskiria motyvacijos skatinimą (51%), pagalbą mokiniams,

konsultavimą (53%), instruktavimą (60%), inovacijų diegimą (53%), refleksijos inicijavimą (49%) ir mokymo(si) aplinkos sukūrimą (47%) (13 lentelė). Taigi, bendru mokinių ir mokytojų vertinimu, mokymo(si) kokybei reikšmingos yra instruktavimo ir mokymo(si) aplinkos sukūrimo funkcijos.

Viena iš profesinio įvaizdžio sudedamųjų dalių yra pedagogo gebėjimai ir įgūdžiai, kurie parodo mokytojo pasirengimą veikti mokymo(si) procese. Pedagogų gebėjimų ir įgūdžių reikšmės mokinių mokymo(si) kokybei vertinimas pateiktas 14 lentelėje.

14 lentelė

Pedagogų gebėjimų ir įgūdžių vertinimų pasiskirstymas (N=187)

Pedagogo gebėjimai ir įgūdžiai	Mokinių vertinimas (N=144)					Mokytojų vertinimas (N=43)				
	Labai didelę įtaką	Nemažą įtaką	Silpną įtaką	Neturi įtakos	Neturiu nuomonės	Labai didelę įtaką	Nemažą įtaką	Silpną įtaką	Neturi įtakos	Neturiu nuomonės
1. Bendravimo įgūdžiai gimtąja ir užsienio kalbomis	48%	43%	6%	1%	1%	35%	49%	14%	2%	0%
2. Bendradarbiavimo įgūdžiai	50%	38%	8%	3%	1%	53%	47%	0%	0%	0%
3. Gebėjimas mokyti(s)	51%	36%	7%	3%	3%	42%	51%	5%	2%	0%
4. Gebėjimas aktyviai veikti besikeičiančiomis sąlygomis	35%	46%	15%	2%	1%	42%	44%	5%	9%	0%
5. Gebėjimas analizuoti savo veiklą ir mokinių pažangą	28%	48%	16%	6%	1%	47%	35%	16%	2%	0%
6. Gebėjimas parengti mokymo(si) medžiagą informacinių, technologijų pagalba	52%	30%	12%	6%	1%	49%	42%	9%	0%	0%
7. Gebėjimas sudominti mokomuoju dalyku	63%	22%	8%	3%	3%	65%	28%	7%	0%	0%
8. Gebėjimas kurti patrauklią mokymo(si) aplinką	40%	35%	17%	4%	3%	47%	42%	12%	0%	0%
9. Gebėjimas ugdyti asmenines mokinių savybes ir puoselėti vertybes	31%	35%	20%	11%	2%	47%	45%	7%	0%	2%
10. Gebėjimas spręsti problemas, dalintis patirtimi	46%	36%	11%	5%	2%	51%	47%	2%	0%	0%
11. Gebėjimas aktyviai dalyvauti visuomeniniame gyvenime	26%	31%	27%	8%	8%	33%	51%	9%	2%	5%
12. Gebėjimas vadovauti	38%	37%	15%	8%	3%	58%	37%	5%	0%	0%

14 lentelės duomenys rodo, kad mokiniai kaip „labai didelę įtaką“ mokymo(si) kokybei turinčius išskiria šiuos gebėjimus ir įgūdžius: bendravimo gimtąja ir užsienio kalbomis (48%), bendradarbiavimo įgūdžiai (50%), gebėjimas mokytis (51%), gebėjimas parengti patrauklią mokymosi medžiagą informacinių, komunikacinių technologijų pagalba (52%), gebėjimas sudominti mokomuoju dalyku (63%), gebėjimas spręsti problemas, dalintis patirtimi (46%). Pedagogai antrina mokinių vertinimui ir prie „labai didelę įtaką“ turinčių prideda gebėjimą veikti besikeičiančiomis sąlygomis (42%), gebėjimą kurti patrauklią mokymosi aplinką (47%),

gebėjimą ugdyti asmenines mokinių savybes ir puoselėti vertybes (47%), gebėjimą vadovauti (58%). Tikėtina, kad mokymo(si) aplinkos kūrimas, gebėjimas ugdyti mokinių asmeninės savybes ir puoselėti vertybes, gebėjimas vadovauti labai reikšmingos pedagogo veikloje, nes tinkamai organizuojamas, valdomas mokymas(is) kuria veiklos efektyvumui ir asmenybių ugdymui, atsiskleidimui palankų psichologinį klimatą. Todėl kokybės siekimas mokymo(si) procese gerėja.

Mokiniai vertindami pedagogų gebėjimų ir įgūdžių įtaką mokymo(si) proceso kokybei, kaip „nemažą įtaką“ turinčius išskiria gebėjimą aktyviai veikti besikeičiančiomis sąlygomis (46%) ir gebėjimą analizuoti savo veiklą ir mokinių pažangą (48%). Tuo tarpu pedagogai, kaip „nemažą įtaką“ darančius nustatė bendravimo įgūdžius gimtąja ir užsienio kalbomis (49%), gebėjimą mokyti(s) (51%), gebėjimą aktyviai veikti besikeičiančiomis sąlygomis (44%), bei gebėjimą aktyviai dalyvauti visuomeniniame gyvenime (51%) (14 lentelė). Taigi, mokiniai ir mokytojai mokymo(si) kokybei reikšmingą laiko gebėjimą aktyviai veikti besikeičiančiomis sąlygomis.

Mokymo(si) procese vyksta mokytojo ir mokinio asmenybių interakcija, dėl to svarbu kokias asmenybės savybes pedagogas pasitelkia siekdamas mokymo(si) kokybės. Tiriamųjų pedagogo asmeninių savybių vertinimas pateiktas 15 lentelėje.

15 lentelė

Pedagogo asmeninių savybių vertinimų pasiskirstymas (N=187)

Pedagogo asmeninės savybės	Mokinių vertinimas (N=144)					Mokytojų vertinimas (N=43)				
	Labai didelę įtaką	Nemažą įtaką	Silpną įtaką	Neturi įtakos	Neturiu nuomonės	Labai didelę įtaką	Nemažą įtaką	Silpną įtaką	Neturi įtakos	Neturiu nuomonės
1. Sąžiningumas	64%	22%	11%	1%	1%	65%	28%	7%	0%	0%
2. Draugiškumas	58%	28%	8%	4%	1%	53%	37%	9%	0%	0%
3. Tolerantiškumas	69%	23%	6%	2%	1%	60%	33%	7%	0%	0%
4. Užuojauta	31%	29%	23%	14%	3%	44%	42%	14%	0%	0%
5. Humoro jausmas	56%	32%	8%	2%	2%	51%	44%	5%	0%	0%
6. Dorovingumas	24%	33%	20%	17%	5%	56%	28%	9%	5%	2%
7. Kūrybiškumas	53%	35%	9%	2%	1%	74%	23%	0%	2%	0%
8. Komunikabilumas	63%	26%	8%	1%	1%	72%	26%	2%	0%	0%
9. Griežtumas	32%	41%	15%	9%	3%	44%	40%	14%	0%	2%
10. Reiklumas	47%	37%	8%	6%	2%	44%	51%	2%	0%	2%
11. Pasitikėjimas savimi	56%	30%	8%	5%	2%	70%	28%	2%	0%	0%
12. Empatija	38%	31%	15%	11%	5%	60%	30%	7%	2%	0%

Tyrimo dalyviai, vertindami pedagogų asmeninių savybių įtaką mokymo(si), kokybei buvo vieningi – didžioji dalis mokinių ir pedagogų kaip „*labai didelę įtaką*“ turinčias savybes išryškino: sąžiningumą (mokiniai 64%, mokytojai 65%), draugiškumas (mokiniai 58%, mokytojai 53%) tolerantiškumą (mokiniai 69%, mokytojai 60%), humoro jausmas (mokiniai 56%, mokytojai 51%), kūrybiškumas (mokiniai 53%, mokytojai 74%) komunikabilumą (mokiniai 63%, mokytojai 72%), pasitikėjimas savimi (mokiniai 56%, mokytojai 70%). Tolerantiškumas, kaip pagarbą mokinių nuostatom ir įsitikinimam, atsiskleidė taip pat prie reikšmingiausių pedagogo profesinio įvaizdžio elementų (9 ir 10 lentelės). Galima teigti, kad pedagogas savo veikloje atsižvelgdamas į skirtingus požiūrius, gerbdamas kitų teises ir laisves, sėkmingai gerins mokymo(si) kokybę.

Pedagogai taip pat prie „*labai didelę įtaką*“ turinčių priskiria užuojautą (44%), griežtumą (44%), ir empatiją (60%), tuo tarpu mokiniai priskiria dar ir reiklumą (47%) (15 lentelė). Taigi, didžioji dalis tyrime pateiktų asmeninių pedagogų savybių, siekiant mokymo(si) kokybės, labai svarbios, nes tyrimo dalyviai jas pažymėjo kaip labai reikšmingomis.

Pedagogai, siekdami kokybiško mokymo, turėtų nuolat vertinti savo veiklą, o gavę rezultatus planuoti savo profesinės kvalifikacijos kėlimą (Lace, 2010). Todėl tiriamųjų prašyta įvertinti, kokią reikšmę mokymo(si) kokybei turi kvalifikacijos kėlimą skatinantys veiksniai.

16 lentelė

Pedagogo kvalifikacijos kėlimą skatinančių veiksnių vertinimų pasiskirstymas (N=187)

Kvalifikacijos kėlimo priežastys	Mokinių vertinimas (N=144)					Mokytojų vertinimas (N=43)				
	Stipriai skatina	Skatina	Mažai skatina	Neskatina	Neturiu nuomonės	Stipriai skatina	Skatina	Mažai skatina	Neskatina	Neturiu nuomonės
1. Asmeninė motyvacija	51%	37%	8%	3%	1%	43%	52%	5%	0%	0%
2. Mokyklos nustatyti kvalifikacijos kėlimo prioritetai	22%	58%	14%	3%	3%	17%	60%	21%	2%	0%
3. Siekimas įgyti kvalifikacinę kategoriją	38%	43%	16%	2%	1%	29%	55%	14%	0%	2%
4. Administracijos skatinimas	17%	42%	32%	5%	4%	10%	52%	31%	7%	0%
5. Konkurencija	35%	34%	24%	3%	3%	21%	50%	24%	2%	2%
6. Siekimas geresnių mokymo(si) rezultatų	38%	40%	14%	7%	2%	31%	52%	12%	2%	2%
7. Siekimas profesinio bendradarbiavimo	29%	41%	23%	1%	5%	26%	60%	12%	0%	2%
8. Karjeros siekimas	57%	33%	7%	1%	3%	42%	38%	17%	2%	0%
9. Didesnio atlygio siekimas	56%	33%	6%	3%	2%	36%	48%	17%	0%	0%

Kvalifikaciją R. Laužackas (2005) įvardija, tam tikrų mokėjimų, sugebėjimų, įgūdžių, vertybinių nuostatų ir praktinio patyrimo visumą, užtikrinančią žmogaus profesinį aktyvumą ir meistriškumą. Mokinių vertinimu, pedagogų kvalifikacijos kėlimą mokymo(si) kokybės kontekste, „*stipriai skatina*“ asmeninė motyvacija (51%), karjeros siekimas (57%), didesnio atlygio siekimas (56%). Mokytojai pažymėjo kaip „*stipriai skatina*“ tik karjeros siekimo (42%) veiksnį. Galima teigti, kad pedagogas siekia karjeros, nes viliasi didesnio darbo rezultatų įvertinimo. Darbo rezultatų įvertinimo reikšmė taip pat atsiskleidė pedagogų profesinio įvaizdžio elementų apibūdinimuose (9 lentelė). Pedagogų suvokimu atlygis už darbą turi atitikti darbo krūvį, išsilavinimą ir kategorijas, nes tai garantuoja materialinį saugumą. Visapusiškai saugus ir tinkamai įvertintas pedagogas, tikėtina efektyviau veiks mokymo(si) procese. Šiuo atveju mokiniai pritaria mokytojam, dėl labai reikšmingo mokymo(si) kokybei elemento pedagogų karjeros siekimo.

Tyrimo duomenys 16 lentelėje atskleidžia, kad pedagogo kvalifikacijos kėlimą „*skatina*“ mokinių vertinimu šie veiksniai: mokyklos nustatyti kvalifikacijos kėlimo prioritetai (58%), siekimas įgyti kvalifikacinę kategoriją (43%), administracijos skatinimas (42%), siekimas geresnių mokymo(si) rezultatų (40%) ir siekimas profesinio bendradarbiavimo (41%). Tuo tarpu pedagogai, kaip „*skatina*“ išskiria asmeninė motyvacija (52%), mokyklos nustatyti kvalifikacijos kėlimo prioritetai (60%), siekimas įgyti kvalifikacinę kategoriją (55%), administracijos skatinimas (52%), konkurencija (50%), siekimas geresnių mokymo(si) rezultatų (52%), siekimas profesinio bendradarbiavimo (60%), didesnio atlygio siekimas (48%) veiksnius. Taigi, mokytojai ir mokiniai mokymo(si) kokybės kontekste, kaip pedagogo kvalifikacijos kėlimą skatinančius reikšmingus veiksnius išskiria mokyklos nustatyti kvalifikacijos kėlimo prioritetus, siekimą įgyti kvalifikacinę kategoriją, administracijos skatinimą, siekimą geresnių mokymo(si) rezultatų ir profesinio bendradarbiavimo.

Pedagogo vertybinių nuostatų – pedagogo profesinio įvaizdžio elemento – reikšmė tiriamiesiems pateikta 17 lentelėje.

Pedagogo vertybinių nuostatų vertinimo pasiskirstymas (N=187)

Pedagogo vertybinės nuostatos	Mokinių vertinimas (N=144)					Mokytojų vertinimas (N=43)				
	Labai veikia	Veikia	Silpnai veikia	Neveikia	Neturiu nuomonės	Labai veikia	Veikia	Silpnai veikia	Neveikia	Neturiu nuomonės
1. Šeima	19%	35%	22%	18%	6%	33%	51%	16%	0%	0%
2. Sveikata	22%	30%	25%	19%	4%	44%	40%	14%	2%	0%
3. Darbas	28%	42%	15%	10%	5%	44%	51%	2%	2%	0%
4. Kultūra	26%	38%	15%	17%	4%	35%	53%	7%	2%	2%
5. Laisvė	24%	32%	21%	16%	7%	23%	56%	14%	5%	2%
6. Draugystė	26%	39%	14%	15%	6%	14%	74%	5%	5%	2%
7. Patogus gyvenimas	17%	27%	27%	20%	10%	21%	47%	21%	9%	2%
8. Mokslas	48%	34%	7%	8%	4%	40%	37%	16%	7%	0%
9. Malonumai	13%	29%	27%	22%	8%	16%	37%	28%	9%	9%
10. Savigarba	35%	42%	11%	5%	7%	60%	28%	7%	2%	2%

Tyrimo duomenų analizė atskleidė, kad mokymo(si) kokybei profesinio įvaizdžio kontekste mokinių vertinimu „*labai veikia*“ ši pedagogo vertybinė nuostata – mokslas (48%), pedagogai išskiria sveikatą (44%), mokslą (40%) ir savigarbą (60%). Taigi, kaip labai reikšmingą mokymo(si) kokybei pedagogo vertybinę nuostatą tiriamieji išskiria mokslą. Šiuo atveju mokslas atsiskleidžia ne tik kaip ankstesnių kartų palikimas, bet taip pat, kaip ir tobulėjimo, ateities keitimo galimybė. Įtaka ateities kartoms mokytojų ir mokinių suvokimu detalizuojama per žmogaus paruošimą gyvenimui, ateities kartos ugdymą, auklėjimą, vaikų požiūrio formavimą į įvairias situacijas. Tikėtina, kad pedagogai pasitelkdami mokslą, kaip įrankį tobulinti veiklą, mokymo(si) procese pasieks geresnių rezultatų.

Iš 17 lentelės pateiktų duomenų matyti, kad pagal mokinių vertinimus mokymo(si) kokybę „*veikia*“ šios pedagogo vertybinės orientacijos: darbas (42%) ir savigarba (42%). Mokytojai išskiria: šeimos (51%), darbo (51%), kultūros (53%), laisvės (56%), draugystės (74%) ir patogaus gyvenimo (47%) vertybines nuostatas. Taigi, bendru mokinių ir mokytojų vertinimu, kaip reikšminga išskiriama darbo vertybinė nuostata.

Viena iš profesinio įvaizdžio sudedamųjų dalių yra vizualinės charakteristikos. Išorės vaizdo reikšmė tiriamiesiems mokymo(si) kokybės kontekste pateikta 18 lentelėje.

Pedagogo vizualinių charakteristikų vertinimo pasiskirstymas (N=187)

Pedagogo vizualinės charakteristikos	Mokinių vertinimas (N=144)					Mokytojų vertinimas (N=43)				
	Labai svarbios	Svarbios	Ne itin svarbios	Nesvarbios	Neturiu nuomonės	Labai svarbios	Svarbios	Ne itin svarbios	Nesvarbios	Neturiu nuomonės
1. Apranga	13%	20%	33%	31%	4%	14%	63%	19%	5%	0%
2. Aksesuarai/atributai	6%	8%	43%	41%	3%	7%	33%	47%	9%	5%
3. Šukuosena	9%	14%	37%	38%	2%	5%	37%	33%	21%	5%
4. Kosmetika	7%	10%	36%	44%	2%	5%	21%	40%	28%	7%
5. Fiziniai defektai	11%	17%	34%	32%	5%	7%	33%	23%	23%	14%
6. Laikysena	13%	29%	25%	29%	2%	19%	47%	9%	16%	9%
7. Kalbos maniera ir taisyklingumas	38%	40%	12%	7%	3%	44%	49%	0%	7%	0%
8. Amžius	13%	22%	36%	28%	1%	7%	35%	21%	28%	9%
9. Lytis	9%	10%	29%	48%	3%	2%	23%	26%	44%	5%
10. Išsilavinimas	56%	27%	6%	8%	3%	47%	30%	7%	14%	2%

Tyrime dalyvavę mokiniai pedagogo vizualinę charakteristiką – pedagogo išsilavinimas (56%) įvardija, kaip „*labai svarbios*“ mokymo(si) kokybei, o „*svarbios*“ yra kalbos maniera ir taisyklingumas (40%). Pedagogai „*labai svarbiomis*“ laiko tik išsilavinimą (47%), bet prie „*svarbios*“ mokymo(si) kokybei priskiria kalbos manierą ir taisyklingumą (44%), aprangos (63%) ir laikysenos (47%) vizualines charakteristikas. Atsižvelgiant į vidinį savęs vaizdą bei pasirinktą socialinį vaidmenį atitinkamai yra transliuojamas ir įvaizdis išorinei aplinkai pasirenkami konkretūs elgesio modeliai, aprangos stilistika, savęs ir profesinio ugdymo principai (Adamonienė, 2001). Taigi, šiuo atveju mokiniai ir mokytojai sutaria, kad pedagogo vizualinė charakteristika išsilavinimas yra labai reikšminga mokymo(si) kokybei, o reikšminga yra kalbos maniera ir taisyklingumas. Taigi, išsilavinimas profesinio įvaizdžio kontekste vertinamas kaip labai reikšmingas, nes, atskleidžia pedagogo specialiuosius gebėjimus mokymo(si) procese.

Apibendrinant kokybinio tyrimo išvalgas ir kiekybinio tyrimo rezultatus pedagogų profesinio įvaizdžio kokybiško mokymo(si) kontekste reikšmę galima apibūdinti kaip labai sudėtingą ir įvairius elementus apimančią struktūrą. Pedagogų profesinio įvaizdžio įtakos kontekste mokinių mokymo(si) proceso organizavimui tiriamieji didžiausia reikšmę teikia mokytojo ir mokinio dialogui. Tyrimo duomenų analizė atskleidė, kad mokinių ir pedagogų vertinimu dalyko mokymo, ir mokymo proceso organizavimo funkcijos, mokymo(si) kokybei

yra labai reikšmingos. Tiriamieji, kaip labai reikšmingus mokymo(si) kokybei pedagogų gebėjimus ir įgūdžius išskiria šiuos: bendradarbiavimo, gebėjimas parengti patrauklią mokymo(si) medžiagą, informacinių, komunikacinių technologijų pagalba, gebėjimas sudominti mokomuoju dalyku, gebėjimas kurti patrauklią mokymo(si) aplinką, gebėjimas spręsti problemas, dalintis patirtimi. Tyrimo dalyviai, vertindami pedagogų asmeninių savybių įtaką mokymo(si), kokybei buvo vieningi – didžioji dalis mokinių ir pedagogų kaip labai reikšmingomis laiko šias savybes: sąžiningumą, draugiškumą, tolerantiškumą, humoro jausmą, kūrybiškumą, komunikabilumą, pasitikėjimą savimi. Tiriamųjų išskirtas, tik vienas pedagogų kvalifikacijos kėlimą labai reikšmingas veiksnys mokymo(si) kokybės kontekste – karjeros siekimas. Kaip labai reikšmingą mokymo(si) kokybei pedagogo vertybinę nuostatą tiriamieji išskiria mokslą. Kaip galima spręsti iš tyrimo dalyvių vertinimo, labai reikšminga mokymo(si) kokybei pedagogo vizualinė charakteristika yra išsilavinimas. Galima teigti, kad pedagogams, kuriems pavyksta į mokymo(si) procesą integruoti tyrime išryškintus reikšmingus pedagogų profesinio įvaizdžio struktūros elementus, būdingas sistemingas, nuoseklus kokybės siekimas.

IŠVADOS

1. Išvados, grindžiamos mokslinės literatūros analize:

- 1.1. Mokymo kokybės kontekste svarbiausi jame dalyvaujantys žmonės – paslaugos teikėjai (mokytojai) ir gavėjai (mokiniai). Jų tarpusavio komunikavimas ir bendradarbiavimas sukuria paslaugą – kokybišką mokymą(si).
- 1.2. Dažniausiai literatūroje pateikiami pedagogų profesinio įvaizdžio formavimąsi įtakojantys veiksniai: reikalavimai, standartai, kaita, kvalifikacijos tobulinimas, asmeninės savybės, patiriamas stresas ir nesėkmės darbe, visuomenės stereotipai. Pedagogų įvaizdis turėtų būti nepriekaištingas, jį daro esminį poveikį, atskleidžia požiūrį į mokinį ir dėstomą dalyką. Galima teigti, kad mokytojo profesinis įvaizdis – tai paslėptas mokymo(si) proceso turinys. Pedagogas siekdamas kokybiško mokymosi proceso taiko organizavimo, vadovavimo ir valdymo funkcijas pagal savo individualias savybes, vertybines nuostatas, motyvaciją, profesines kompetencijas.
- 1.3. Teorinės įžvalgos leidžia teigti, kad pedagogų profesinio įvaizdžio reikšmės mokymo(si) kokybei problema reikalauja gilesnės analizės.

2. Išvados, grindžiamos tyrimo rezultatų pagrindu:

- 2.1. Pedagogų profesijos reikšmingumas suprantamas kaip nuolatinis mokymasis ir bendravimas. Mokiniai reikšmingumo apibūdinimui taip pat priskiria kantrumą. Mokytojai išskiria pokyčių svarbą - kaitą, kaip pedagogų profesijos reikšmingumą. Kaita detalizuojama kaip amžiaus faktorius ir pedagogų reakcija į kaitą pedagogų.
- 2.2. Mokytojų tiek ir mokinių teigimu, reikšmingiausi pedagogų profesinio įvaizdžio struktūros elementai yra: kompetencijos, vizualinės charakteristikos ir aplinkos poveikis. Pedagogai, kaip reikšmingą profesinio įvaizdžio struktūros elementą išskiria kultūrą.
- 2.3. Mokymo(si) kokybės kontekste išskirti reikšmingiausi pedagogų profesinio įvaizdžio elementai: asmeninės savybės ir profesinis pasirengimas. Pedagogų teigimu materialinis darbo rezultatų įvertinimas taip pat labai reikšmingas profesinio įvaizdžio elementas mokinių mokymo(si) kokybei. O mokiniai labiau reikšmingais jų mokymo(si) kokybei laiko humoro ir empatijos elementus.
- 2.4. Pedagogams, kuriems pavyksta į mokymo(si) procesą integruoti mokinio ir mokytojo dialogą, dalyko mokymą, mokymo proceso organizavimą, bendradarbiavimą, patrauklios mokymo(si) medžiagos parengimą informacinių komunikacinių technologijų pagalba, sudominimą mokomuoju dalyku, kūrimą patrauklios mokymo(si) aplinkos, problemų sprendimą, dalijimąsi patirtimi, sąžiningumą, draugiškumą, tolerantiškumą,

humoro jausmą, kūrybiškumą, komunikabilumą, pasitikėjimą savimi, karjeros siekimą, mokslą, išsilavinimą, būdingas sistemingas, nuoseklus kokybės siekimas.

3. Tyrimo rezultatų analizė leidžia konstatuoti, kad magistro darbe formuojama hipotezė, teigianti, jog pedagogų profesinio įvaizdžio elementai yra reikšmingi mokymo(si) kokybei: kuo pedagogo profesinio įvaizdžio elementų reikšmė mokymo(si) kokybei didesnė mokinių ir pedagogų vertinimu, tuo mokymas(is) kokybiškesnis, pasitvirtino.

REKOMENDACIJOS

Siekiant mokinių mokymo(si) kokybės pedagogų profesinio įvaizdžio kontekste siūloma:

1. Sukurti aiškią ir tikslingą pedagogo profesinio įvaizdžio struktūrą, kurioje atsispindėtų pedagogo veikloje būtini įvaizdžio elementai. Esant pagrįstai struktūrai ir atsižvelgiant į svarbiausius jos elementus, būtų galima efektyvinti pedagogų veiklą mokykloje.
2. Mokymo(si) procese plėtoti pedagogų ir mokinių abipusio bendravimo, bendradarbiavimo, supratimo ir pagarbos svarbą, integruojant pedagogo profesinio įvaizdžio reikšmingus elementus.
3. Pedagogams vengti nuolatinio nepasitenkinimo (valdžia, nepakankamu atlygiu už darbą), neigiamų nuostatų į mokinį ir mokymą(si), akcentavimo mokymo procese.

LITERATŪRA

1. Adamonienė, R. (2002). Profesijos pedagogo saviugdosa motyvacija. *Pedagogika*, 59, p. 117–124.
2. Aramavičiūtė V., Martišauskienė E. (2009). Vertybės: švietimo strategijos ir realybė. *Pedagogika*, 95, p. 28–35.
3. Arends R. I. (1998). *Mokomės mokyti*. Vilnius: Margi raštai.
4. Bandura, A. (1997). *Self-efficacy: the exercise of control*. New York: Freeman.
5. Barkauskaitė M., Bruzgelevičienė R. (2004). *Švietimo įstaigos vertinimo nuostatos*. Ikimokyklinio ugdymo mokyklos vidaus audito metodikos projektas. Vilnius: ŠAC.
6. Barnett R., Griffin A. (1997). *The end of knowledge in higher education*: Cassell.
7. Baršauskienė V., Janulevičiūtė B. (1999). *Žmogiškieji santykiai*. Kaunas: Technologija.
8. Bilbokaitė I. (2010). Pedagogų įvaizdis: asociacijų aspektai mokinių vertinimu. *Jaunųjų mokslininkų darbai*, 1 (26), p. 70–76.
9. Bilbokaitė I., Bilbokaitė R. (2010). Mokytojų reputacija moksleivių (merginų) vertinimu: diagnostinio tyrimo rezultatai. *Jaunųjų mokslininkų darbai*, 4 (29), p. 15–21.
10. Bilbokaitė I., Bilbokaitė R. (2009). Pedagogų įvaizdis žiniasklaidoje: faktai be simbolių. *Jaunųjų mokslininkų darbai*, 2 (23), p. 91–97.
11. Bitinas B. (2000). *Ugdymo filosofija*. Vilnius: Enciklopedija.
12. Bogue E. G., Hall K. B. (2003). *Quality and Accountability in higher education: Improving policy, enhancing Performance*. Westport, Connecticut London.
13. Bubelienė D., Merkys G. (2010). Bandyamas išvelgti pedagogų profesinį stresą kompleksiskai: empirinio tyrimo duomenys. *Mokytojų ugdymas*, 14 (1), p. 88–92.
14. Bulotaitė L., Lepsškieienė V. (2006). Mokytojų stresas ir jo įveikos strategijos. [Žiūrėta 2014-10-01]. Prieiga per internetą: <<http://www.biblioteka.vpu.lt/pedagogika/PDF/2006/84/bl48-52.pdf>>
15. Butkevičienė E., Rutkauskienė D., Daukilas S., Gudonienė D., Mušankovienė V. R. (2008). E. Mokymosi ypatybių švietimo sektoriuje studija. [Žiūrėta 2013-11-10]. Prieiga per internetą: [http://www.lvu.lt/cms/files/liedm/resources/3010 E. mokymosi ypatybiu svietimo sektoriuose studija.pdf](http://www.lvu.lt/cms/files/liedm/resources/3010_E._mokymosi_ypatybiu_svietimo_sektoriuose_studija.pdf).
16. Butkienė G., Kepalaitė, A. (1996). *Mokymasis ir asmenybės brendimas*. Vilnius: Margi raštai.

17. Būdienė V. (2009). Švietimo kaita ir krizė. [Žiūrėta 2014-09-20]. Prieiga per internetą: www.smm.lt/strategija.
18. Čeikauskienė M.(1997). *Reklama ir firmos įvaizdis*. Vilnius: Lietuvos informacijos institutas.
19. Čereška B. (2004). *Reklama. Teorija ir praktika*. Vilnius: Homo liber.
20. Čiužas R.(2007). Mokytojo ir mokinio vaidmenų kaita edukacinės paradigmos virsmo sąlygomis. *Pedagogika*, 13 (84). P. 64–70.
21. Dalin P., Rolff H. G., Kleekamp B. (1999). *Mokyklos kultūros kaita*. Vilnius: Tyto alba.
22. Dobranskienė, R. 2004). Mokyklos bendruomenės vadyba. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.
23. Drūteikienė G., Mackelo O. (2010). Dėstytojo įvaizdis ir jo įtaka studijų kokybei suvokti. *Informacijos mokslai*, 52, p. 68-83.
24. Drūteikienė G. (2007). *Organizacijos įvaizdžio valdymas*. Vilnius: VU leidyklos spaustuvė.
25. Dumčienė A., Bajoriūnas Z. (2006). Ugdymo pagrindai. Kaunas: KKA leidykla
26. Duoblienė L. (2009). *Ugdymo turinio formavimo politika: socialinė reprodukcija ir jos įveika*: Lietuvos švietimo politikos transformacijos. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
27. Fullan M. (1998). Pokyčių jėgos. Vilnius: Tyto alba
28. Gage N. I., Berliner D. C. (1994). *Pedagoginė psichologija*. Vilnius: Alma littera.
29. Galkienė A. (2011). Šiuolaikinio mokytojo vaizdinys: mokinių požiūris. *Pedagogika*, 101, p. 82–90.
30. Gedminienė D., Gumuliauskienė A. (2008). Ugdymo kokybės vertinimas Bendrojo lavinimo mokykloje: mokytojų ir mokinių požiūris. *Pedagogika*, 21, p. 75–87.
31. Gudynas P., Uginčienė E. (2005). UNESCO „Švietimo visiems“ ugdymo kokybės gerinimo politikos aktualumas Lietuvoje: Švietimo politikos gerinimo gairės. *Acta Paedagogica Vilnensia*, 16, p. 127–136.
32. Gusčinskienė J. (2008). *Organizacijų sociologija*. Kaunas: Technologija.
33. Gudžinskienė V. (2008). Mokymo ir mokymosi sampratų analizė. *Pedagogika*, 90, p. 49-56.
34. Harvey, L. 1995. Editorial. Quality in Higher Education. 1 (1), p. 5–12.
35. Indrašienė V. (2001). Kritisnį mąstymą skatinantys metodai ir matematika. *Pedagogika*, 48, p. 116–124.
36. Jankevičius S. (2008). Ugdymo sąvokų vartojimas švietimo reformos dokumentuose. *Pedagogika*, 92, p. 56-61.
37. Jovaiša L. (2001). *Edukologijos pradmenys*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
38. Jucevičienė P., Liepaitė D. (2000). Kompetencijos sampratos erdvė. *Socialiniai mokslai*, 1(22), p. 44–50.

39. Jucevičienė, P., Bankauskienė, N., Simonaitienė, B., Šiaučiukėnienė, L. (2005). *Mokytojų didaktinės kompetencijos atitiktis šiuolaikiniams švietimo reikalavimams*: Tyrimo ataskaita. [Žiūrėta 2014-09-20]. Prieiga per internetą: http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/tyrimai/MOKYTOJU_DIDAKT_KOMPETENCIJO_S_ATITIKTIS_%20SIUOLAIK_REIKALAV.pdf.
40. Jucevičius R., Jucevičienė P., Janiūnaitė B., Cibulskas G. (2003). *Mokyklos strategija*. Kaunas: ZVI.
41. Juškienė V. (2005). *Mokytojo socialini statusas visuomenėje (Kazlų Rūdos savivaldybės situacija)*. Magistro baigiamasis darbas. Šiauliai: ŠU.
42. Kaffemanienė, I., Šadbaraitė, Ž. (2005). Specialiojo pedagogo profesinės motyvacijos veiksniai. *Specialusis ugdymas*, 2(13), p. 139–149.
43. Kavaliauskienė G., Anusienė L. (2008). Mokymo (si) kokybė aukštojoje mokykloje. *Santalka*, 2, p. 124-131.
44. Kjaergaard E., Martinėnienė R. (1999). *Neprarastas pavasaris*. Vilnius: Danielius.
45. Kremer L., Hofman J. E. A. (1979), Three-Dimensional Typology of Teacher Personality. *Journal of Educational Research*, September / October Vol. 73, Issue 1.
46. Kontautienė R. (2002). Pedagogų pasitenkinimo darbu motyvuojančių ir higienos veiksnių raiška. *Tiltai: humanitariniai ir socialiniai mokslai*, 1, p. 23-27.
47. Kvedaravičius J. (2008). Vadybos sampratos plėtra ir praktinė reikšmė. *Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai*, 46, p. 61–68.
48. Lace I. (2010). Pedagoginio profilio studentų savianalizės svarba asmeniniam profesiniam tobulėjimui. *Mokytojų ugdymas*, 14(1), p. 77–86.
49. Laužackas R. (2005). *Profesinio rengimo metodologija*. Kaunas: VDU leidykla.
50. Longworth N. (2007). *Mokymosi visą gyvenimą praktika Švietimo kaita XXI amžiuje*. Vilnius: Kronta.
51. Lukauskienė D., Gvildienė A. (2012). Mokytojo socialinio portreto bruožai profesinio įvaizdžio kontekste. *Studijos šiuolaikinėje visuomenėje*, 3 (1), p. 152–161.
52. Matulionis A. V. (2002). *Sociologija*. Vilnius: Homo Liber.
53. McGinn N., Welsch T. (1999). Decentralization of education: why, when, what and how? Paris: UNESCO.
54. Merkys G. (2006). XXI a. iššūkiai Lietuvos mokytojui. Esė. *Mokytojų ugdymas*, 6, p. 10–28.
55. Mėlinauskaitė I. (2009). *Mokytojų vadybinių kompetencijų tobulinimo svarba*. Magistro baigiamasis darbas. Vilnius: VPU. [Žiūrėta 2014-09-20]. Prieiga per internetą:

- <http://vddb.laba.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:E.02~2009~D_20090226_140038-04518/DS.005.0.01.ETD>
56. *Mokytojo profesijos kompetencijos aprašas*. (2007). Vilnius.
 57. Paterson K. (2002). *Pasiruošk... Dėmesio... mokyk!* kaip per penkias minutes sužadinti norą mokytis. Vilnius.
 58. Petty G. (2008). *Irodymais pagrįstas mokymas: praktinis vadovas*. Vilnius: Tyto alba.
 59. Pranskevičienė D. (2011). Profesijos statuso kaita renkantis mokytojo profesiją. Magistro darbas. Kaunas. [Žiūrėta 2014-09-20]. Prieiga per internetą: http://vddb.laba.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:E.02~2011~D_20110419_143627-02822/DS.005.0.01.ETD.
 60. Pudanaitė, J. (2007). Subjektų (mokytojo ir mokinio) sąveikos komunikacija. (Red. Kol.). *Proaktyvus mokymas: mokomoji medžiaga*. (p. 281–306). Vilnius : Versus aureus.
 61. Rajeckas V. (2004). *Pedagogikos pagrindai*. Vilnius: VPU.
 62. Raftery T.(2007). School-management - the teachers's side. *Journal of Education*, 7/13, p. 51-52.
 63. Rupšienė L. (2000). *Nenoras mokytis - socialinis pedagoginis reiškiny*s. Klaipėda: Klaipėdos universitetas.
 64. Ruzgienė A., Petružienė, S. (2005). *Vaikas ir aplinka: Monografija*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.
 65. Sadeckienė D. (2006). Mokytojų požiūris į pedagogo kompetenciją. *Jaunasis mokslininkas*. [Žiūrėta 2014-09-20]. Prieiga per internetą: <http://www.asu.lt/jaunasis_mokslininkas/smk_2006/pedagogika/Sadeckiene%20Dalia.pdf>.
 66. Sallis E. (2002). *Total Quality Management in Education*. Third edition. London: Kogan Page.
 67. Skarbaliene A., Rupšienė L. (2013). The need for students of pedagogy programmes to develop leadership competencies and its realization in Lithuanian higher education. *Tiltai*. 3(64), p. 221-230.
 68. Smilgienė J., Masiliauskienė E. (2011). Ikimokyklinio ugdymo pedagogų įvaizdis. *Jaunųjų mokslininkų darbai*, 3 (32), p. 62–69.
 69. Spencer L. M., Spencer S. M. (2005). *Competence at work*. [Žiūrėta 2014-11-10]. Prieiga per internetą: www.hr-portal.ru/pages/book/competition.php.
 70. Šalkauskis S. (1991). *Rinktiniai raštai*. Kaunas: Šviesa.
 71. Šiaučiukėnienė L., Visockienė O., Talijūnienė P. (2006). *Šiuolaikinės didaktikos pagrindai*. Kaunas: Technologija.

72. Targamadžė V. (2010). Ugdymo ir ugdymosi paradigma bendrojo lavinimo mokykloje: realija ar vizija? *Pedagogika*, 24, p. 60-77.
73. Trakšelys K. (2008). Mokytojų požiūris į profesinius reikalavimus. *Pedagogika*, 92, p. 7–13.
74. Trakšelys K., Martišauskienė (2013). Pedagogo profesionalizacijos aspektai modernioje visuomenėje. *Tiltai*, 2, p. 145-161.
75. Valiuškevičiūtė A., Mikutavičienė I. (2006). *Švietimo organizacijų kokybės vadyba*. Kaunas: VDU Studijų kokybės centras.
76. Vasiliauskas R. (2010). Mokytojo profesinės koncepcijos refleksija magistrantūros studijose: vertybinių orientacijų įžvalgos. *Pedagogika*, 98, p. 9–17.
77. Želvys R. (2003). *Švietimo organizacijų vadyba*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
78. Želvys R. (2001). *Švietimo vadybos pagrindai. Mokomoji priemonė*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla. Vilnius.
79. Žukovskaja N. (2007). *Mokytojo įvaizdžio ir stereotipo formavimas žiniasklaidoje*. Magistro baigiamasis darbas. Vilnius: VPU.
80. Мещанинов, А. (2001). *Образ компании*. Москва: Новости.
81. Почепцов Г.Г. (2009). *Имиджелогия*. Киев: Вакнер.

Priedai

Šiaulių universiteto Edukologijos fakulteto II kurso magistrantė Alina Grigaitė atlieka Pedagogų profesinio įvaizdžio įtakos mokymo(si) kokybei bendrojo lavinimo mokykloje tyrimą, todėl prašo Jus užpildyti šią anketą. Tyrimo konfidencialumas garantuojamas, Jūsų atsakymai bus apibendrinti magistro darbe.

Pedagogas yra tarpininkas tarp mokslo institucijos ir moksleivių, jis atlieka esminį vaidmenį teikiant mokymo paslaugas. Nuo mokytojo veiklos, asmenybės ypatumų, vertybinių orientacijų, aplinkos, kurią jis sukuria, perteikdamas žinias, priklauso tiek pačių žinių priėmimo kokybė, tiek mokymo proceso subjektų santykiai. Užpildę šia anketa padėsite išsiaiškinti, kokie profesinio įvaizdžio struktūros elementai turi didžiausios įtakos mokymo(si) kokybei.

Pasirinktą atsakymo variantą pažymėkite X.

1. Jūsų lytis:

Moteris Vyras

2. Jūsų amžius (įrašykite): _____

3. Jūsų kvalifikacija:

Mokytojas Vyr. Mokytojas Mokytojas metodininkas Mokytojas ekspertas

4. Jūsų darbo stažas:

6-10 m. 11-15 m. 16-20 m. daugiau nei 20

5. Mokyklos, kurioje dirbate, tipas (įrašykite): _____

6. Jūsų materialinė padėtis:

„gyvenu pasiturinčiai“; „gyvenu pasiturinčiai, be prabangos“;
 „kasdieninėm reikmėm užtenka“; „gyvenu nuo algos iki algos“.

7. Jūsų nuomone, kuo pedagogo profesija unikali kitų profesijų atžvilgiu? (Įrašykite):

8. Jūsų nuomone, kas yra „pedagogo profesinis įvaizdis“? (Įrašykite):

9. Jūsų nuomone, koks turėtų būti pedagogo profesinis įvaizdis, kad mokymo(si) procesas būtų kokybiškas? (Įrašykite):

10. Įvertinkite, kokios įtakos turi pedagogo profesinis įvaizdis mokymo(si) proceso organizavimui (kiekvienoje eilutėje Jums tinkamiausią įvertinimą pažymėkite X):

Mokymosi proceso elementai	Labai didelę įtaką	Nemažą įtaką	Silpną įtaką	Neturi įtakos	Neturiu nuomonės
1. Mokymo(si) tikslams ir uždaviniams					
2. Mokymo(si) metodams					
3. Mokymo(si) proceso diferencijavimui ir individualizavimui					
4. Mokinių motyvavimui					
5. Kontrolei					
6. Mikroklimato sukūrimui					
7. Problemų sprendimui					
8. Skatinimui savarankiškai mokytis					
9. Kūrybingumo skatinimui					
10. Mokytojo ir mokinio dialogui (bendradarbiavimui)					

11. Įvertinkite, kokią įtaką turi socialiniai-psichologiniai veiksniai pedagogo veikloje (kiekvienoje eilutėje Jums tinkamiausią įvertinimą pažymėkite X):

Socialiniai – psichologiniai veiksniai	Labai didelę įtaką	Nemažą įtaką	Silpną įtaką	Neturi įtakos	Neturiu nuomonės
1. Globalizacija (sparti kaita)					
2. Mokinių skaičiaus mažėjimas					
3. Pedagogo veiklą reglamentuojantys dokumentai					
4. Mažas atlygis					
5. Darbo krūvis					
6. Neigiami stereotipai apie pedagogų profesiją					
7. Darbe patiriamos nesėkmės					
8. Mokinių motyvacijos stoka					
9. Mokyklos vadovų ir tėvų spaudimas					

12. Įvertinkite, kokios įtakos mokymo(si) kokybei turi pedagogo atliekamos funkcijos (vaidmenys) (kiekvienoje eilutėje Jums tinkamiausią įvertinimą pažymėkite X):

Pedagogo funkcijos	Labai didelę įtaką	Nemažą įtaką	Silpną įtaką	Neturi įtakos	Neturiu nuomonės
1. Motyvacijos skatinimas					
2. Vadovavimas mokymo(si) procesui					
3. Pagalba mokiniams, konsultavimas					
4. Mokymo(si) proceso kontroliavimas, vertinimas					
5. Instruktavimas					
6. Dalyko mokymas					
7. Inovacijų diegimas					
8. Refleksijos inicijavimas					
9. Mokymosi aplinkos kūrimas					
10. Mokymo proceso organizavimas					

13. Įvertinkite, kokios įtakos mokymo(si) kokybei turi pedagogo gebėjimai ir įgūdžiai (kiekvienoje eilutėje Jums tinkamiausią įvertinimą pažymėkite X):

Pedagogų gebėjimai ir įgūdžiai	Labai didelę įtaką	Nemažą įtaką	Silpną įtaką	Neturi įtakos	Neturiu nuomonės
1. Bendravimo įgūdžiai, ne tik gimtąja kalba bet ir užsienio kalbomis					
2. Bendradarbiavimo įgūdžiai					
3. Gebėjimas mokyti(s) (atsirinkti informaciją, ją apdoroti, analizuoti, sisteminti)					
4. Gebėjimas aktyviai veikti besikeičiančiomis sąlygomis, inicijuoti inovacijas					
5. Gebėjimas analizuoti savo profesinę veiklą bei mokinių pažangą, elgesį.					
6. Gebėjimas parengti patrauklią mokymo(si) medžiagą, naudojant informacines, komunikacines technologijas					
7. Gebėjimas sudominti mokinius mokomuoju dalyku					
8. Gebėjimas kurti patrauklią mokymo(si) aplinką					
9. Gebėjimas ugdyti asmenines mokinių savybes ir puoselėti dvasines vertybes					
10. Gebėjimas spręsti problemas, dalintis patirtimi					
11. Gebėjimas aktyviai dalyvauti visuomeniniame gyvenime					
12. Gebėjimas vadovauti					

14. Įvertinkite, kokios įtakos mokymo(si) kokybei turi pedagogo asmeninės savybės (kiekvienoje eilutėje Jums tinkamiausią įvertinimą pažymėkite X):

Pedagogų asmeninės savybės	Labai didelę įtaką	Nemažą įtaką	Silpną įtaką	Neturi įtakos	Neturiu nuomonės
1. Sąžiningumas					
2. Draugiškumas					
3. Tolerantiškumas					
4. Užuojauta					
5. Humoro jausmas					
6. Dorovingumas					
7. Kūrybiškumas					
8. Komunikabilumas					
9. Griežtumas					
10. Reiklumas					
11. Pasitikėjimas savimi					
12. Empatija (įsijautimas į kito padėtį, emocinę būseną).					

15. Ar keliate savo kvalifikaciją?

TAIP

NE

16. Įvertinkite, kas skatina kelti kvalifikaciją (atsakykite, jeigu į aukščiau esantį klausimą atsakėte teigiamai) (kiekvienoje eilutėje Jums tinkamiausią įvertinimą pažymėkite X):

Kvalifikacijos kėlimo priežastys	Stipriai skatina	Skatina	Mažai skatina	Neskatina	Neturiu nuomonės
1. Asmeninė motyvacija					
2. Mokyklos numatyti kvalifikacijos kėlimo prioritetai					
3. Siekimas įgyti kvalifikacinę kategoriją					
4. Administracijos skatinimas					
5. Konkurencija					
6. Siekimas geresnių mokymo(si) rezultatų					
7. Siekimas profesinio bendradarbiavimo					
8. Karjeros siekimas					
9. Didesnio atlygio siekimas.					

17. Įvertinkite, kaip pedagogo vertybinės nuostatos veikia mokymo(si) procesą (kiekvienoje eilutėje Jums tinkamiausią įvertinimą pažymėkite X):

Pedagogų vertybinės nuostatos	Labai veikia	Veikia	Silpnai veikia	Neveikia	Neturiu nuomonės
1. Šeima					
2. Sveikata					
3. Darbas					
4. Kultūra					
5. Laisvė					
6. Draugystė					
7. Patogus gyvenimas					
8. Mokslas					
9. Malonumai					
10. Savigarba					

18. Įvertinkite, ar mokymo(si) procese svarbios pedagogo vizualinės charakteristikos (kiekvienoje eilutėje Jums tinkamiausią įvertinimą pažymėkite X):

Pedagogų vizualiniai charakteristikos	Labai svarbios	Svarbios	Ne itin svarbios	Nesvarbios	Neturiu nuomonės
1. Apranga					
2. Aksesuarai/atributai					
3. Šukuosena					
4. Kosmetika					
5. Fiziniai defektai (sutrikimai, negalia)					
6. Laikysena					
7. Kalbos maniera ir taisyklingumas					
8. Amžius					
9. Lytis					
10. Išsilavinimas					

DĖKOJU UŽ BENDRADARBIAVIMĄ !

Šiaulių universiteto Edukologijos fakulteto II kurso magistrantė Alina Grigaitė atlieka Pedagogų profesinio įvaizdžio įtakos mokymo(si) kokybei bendrojo lavinimo mokykloje tyrimą, todėl prašo Jus užpildyti šią anketą. Tyrimo konfidencialumas garantuojamas, Jūsų atsakymai bus apibendrinti magistro darbe.

Pedagogas yra tarpininkas tarp mokslo institucijos ir moksleivių, jis atlieka esminį vaidmenį teikiant mokymo paslaugas. Nuo mokytojo veiklos, asmenybės ypatumų, vertybinių orientacijų, aplinkos, kurią jis sukuria, perteikdamas žinias, priklauso tiek pačių žinių priėmimo kokybė, tiek mokymo proceso subjektų santykiai. Užpildę šią anketą padėsite išsiaiškinti, kokie profesinio įvaizdžio struktūros elementai turi didžiausios įtakos mokymo(si) kokybei.

Pasirinktą atsakymo variantą pažymėkite X..

1. Lytis:

Vaikinas

Mergina

2. Amžius (įrašyti): _____

3. Mokyklos, kurioje mokotės, tipas (įrašyti): _____

4. Kaip manai, kuo mokytojo profesija išsiskiria iš kitų profesijų? (Įrašyti):

5. Kas, Tavo nuomone, yra „pedagogo profesinis įvaizdis“? (Įrašyti):

6. Kaip, Tavo nuomone, turėtų elgtis, kalbėti, atrodyti, organizuoti pamoką mokytojas, kad mokymą(sis) būtų įdomus, naudingas? (Įrašyti):

7. Įvertink, kokios įtakos turi pedagogo profesinis įvaizdis mokymo(si) proceso organizavimui tinkamiausią įvertinimą pažymėti X):

Mokymosi proceso elementai	Labai didelę įtaką	Nemažą įtaką	Silpną įtaką	Neturi įtakos	Neturiu nuomonės
1. Mokymo(si) tikslams ir uždaviniams					
2. Mokymo(si) metodams					
3. Mokymo(si) proceso diferencijavimui ir individualizavimui					
4. Mokinių motyvavimui					
5. Kontrolei					
6. Mikroklimato sukūrimui					
7. Problemų sprendimui					
8. Skatinimui savarankiškai mokytis					
9. Kūrybingumo skatinimui					
10. Mokytojo ir mokinio dialogui (bendradarbiavimui)					

8. Įvertink, kokią įtaką turi socialiniai-psichologiniai veiksniai pedagogo veikloje (kiekvienoje eilutėje tinkamiausią įvertinimą pažymėti X)

Socialiniai – psichologiniai veiksniai	Labai didelę įtaką	Nemažą įtaką	Silpną įtaką	Neturi įtakos	Neturiu nuomonės
1. Globalizacija (sparti kaita)					
2. Mokinių skaičiaus mažėjimas					
3. Pedagogo veiklą reglamentuojantys dokumentai					
4. Mažas atlygis					
5. Darbo krūvis					
6. Neigiami stereotipai apie pedagogų profesiją					
7. Darbe patiriamos nesėkmės					
8. Mokinių motyvacijos stoka					
9. Mokyklos vadovų ir tėvų spaudimas					

9. Įvertink, kokios įtakos Tavo mokymo(si) kokybei turi pedagogo atliekamos funkcijos (vaidmenys) (kiekvienoje eilutėje tinkamiausią įvertinimą pažymėti X):

Mokytojo funkcijos	Labai didelę įtaką	Nemažą įtaką	Silpną įtaką	Neturi įtakos	Neturiu nuomonės
1. Motyvacijos skatinimas					
2. Vadovavimas mokymo(si) procesui					
3. Pagalba mokiniams, konsultavimas					
4. Mokymo(si) proceso kontroliavimas, vertinimas					
5. Instruktavimas					
6. Dalyko mokymas					
7. Inovacijų diegimas					
8. Refleksijos inicijavimas					
9. Mokymosi aplinkos kūrimas					
10. Mokymo proceso organizavimas					

10. Įvertink, kokios įtakos Tavo mokymo(si) kokybei turi pedagogo gebėjimai ir įgūdžiai (kiekvienoje eilutėje tinkamiausią įvertinimą pažymėti X):

Mokytojų gebėjimai ir įgūdžiai	Labai didelę įtaką	Nemažą įtaką	Silpną įtaką	Neturi įtakos	Neturiu nuomonės
1. Bendravimo įgūdžiai gimtąja ir užsienio kalbomis					
2. Bendradarbiavimo įgūdžiai					
3. Gebėjimas mokyti(s) (atsirinkti informaciją, ją apdoroti, analizuoti, sisteminti)					
4. Gebėjimas aktyviai veikti besikeičiančiomis sąlygomis, inicijuoti inovacijas					
5. Gebėjimas analizuoti savo profesinę veiklą bei mokinių pažangą, elgesį.					
6. Gebėjimas parengti patrauklią mokymo(si) medžiagą, naudojant informacines, komunikacines priemones					
7. Gebėjimas sudominti mokinius mokomuoju dalyku.					
8. Gebėjimas kurti patrauklią mokymo(si) aplinką.					
9. Gebėjimas ugdyti asmenines mokinių savybes ir puoselėti dvasines vertybes					
10. Gebėjimas spręsti problemas, dalintis patirtimi					
11. Gebėjimas aktyviai dalyvauti visuomeniniame gyvenime.					
12. Gebėjimas vadovauti					

11. Įvertink, kokios įtakos Tavo mokymo(si) kokybei turi pedagogo asmeninės savybės (kiekvienoje eilutėje tinkamiausią įvertinimą pažymėti X):

Mokytojo asmeninės savybės	Labai didelę įtaką	Nemažą įtaką	Silpną įtaką	Neturi įtakos	Neturiu nuomonės
1. Sąžiningumas					
2. Draugiškumas					
3. Tolerantiškumas					
4. Užuojauta					
5. Humoro jausmas					
6. Dorovingumas					
7. Kūrybiškumas					
8. Komunikabilumas					
9. Griežtumas					
10. Reiklumas					
11. Pasitikėjimas savimi					
12. Empatija (įsijautimas į kito padėtį, emocijų būseną)					

12. Įvertink, kas skatina mokytojus kelti kvalifikaciją (nuolat mokytis, tobulėti) (kiekvienoje eilutėje tinkamiausią įvertinimą pažymėti X):

Kvalifikacijos kėlimo priežastys	Stipriai skatina	Skatina	Mažai skatina	Neskatina	Neturiu nuomonės
1. Asmeninė motyvacija					
2. Mokyklos numatyti kvalifikacijos kėlimo prioritetai					
3. Siekimas įgyti kvalifikacinę kategoriją					
4. Administracijos skatinimas					
5. Konkurencija					
6. Siekimas geresnių mokymo(si) rezultatų					
7. Siekimas profesinio bendradarbiavimo					
8. Karjeros siekimas					
9. Didesnio atlygio siekimas					

13. Įvertink, kaip pedagogo vertybinės nuostatos veikia Tavo mokymo(si) procesą (kiekvienoje eilutėje tinkamiausią įvertinimą pažymėti X):

Mokytojo vertybinės nuostatos	Labai veikia	Veikia	Silpnai veikia	Neveikia	Neturiu nuomonės
1. Šeima					
2. Sveikata					
3. Darbas					
4. Kultūra					
5. Laisvė					
6. Draugystė					
7. Patogus gyvenimas					
8. Mokslas					
9. Malonumai					
10. Savigarba					

14. Įvertink, ar Tavo mokymo(si) procese svarbios pedagogo vizualinės charakteristikos (kiekvienoje eilutėje tinkamiausią įvertinimą pažymėti X):

Mokytojų vizualinės charakteristikos	Labai svarbios	Svarbios	Ne itin svarbios	Nesvarbios	Neturiu nuomonės
1. Apranga					
2. Aksesuarai/atributai					
3. Šukuosena					
4. Kosmetika					
5. Fiziniai defektai (sutrikimai, negalia)					
6. Laikysena					
7. Kalbos maniera ir taisyklingumas					
8. Amžius					
9. Lytis					
10. Išsilavinimas					

DĖKOJU UŽ BENDRADARBIAVIMĄ!